August Strindberg.

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/samladeskrifter49stri

LSwed.
S9183

SAMLADE SKRIFTER

AV

AUGUST STRINDBERG

49

FYRTIONIONDE DELEN

SISTE RIDDAREN
RIKSFÖRESTÅNDAREN
BJÄLBO-JARLEN

173334
25/8/22

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

SISTE RIDDAREN
RIKSFÖRESTÅNDAREN
BJÄLBO-JARLEN

AV

AUGUST STRINDBERG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1918.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1918

SISTE RIDDAREN

SKÅDESPEL I FEM AKTER

PERSONER.

Sten Sture den yngre.
Kristina (Gyllenstjerna), hans gemål.
Mätta (Ivarsdotter) Dyre, hans styvmor, Svante Stures änka.
Gustav Eriksson (Vasa) till Rydboholm.
Johan Månsson Natt och Dag (av Göksholm), son till Engelbrekts mördare, Måns Bengtsson.
Anna Bielke, sedermera den förres hustru.
Gustav Trolle, ärkebiskop.
Erik Trolle, hans far, först riksföreståndare, sedan råd.
Lars Siggeson, Sparre.
Göran, hans bror.
Erik Abrahamsson (Lejonhuvud).
Heming Gad, elektus men icke utnämnd biskop.
Niklas Brems, borgmästare i Lübeck.
Herman Israel, råd i Lübeck.
Cord König, d:o.
Kastellanen.
Gustav Trolles kansler.
Magnus Gren.
Vinskänken, väktaren, tärnor, borgmästaren, bipersoner.

SCENERI.

AKT I: Stockholms Rådhuskällare.
AKT II: Sal på Stockholms slott; Hanseaternas varuhus.
AKT III: Sakristian i Uppsala domkyrka.
AKT IV: Stäket.
AKT V: Blockhuset; Salen på Stockholms slott (från 2:a akten).

AKT I.

Valven i Rådhuskällaren:

till höger: Vinstocken och Murgrönan; till vänster Rosen, som är lika stort med de båda förra tillsammans. Vinstocken är målad med vinlöv och druvor; det är stamvalv med stambord för stadens rådmän; en gyllene sjuarmad stake, liten fana med Sankt Erik, kannor och bägare av guld och silver.

Murgrönan är Lübeckarnes; detta valv är målat med murgröna, bordet med rhenska krus, kannor, römerglas m. m. Fanan, en tvehövdad svart örn, fattande en sköld i rött och vitt.

I valvet Rosen är S:t Göran och draken målad, hästen vit, riddarens rustning i silver och guld; rosor vita och röda runtomkring.

I fonden valv öppet till vinkällaren med tunnor, fat o. s. v.

Små bord med bänkar här och där. Fria utgångar till höger, vänster och i fonden.

När ridån går upp, står riksföreståndaren ERIK TROLLE mitt på golvet och talar tyst med VINSKÄNKEN; ERIK ABRAHAMSSON (LEJONHUVUD) står bakom. Riksföreståndarens knektar synas i fondöppningen.

Från höger inkomma: LARS SIGGESON och hans yngre bror GÖRAN (båda Sparre).

LARS SIGGESON till GÖRAN halvhögt.

Riksföreståndaren — Erik Trolle — konfererar med vinskänken — vad kan det betyda?

GÖRAN SIGGESON.

Att han är säker bli omvald... och därför beställer gästabud... fri förtäring — spelmän — tjärtunnor och utropare! Saperlotte!

LARS SIGGESON.

Tyst, pojke!

GÖRAN SIGGESON.

Stora bror skall icke vara så katig!

LARS SIGGESON.

Tyst!

ERIK TROLLE

ser nyter ut; klappar Skänken på axeln, visar med en åtbörd på Erik Abrahamsson och går ut med knektarne.

ERIK ABRAHAMSSON till Vinskänken.

Alltså — efter vad riksföreståndaren behagat förordna — fri drickning härnere i valven — ja en läst Eimbecker och två läster Rostock.

Paus.

SKÄNKEN.

Bara öl! Det går inte igenom!

ERIK ABRAHAMSSON.

Går inte öl igenom? Jo, det går mitt igenom som en ström...

SKÄNKEN.

Jag menar det torde skänkas något vin också! För ölet har fått ett visst rykte på sig sedan Arboga möte...

ERIK ABRAHAMSSON.

Tag lite dåligt spanskt då, härnere, men vid taffeln däroppe i stora saln må det vara Klaret och rhenskt!

SKÄNKEN.

Huru många skall jag täcka taffeln för däroppe?

ERIK ABRAHAMSSON.

Vi äro icke så många vi som Sturarne, men säg två hundra... Så skall det vara röda och vita flaggor på bordet, inga blå, förstår han det!

SKÄNKEN.

Jag har båda delarne...

ERIK ABRAHAMSSON.

Klok karl, krögare! Man kan aldrig veta... Herr Erik Trolle är vald redan i Januarius, och nu räknar vi Julius.

SKÄNKEN.

Jo, men det är omval nu...

ERIK ABRAHAMSSON.

Vad är det för slag? Herr Trolles val är stadfästat av konung och råd.

SKÄNKEN

rör på munnen men törs inte tala.

ERIK ABRAHAMSSON.

Tugga torrt, du, och håll betslet rätt i munnen!

GÖRAN SIGGESON vill rusa fram, men kvarhålles av LARS.

ERIK ABRAHAMSSON.

Det är sagt. Alltså två hundra däroppe, och Dannebrog på taket.

SKÄNKEN tuggar.

ERIK ABRAHAMSSON.

Har du tuggat, så svälj, och tag tungan med dig! Men glöm inte spelmän och tjärtunnor. Har du förstått? Nu får du svara.

Ruskar honom.

SKÄNKEN.

Jag har förstått. Men ruska mig inte, för då glömmer jag...

ERIK ABRAHAMSSON.

Jo, jag ska ruska dig, så det tjocka kommer upp; du är tjock i huvet, men jag ska dra ur korkarna, pang!

Slår en örfil och går.

GÖRAN SIGGESON rusar fram. SKÄNKEN hindrar honom springa efter Erik Abrahamsson.

SKÄNKEN.

Stopp, riddare!

GÖRAN SIGGESON.

Tjärtunnor! sa han. Krut-tunnor! under golvet!

LARS SIGGESON.

Inte så hetsig. Du är så het, lilla gosse.

GÖRAN SIGGESON.

Fyffan vad du är kall, man kunde isa vin på dig.

LARS SIGGESON tar honom i örat.

Kom och sätt dig nu.

GÖRAN SIGGESON.

Erik Abrahamsson Lejonhufvud, frände, svensk undersåte, danskvän, Erik Trolles taffeltäckare, tallriksslickare hos konung Hans —

LARS SIGGESON
sätter honom vid ett bord fram på scenen.

GÖRAN SIGGESON.

Du nyper mig! — Låt vara! — Riddare! Vi är bara junkrar, för det blir inga riddare av riksföreståndare, därför vill de ha kungar. Bara förrädare som bli riddare — gå till pulvermakarn och köp en tunna krut, så vill jag tända på'n själv, jag skall släppa in Norrström här i valven.

LARS SIGGESON
lägger handen på hans mun.

Vinskänk, giv oss rhenskt! Göran, lugna dig!

Trampar Göran på foten under bordet.

SKÄNKEN går efter vin.

GÖRAN SIGGESON.

Varför trampar du mig på foten under bordet?

LARS SIGGESON.

För att du skall akta dig.

GÖRAN SIGGESON.

För vinskänken, som fick en lussing nyss! Den är inte farlig!

LARS SIGGESON.

Han är farlig. Han tar en spark arslings för fem styver och tackar till, han har alltid två flaggor på taket, i dag hissar han tre kronor, i morgon vita korset på röd botten...

GÖRAN SIGGESON.

Då kan man inte lita på någon!

LARS SIGGESON.

Nej, det kan man inte! Jo, på en...

GÖRAN SIGGESON.

Säg två, då! Sten Sture är en!

LARS SIGGESON.

Och du är två förstås!

GÖRAN SIGGESON.

Heming Gad är tre!

LARS SIGGESON.

Du räknar inte mig!

GÖRAN SIGGESON.

Jag vet inte, var jag har dig!

LARS SIGGESON.

Du får väl se't! — Och Gustav Eriksson är fem.

GÖRAN SIGGESON.

Vasen? Vasar och Oxenstjernor ha alltid varit danskrävar!

LARS SIGGESON.

Hittills, ja. Men allting ändrar sig, lyckligtvis!

GÖRAN SIGGESON.

Ändra dig du, men jag ändrar mig aldrig!

LARS SIGGESON.

Suss-us-suss-us!

SKÄNKEN med vin.

Är det sant, go herrar, att omvalet har skett?

LARS SIGGESON.

Nej, men det sker nu i Gråmunkaklostret.

GÖRAN försjunker.

SKÄNKEN.

Blir det Trollen då?

LARS SIGGESON.

Det är Trollen, vem det blir, si det vet man inte.

SKÄNKEN.

Man kan aldrig veta.

GÖRAN SIGGESON.

Han sa så Erik Abrahamsson Fårskallen!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG in från höger, mörk och skygg, hälsar Lars Siggeson och vill nalkas, men drar sig tillbaks vid en kall nick av Lars Siggeson, sätter sig ensam vid ett bord till höger. SKÄNKEN fixerar honom, känner igen, lämnar hans vink obeaktad och går upp mot fonden. Johan blir ändå skyggare och gör förlägna åtbörder.

GÖRAN SIGGESON.

Vem är det där, som du hälsade på?

LARS SIGGESON.

Känner du inte?

GÖRAN SIGGESON.

Nej!

LARS SIGGESON.

Jag skall säga sedan!

GÖRAN SIGGESON.

Det var en farlig karl att se ut.

LARS SIGGESON.

Han vet det också, stackars sate, men akta dig du för den!

GÖRAN SIGGESON.

En spejare?

LARS SIGGESON.

Nä, det tror jag inte!

GÖRAN SIGGESON.

Ser ut som en mördare!

LARS SIGGESON.

Tyst, tyst! Det är synd om honom! Skänken vill inte passa'n!

GÖRAN SIGGESON.

Vem är det då?

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG
klappar i bordet.

GÖRAN SIGGESON.

Klappa inte i bordet!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG
fixerar Göran.

GÖRAN SIGGESON.

Ja, det är gammalt skick, och vi bruka nya nu om tider!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG
reser sig och går ut till Skänken för att beställa.

LARS SIGGESON till Göran.

Plåga inte mannen, det är en olycklig!

GÖRAN SIGGESON.

Vem är det då?

LARS SIGGESON.

Det vill jag inte säga, för du är så grym!

GÖRAN SIGGESON.

Må jag gissa då!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG
kommer tillbaka varligt och sätter sig tyst att vänta.

LARS och GÖRAN SIGGESON.
luta huvena ihop och tala tyst.

GUSTAV ERIKSSON (VASA)
in från fonden, utan att märka Lars och Göran, vilka ej märka honom, går fram till Johan Månssons bord, tar i en stol och säger:

Må jeg?

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

De må; med förnöjelse.

GUSTAV ERIKSSON.

Med förlov, jag trodde ni var dansker.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Jag trodde detsamma om er.

GUSTAV ERIKSSON.

Om mig? Tro så fan, men inte om mig!
De fixera varann.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Jag tycker...

GUSTAV ERIKSSON.

Är det inte...

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Jo, det är det...

GÖRAN SIGGESON ropar.

Gustav!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG
räcker sin hand.

GUSTAV ERIKSSON
har räckt ut sin ofrivilligt, men rycker den tillbaka.

GÖRAN SIGGESON.

Gustav, kom häråt!

GUSTAV ERIKSSON
lämnar Johan Månsson, som sjunker ihop.

LARS SIGGESON till Gustav Eriksson.

Vad nytt? Var kommer du ifrån?

GUSTAV ERIKSSON.

Jag kommer från gråmunkarne och från slottet, jag har hört Heming Gad tala i två timmar om rikets olyckor sedan hundra år.

LARS SIGGESON.

Han kan måla ut, han...

GUSTAV ERIKSSON.

Kalmarunionen var ett skälmstycke, ty där lovades en dansk kung, och så fick vi en tysk, som kallas Erik av Pommern...

GÖRAN SIGGESON.

Den djäveln!

GUSTAV ERIKSSON.

Så kom Engelbrekt och befriade oss från danska väldet, två gånger tog han in samma slott och fästen, därför att han lät lura sig första gången; och så blev vi danskar igen, och så har vi Erik Trolle, så långt är vi komna på hundra år...

LARS SIGGESON.

Det är hopplöst alltså?

GUSTAV ERIKSSON.

Hopplöst! — Tag fram kortleken!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG
med osäker röst.

Det är icke hopplöst!

De tre till vänster stirra på Johan Månsson men tilltala honom icke.

MÅNS NILSSON FRÅN ASPEBODA och ANDERS PERSSON in från fonden med VINSKÄNKEN.

GUSTAV ERIKSSON till sitt sällskap.

Spelar vi en pott landsknekt då?

LARS SIGGESON.

Ska vi spela på en sån här dag?

GUSTAV ERIKSSON.

Ja, va ska man göra! Man slipper tänka på eländet åtminstone. Tag fram korten, Göran!

GÖRAN SIGGESON
tar upp kort ur en bordslåda och de börja spela men utan intresse.

Är det dalkarar som kommer?

GUSTAV ERIKSSON.

Jag tror väl! Kommer lite sent och borde varit flera!

VINSKÄNKEN
visar valven för dalkarlarne.

Bergsmännen ha aldrig varit här förut? Nej! Här ha vi ett valv, kallas Vinstocken, borgmästare och råd sitter där, ja inte nu förstås; och här sitter Lübeckarne, den kallar vi Murgrönan, sen ha vi Rosen, det är Sankt Görans gille, han sitter där själv med draken och allt...

MÅNS NILSSON.

Det var farligt grant.

Visar åt spelbordet.

Bor de herrarne här?

SKÄNKEN.

Nej för allt i världen.

MÅNS NILSSON.

Varför sitter de här och dobblar då?

SKÄNKEN.

Herrar gör vad de syns.

GUSTAV ERIKSSON.

Tala inte så högt, bönder!

ANDERS PERSSON.

Den rösten kände jag igen.

GUSTAV ERIKSSON.

Man glömmer inte så snart, lovar jag.

ANDERS PERSSON.

Det är Gustav Eriksson till Rydboholm.

GUSTAV ERIKSSON.

Lindholmen, Räfsnäs med flera, och det är Anders Persson på Rankhyttan, bergsman; vi ha supit och slagits som studiosi i Uppsala, vad mer? Ska vi hälsa? God dag, god dag! Nu är det gjort, sätt er nu, gossar, därborta!

ANDERS PERSSON.

Så ung! och redan — så gammal...

GUSTAV ERIKSSON.

Och förståndig. Gack du och var sammaledes! Vi är så kloka, att vi söka lyckans växlingar i kortlapparne i stället för i en ojämn strid.

ANDERS PERSSON.

...och för att kachera spelet.

GUSTAV ERIKSSON fixerar honom.

ANDERS PERSSON.

Se på mig, så skall jag säga ett ord... Paus. Vid Gud och Sankt Göran.

De tre spelande resa sig, GUSTAV ERIKSSON kastar korten i lådan.

GUSTAV ERIKSSON.

Säg mera!

ANDERS PERSSON.

Nej, här kommer den, som kan säga allt.

GUSTAV ERIKSSON.

Vem är han?

ANDERS PERSSON.

Herman Israel, från Lübeck!

HERMAN ISRAEL och TVÅ HANSEATER in från fonden. De sätta sig i valvet Murgrönan och läsa i papper.

GUSTAV ERIKSSON till Anders Persson.

Så slapp jag skämmas för kortleken... Nu skall vi talas!

Ställer sig mitt på golvet.

Wer da?

ALLA INNEVARANDE.

»Tre Kronor! — Vid Gud och Sankt Göran.»

GUSTAV ERIKSSON
till Johan Månsson Natt och Dag.

Vill herren, eller vad jag skall säga, vara god och avlägsna sig, då rikets öde i denna stund skall avgöras.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Varför skall jag avlägsna mig? Vad har jag gjort, att man nekar mig en dryck, när jag var törstig, en plats att sitta, när jag var trött?

HERMAN ISRAEL.

Vem är den mannen?

GÖRAN SIGGESON.

Han heter Natt och Dag, men mest på Natt.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Ja, så heter han. Den biltoge sonen till Måns Bengtsson till Göksholm.

GÖRAN SIGGESON.

Engelbrekts mördare.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Du sade't, unge man. Må Gud förlåta dig, som han har förlåtit min olycklige fader, vilken miste förståndet av ånger och ruelse, men sedan användes i rikets tjänst vid återvunnen frid...

HERMAN ISRAEL.

Tiden hastar... Vi ha med deltagande förnummit vem ni är, och vi beklaga ert öde, men stunden är icke lämplig för utredningar av privat natur... Vi bedja er, och för att icke väcka misstämning i ett ögonblick som detta, att ni söker en annan plats att utgjuta era berättigade sorger.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Bara ett ord.

GUSTAV ERIKSSON.

Gå, kära människa, gå!

LARS SIGGESON.

Vad är det om? Säg fort!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Det är om Kalmar — — —

GUSTAV ERIKSSON.

Vad vet han om Kalmar! Gå, gå! Vi äro inte vreda på honom.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Och jag hämnas inte, för det törs jag inte, jag är själv ett hämndens offer — ja, så är det!

Går genom fonden.

HERMAN ISRAEL.

Ni vet vem jag är, och vi känna varann alla! I denna stund k a n Sten Sture vara vald, emedan han äger rikets slott utom ett par!

MÅNS NILSSON.

Skulle det glädja Lübeck?

HERMAN ISRAEL.

Lübeck har alltid...

GUSTAV ERIKSSON.

Lübeck har aldrig älskat Sverige.

HERMAN ISRAEL.

Lübeck har aldrig älskat någon och är icke älskat. Den fria Hansestaden befattar sig icke med älskog utan med handel.

GUSTAV ERIKSSON.

Men den far ut och friar ibland!

LARS SIGGESON.

Gustav, styr dig!

HERMAN ISRAEL.

Får jag gå vidare? — Det är emellertid icke det fosterländska Sturepartiet som vunnit denna valseger...

GUSTAV ERIKSSON.

...utan Lübeck! Det är lögn! Låt nu mig tala, som vet mest, fastän jag är yngst.

VINSKÄNKEN, MUNKAR, KNEKTAR, BORGARE synas i fonden.

GUSTAV ERIKSSON.

Det är verkligen icke Sturepartiet, som genomdrivit valet, icke heller Lübeck med falska varor, dåligt mynt och ruttna skepp, utan det är Herren, Härskarornas Gud, som styrt och ställt för Sveriges arma land.

Sorl.

Konung Hans har fallit sjuk, arvfursten prins Kristian har kastat masken och i Norge farit fram som en Nebukadnezar, att i samma stund han vågar segla upp till Sverige, har han norrmännen på ryggen.

Rop.

Tyst nu! Det är inte slut! Men prins Kristian, som friar till kejsar Karl den femtes syster, har tagit en norsk frilla i Bergen och gjort mor Sigbrit till riksdrots i Danmark. Detta har rest danska folket mot tronföljarn, och nu arbetar hela landet för att få en ny regent, Fredrik av Holstein!

Allt detta, som icke är människoverk, har vållat, att Sten Sture blivit vald till riksföreståndare för en halv timma sedan, det skulle vara hemligt, tills något inträffat...

HERMAN ISRAEL.

Att de sista slotten blivit tagna...

GUSTAV ERIKSSON.

De allra sista inte, men här är nyckeln till Stockholms slott.

Kastar en stor nyckel på bordet.

Rop i fonden.

HERMAN ISRAEL.

Men Västerås är kvar, och Kalmar! framför allt Kalmar!

GUSTAV ERIKSSON.

Erkännes. Det gläder er, Lübeckare, eller det smärtar er åtminstone inte!

HERMAN ISRAEL.

Erkännes! Paus. Ironiskt. Kanske någon av herrarne bär nyckeln på sig till Västerås slott?

MÅNS NILSSON.

Ja, är det frågan om att pråla...

ANDERS PERSSON.

Inte bär en honom i fickan inte...

HERMAN ISRAEL.

Nej, jag tänker det.

MÅNS NILSSON.

Har 'u 'na i skräppan, Anners?

ANDERS PERSSON.

Du har 'na la själver! Måns!

MÅNS NILSSON.

Min liv och kniv, tror ja inte... Ja, go herrar, här är Västeråsnyckeln! Nu kan I gå på Brunbäcks färja till Långheden, så har I inte långt till Stora Tuna, där dalamännen bo, känner I dem?

GUSTAV ERIKSSON.

Vi känner dem.

Till folket.

Hälsen dem! Hell dem!

ALLA.

Hell dalamännen!

HÄROLD.

Borgmästare och råd för Stockholms stad.

BORGMÄSTARE och RÅD in, gå upp i valvet Vinrankan.

BORGMÄSTAREN.

Biskop Heming Gad, den ädle, den gamle, ber att genom oss få mäla hans snara ankomst på Rådhuset. Näst Gud och Sveriges allmoge ha vi honom att tacka för en lycklig utgång av en fredlig strid. Och den enda lön han äskar är att själv få göra kunnigt, det Sten Svantes son Sture är vald till Sveriges riksföreståndare!

Högtidlig tystnad, alla se uppåt fonden.

BORGMÄSTAREN till Herman Israel.

Biskopen är trött — åttio år kännas efter. — Han har talat i sex timmar såsom endast han kan!

HERMAN ISRAEL talar ohörbart.

BORGMÄSTAREN.

Tjugo år i Rom — påvlig kammarherre och matematicus — krigare desslikes! inte sant, junker Eriksson?

GUSTAV ERIKSSON.

Biskop Heming Gad har en gång i tiden tagit både Kalmar slott och Stockholms efter arte propugnatoria.

BORGMÄSTAREN.

Ja, ja, en väldig man — tyst — nu kommer han!

Tystnad.

HÄROLD.

Riksrådet, biskop Heming Gad.

Paus.

HEMING GAD

i fonden, ledd av två pager, vilka han lämnar i dörren. Han är trött och svag i början, men repar sig sedan.

Mina kära barn, barn därför att jag är så gammal, jag ser er icke, ty mina ögons ljus ha slocknat, men jag förnimmer er med mitt hjärta, och jag hör er andas emot mig, jag känner det värma som en solig vårdag — — —

Överväldigas av sina tårar, alla röras.

Nej, jag kan icke mer — — —

En stol bäres fram, han sätter sig. Bemannar sig.

Vi ha följt trolösa herdar i hundra år, och den sista förde oss vill och var falsk. Därför säger Herren, Herren: »Svärd! upp mot min herde, mot den man, som fått stå mig så nära! Må herden bliva slagen och fåren förskingras, ty nu vill jag vända min hand till de svaga.»

Nyss hade vi smort en härskare, men Herren sade till Samuel, det var om Elias: Se icke på hans utseende, ty jag har förkastat honom, mänskan ser på det som för ögonen är, men Herren ser till hjärtat. Och så kom han till den sista, den minsta, den yngsta. Och han var ljuslätt, hade sköna ögon och ett fagert utseende. Och Herren sade: Stå upp och smörj honom! ty denne är det!

STEN STURE
har synts i fonden, nu träder han fram.

ALLA ropa.

Denne är det!

BORGMÄSTAREN.

Sten Sture, riksföreståndare. Hell! Hell!

ALLA.

Sten Sture. Hell! Hell!

Trumpeter, trummor, klockringning.

HEMING GAD
ser icke Sturen och står därför häpen, stirrande med tomma ögon.

STEN STURE
går till biskopen, faller på knä, lägger hans hand på sitt huvud.

Välsigna mig, fader, såsom du var en välsignelse för min fader, för mitt land och mitt folk.

HEMING GAD.

Säll är den, som fruktar Herren;
såsom ett fruktsamt vinträd
skall din hustru vara
därinne i ditt hus.
Såsom olivtelningar dina barn

omkring ditt bord.
Ty se, så varder den man välsignad,
som fruktar Herren!
Herre välsigne dig från Sion!

Musik utanför.

ALLA

gå fram och trycka Sten Stures hand. Han säger ett halvhögt ord till var och en. Musiken tystnar.

HÄROLDEN.

Riksrådet Erik Trolle ber om företräde.

STEN STURE.

Erik Trolle? — Vänta!

HEMING GAD.

Må han stanna ute!

STEN STURE.

Du skall vara din trätobroder benägen, biskop, och när en slagen fiende begär din hand, så räck den!

HEMING GAD.

Så biter han i den!

STEN STURE.

Han är min frände!

HEMING GAD.

Men dansk frände.

STEN STURE.

Att erkänna sig besegrad är ädelmod.

HEMING GAD.

Eller övermod; han borde fängslas.

STEN STURE.

Han har intet ont gjort.

HEMING GAD.

Trollar göra alltid ont.

STEN STURE.

Var icke bitter på denna stund, gamle vän; var lite nygirig i stället som jag, ty jag vill gärna veta, vad Erik Trolle kan önska en dag som denna.

HEMING GAD.

Må vi se på honom då!

STEN STURE till Härolden.

Herr Erik Trolle skall införas.

Paus.

ERIK TROLLE

in, ser sig omkring, som om han räknade och granskade församlingen, därpå till Sture.

I min egenskap av svensk undersåte, förr i rikets råd, och nyss riksföreståndare, kommer jag endast att hembära min hyllning åt efterträdaren och bekräftande valets giltighet. Om jag nu säger: att Sture är ett gott namn på mycket goda människor, så är det endast mitt fulla hjärtas mening, och den som bär det förhatade Trollenamnet har därpå ingenting att vinna, jag aldra minst, som oförtjänt blev framskjuten, endast därför att jag icke var en Sture. Herr Sten, jag lyckönskar er till riket och jag lyckönskar riket till herr Sten, vår bästa man.

STEN STURE rörd.

Herr Erik Trolle, min frände, kan jag nu få tro, att våra urgamla släktfejder äro slut, kan jag lägga min hand i er och säga, vän?

ERIK TROLLE.

Vid Gud och Sankt Göran! Jag är en fridens man, herr Sten, och har aldrig sökt de höga platserna, mina dagars tal äro snart ute, och detta är mitt avsked. Vapenlös trädde jag härin, jag lägger mitt huvud i fiendens knä — Faller på knä. — utan att se en vän till bistånd i denna sal, tag mig upp bland de edra, låt mig vara gäst med de mina vid gästabudet, som jag beställde, innan ni vågade hoppas bli värd; så vilja vi glädjas med er, och besegla vår nya vänskap, som endast har ett mål: rikets välgång och ära!

STEN STURE.

Stig upp, herr Erik. Den första önskan jag beviljar blir er; må ni alla vara välkomna till gästabudsbordet, då edra sinnen äro så stora, att I kunnen fira ett nederlag, när det gagnar fosterlandet.

ERIK TROLLE.

Är det sagt?

STEN STURE.

En gång sagt och därvid bliva!

De omfamnas.

Men, herr Erik, jag hade hellre sett, att ni denna stund begärt annat än värdelös gåva, som ingen är...

ERIK TROLLE.

Jag begär intet mer av detta stridiga livet än ålderdomens frid, kan I ge mig den?

STEN STURE.

Måhända! I har en son, herr Gustav...

HEMING GAD

blir orolig och vrider på sig.

STEN STURE.

Om han vill ställa sina stora gåvor till vår och rikets tjänst, så han I mig till förespråkare.

ERIK TROLLE.

Min son, Gustav, har icke mig till förspråkare — Paus. — ty vi äro icke vänner.

STEN STURE.

Då bör I bli, och jag skall vara medlaren, vi måste alla bli vänner, och herr Gustav Trolle skall bli min man, han må vilja eller icke!

ERIK TROLLE.

H a n önskar intet högre, nu då han söker till Archidiakonus...

STEN STURE.

Han har mitt förord, om så det vore till Archiepiscopus efter Jakob Ulvsson.

HEMING GAD bullrar.

STEN STURE.

Nog ordat! — Våra damer komma. Låt oss skiljas på en stund för att råkas vid taffeln däruppe.

HEMING GAD.

...Som herr Erik Trolle beställt.

Pukor slås: Alla bryta upp och gå ut, men på tecken av Sture stanna: Heming Gad, Lars och Göran Siggeson samt Gustav Eriksson (Vasa).

HEMING GAD till Sture.

Gustav Trolle?

STEN STURE.

Min fiende, som skall bli min vän.

HEMING GAD.

Gustav Trolle!

STEN STURE.

Var icke elak i dag, fader Heming! Tron I icke heller att herr Erik var uppriktig?

HEMING GAD.

Till hälften, allting är halvt hos honom; halv dansk och halv svensk, halv sann och halv falsk...

STEN STURE.

Tyst, tyst, gamle vän. Du får tänka sånt där, men du skall inte säga't. Tro gott om Gud och människor, så bli de goda — mot dig!

HEMING GAD.

Må vara, må vara! Men, herr Sten, skriv ingenting, varken på papper eller pergament åt en som heter Trolle, jag har känt far och son och farfar och farbror.

STEN STURE.

Mitt ord talat är lika gott som skrivet! — Här komma damerna! Solen går upp, kom och värm på mitt hjärta. Kristina, älskade hustru, här blev så kallt, kom fort!

KRISTINA STURE (GYLLENSTJERNA) och ANNA BIELKE in från vänster med pager.

KRISTINA springer i Stures famn.

Sten! käraste hjärta och all min glädje; nu är mig väl, må tiden höra upp att vara och livet stanna sitt lopp, men aldrig skiljas mer, aldrig vara ifrån varann, var har du varit, vad har du tagit dig för?

STEN STURE.

Spörj du, nu spörjer jag: spelar min lind, sjunger min näktergal, gråter min lilla son?

KRISTINA.

Din lilla son gråter alls icke, och nu skall min herre göra sig glad, glad!

STEN STURE.

Så! Gå nu och kyss gubben först, det är han som har slitit mest!

KRISTINA.

Nej, det har du, du — och jag! Men jag skall tacka biskopen, fastän han icke tycker om mig...

HEMING GAD.

Han får icke tycka om fruntimmer, för han är präst, lite bara likvisst! Låg för länge i Rom... och såg för mycket...

KRISTINA

kysser Heming Gad på hand, men tämligen kallt.

Men en biskop får man kyssa hand.

STEN STURE

omfamnar Anna Bielke.

Kära Anna, lika skön, lika sorgsen som alltid; är det så tungt att leva?

ANNA BIELKE.

Det är icke lätt, Sten, och glädjen gör det tyngre.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG

kommer in obemärkt och sätter sig vid samma bord till höger som förut.

LARS och GÖRAN SIGGESON, GUSTAV ERIKSSON

hälsa damerna i tur och ordning.

LARS, GÖRAN och GUSTAV
fram till Johan Månsson Natt och Dag och söka övertala honom gå.

STEN STURE märker dem.

Vem är där? Vad handlar ni om?

Går fram.

Det är Johan, Natt och Dag — var icke grym, Göran!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG reser sig.

Det är jag...

STEN STURE.

Min olycklige vän, vad söker du här? och i denna stund, jag är icke okänslig för dina sorger, men när du icke kan få en plats i rikets tjänst...

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Varför icke?

STEN STURE.

Skall du tvinga mig svara? Jag förmår icke, men du vet det själv.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Emedan ingen vill tjäna med mig längre, fastän jag intet ont gjort.

STEN STURE.

Du har sagt det, kan jag ändra't? Gå i främmande tjänst, utomlands, vinn ära och kom tillbaka... kan jag hjälpa dig, behöver du något, varför sitter du här?

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Jag behöver intet, men saknar allt; jag kom hit, jagad från alla stadens gästhus, för att få sola mig

i er lycka, för att undfå en dryck, som ingen ger, ett mål mat, som nekas mig, jag skulle någonstans vara, jag skall gå nu, men jag vet icke vart... jo, nu vet jag!

ANNA BIELKE fram.

Låt mig orda med Johan, han är min frände och vän från barndomen — fastän han är äldre — gån I och talens vid — tiden är dryg, när man väntar på lustbarhet, käre vänner, gån!

STEN STURE går upp i Rosen med KRISTINA, GUSTAV ERIKSSON till HEMING GAD, LARS och GÖRAN till bordet på vänster sida.

ANNA BIELKE
till Johan Månsson Natt och Dag.

Du sorgens son, född oskyldig med skuld, blodskuld, du som jag. Ja, jag! Min farfar Ture Turesson dömdes från liv, ära och gods, emedan han underhöll förrädisk brevväxling med danskarne; han flydde, men återkom med Kristiern den förste, bar vapen mot sitt land, och så, att han fick namnet allmogeslaktarn. I slaget vid Brunkeberg gick han med danskarne mot Sten Sture. — Det var ingen glädje heta Bielke, när jag var barn — jag har aldrig varit barn därför — och det minns du!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Anna Bielke.

ANNA BIELKE.

Detta har jag lidit, men jag är icke bitter, och du ser jag har vänner, varför kan du icke draga ditt öde — — —

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Anna Bielke — du bär ett så vackert namn, att jag måste uttala det, och när det går fram över mina läppar, är det som en ros.

ANNA BIELKE.

Du får inte tala så där, jag kan inte lida det, jag vet du har annat att säga; var har du varit, varför är du illa klädd? Du är ju rik.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Ja, säg det!

De fortsätta samtalet lågt.

STEN STURE och KRISTINA i Rosen.

STEN STURE.

Här ligger Stockholms nycklar och Västerås, men Kalmar är där icke.

KRISTINA.

Är Kalmar så viktigt då?

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG
lystrar var gång Kalmar nämnes.

STEN STURE.

Kalmar är vattenporten till Nordanskogs, ägde jag det, så gåve jag halva...

KRISTINA.

Du skall icke ge bort något som du inte har!

HEMING GAD till Gustav Eriksson.

Tro mig, det är icke slut med detta, det är mycket mera kvar. Prins Kristian är en djävul från helvetet, och nu är han svåger med kejsarn, kejsarn är vän med påven, tidtals; du, som är ung, får uppleva mycket, det är ingen konst att spå, när man

är åttio år, ty allt liknar sig, tas om, och samma orsak har nästan samma verkan. Kunde vi härinne läsa i vår framtid — — — Du, Gustav, har fått gåvor, och du tror lagom ont om mänskorna. Sten är för blöt och tror för mycket gott, därför blir han alltid lurad. Du är för öppen, återigen, och otålig, du skall vara lite räv, Gustav, räv!

GUSTAV ERIKSSON.

Varg hellre, men inte räv, det kan jag inte!

LARS och GÖRAN SIGGESON stå bredvid.

HEMING GAD.

Lars Siggeson är god, fast i köttet, lite dröngöt men uthållig; Göran, ja, det är pulver i den, men blir det vått, så fräser det bara; ja, ni får uppleva mycket, ni, och jag blir inte glad, när jag tänker på framtiden, prins Kristian förde ett satans regemente i Norge — — — han är tokig ibland, vet ni det, splitt galen...

De fortsätta tyst samtalet.

ANNA BIELKE
till Johan Månsson Natt och Dag.

Kan du inte säga mig din hemlighet?

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Livet har skrämt mig, mänskorna mer ändå, fega och grymma, det är bara du, Anna.

ANNA BIELKE.

Tyst med Anna — är du uthungrad, efter du talar i väderstreck...

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Ja, det är jag också, ingen vill ge mig mat, och inga pängar har jag kvar.

ANNA BIELKE.

Du var ju rik!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Jag var en gång...

ANNA BIELKE.

Se där är din hemlighet.

Fortsätta tyst.

STEN STURE till Kristina.

Vad talar de om därborta hos Anna? Tror du?

KRISTINA.

Jag vet inte. De ha alltid varit vänner.

STEN STURE.

Stackars Johan — — — han är grann karl, men ser förkommen ut och är visst lite förryckt...

KRISTINA.

Arme Johan! Arme alle, som få lida oskyldigt!

STEN STURE.

Anna skulle gifta sig och få små barn, så blev hon glad... De säger att Gustav...

KRISTINA.

Inte det! Anna tål honom inte, för han är så skämtsam...

HEMING GAD till de tre.

Tro mig, ungdom, den som heter Gustav Trolle och studerat i Rom, det är en ful fisk... Ni får fjäll'n om ni rår. — Nu kunde de blåsa taffel snart!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG till Anna.

Du ensam, Anna, skall få höra't. — Luta dig hit!

Paus.

ANNA BIELKE.

Men fort, de blåser snart till taffeln, hörde jag!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

När jag icke såg mig i stånd att få återinträda i rikets tjänst, så ville jag med en berömlig gärning upprätta mitt namn. Då gjorde jag som den rike ynglingen, gick bort och sålde allt det jag ägde, gård och grund. Och så for jag till Lübeck, köpte ett skepp, krut och lod och bössor, värvade skyttar — därpå seglade jag till Kalmar, för jag hade svurit, att jag skulle ta in Kalmar eller dö. När jag kom dit, så tog de emot gåvan, men givarn ville de inte ha. De fruktade mitt namn för knektarnes skull, mitt förbannade namn!

ANNA BIELKE

stiger upp och kysser Johan Månsson Natt och Dag på pannan.

Detta har du gjort och blir så lönad, sitter vid dörren som en stavkarl, och ingen ber dig stiga fram... De tog gåvan men jagade bort givarn. O, de grymma mänskorna, jag måste tala om det för Sten...

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Nej, för himlens skull, nej, då bli de mig gramse, efter de måste bjuda mig, och Sture får icke gå med en Natt och Dag, Anna, jag springer ut... och utom det, man vet ingenting, om belägringen lyckats, men de kan vara här med bud när som hälst...

ANNA BIELKE upp till Sture.

Sten. Kalmar har fått hjälp till belägringen.

STEN STURE reser sig.

Å, herre!

HEMING GAD.

Vad säger I? Har Kalmarhären blivit undsatt? Hur mycket går det löst på?

ANNA BIELKE.

Ett helt skepp från Lübeck...

HEMING GAD.

Lübeck! Bed Herman Israel komma in, han går därute och låtsas höra på spelet...

GÖRAN SIGGESON skyndar ut.

HEMING GAD.

Förlåt mig, Sten Sture, men jag förstår mig på Kalmar... Ett helt skepp. Då har Kalmar fallit och är vårt i detta ögonblick, ty sista budskapet meddelade att besättningen var nästan slut av hunger och sjukdom.

ANNA BIELKE
söker förgäves komma till ordet.

STEN STURE.

Då få vi gå upp i Storkyrkan och hålla Te Deum! Ty nu är Sverge vårt.

HERMAN ISRAEL
in, följd av Göran Siggeson.

Ers nåde har låtit kalla mig!

STEN STURE.

Ja! Är det sant, att ett skepp från Lübeck har undsatt belägringshären för Kalmar?

HERMAN ISRAEL.

En stor karavell med tyska knektar och skytte avgick från Lübeck för länge sedan, och Kalmar antages redan ha fallit.

STEN STURE
fram omfamnar Herman Israel.

Och detta har Lübeck gjort, i sanning oväntat, men jag skall icke vara otacksam.

HEMING GAD.

Aldrig trodde jag Lübeck skulle hjälpa oss mer...

HERMAN ISRAEL.

Man kan ta miste på vän och ovän ibland.

ANNA BIELKE till Herman Israel.

Får detta betraktas som en vängåva av den fria Hansestaden?

HERMAN ISRAEL skruvat.

Den fria Hansestaden har ägt så långvariga och fördelaktiga förbindelser med detta riket.

ANNA BIELKE.

... att...

HERMAN ISRAEL.

... antagom gåva eller icke gåva, en gåva, som väntar på sin gengåva...

ANNA BIELKE.

Kallar I betalningen för gengåva?

HERMAN ISRAEL.

Betalningen kan ju under ett visst betraktelsesätt anses såsom en gengåva...

ANNA BIELKE.

Skam! I talar som en orm, Herman Israel, med fladdrande tunga och gift i roten. Så här tala vi vårt språk, Sten, min frände hör! hör på mig. Den

lübska karavellen med man och skytte har blivit köpt för klingande ungerska gyllen, av Johan Månsson Natt och Dag, som därmed ville upprätta sitt namn och sin ätt.

STEN STURE.

Det är sanningen, Johan?

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG
döljer ansiktet i händerna.

ANNA BIELKE.

Och det är också sanningen, att man stötte bort givaren, som offrat gård och grund.

STEN STURE.

Väl! I samma stund bekräftelsen om Kalmars fall anländer, så är Johan Månsson hövidsman på slottet. Herman Israel får själv uppfinna en hederlig reträtt.

HEMING GAD.

Finns ännu sådan tro och kärlek till vårt arma land, då vill jag leva många år till!

Reser sig upp, går mot Johan Månsson Natt och Dag.

Må jag se på dig! Natt och Dag, nu skall du veta, att Dag gått upp för dig, och Natt är förbi.

Ser honom i ögonen.

Stackars man, du fick ringa glädje av livet... bannlyst du som jag, men du är utan skuld, trösta dig vid det!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG
vill tala, men kan icke.

Jag är... icke... oskyldig, helt och hållet.

HEMING GAD.

Han lider av sjuka tankar...

ANNA BIELKE.

Han tror att han dödat en människa...

Det blåses till taffeln.

ERIK ABRAHAMSSON in genom fonden.

Det blåses till taffeln.

HEMING GAD.

Är det taffeltäckarn?

GUSTAV ERIKSSON.

Det är visserligen Erik Abrahamsson Lejonhuvud, men han beställde gästabudet åt Erik Trolle.

HEMING GAD.

Och den skall jag sitta till bords med?

STEN STURE.

Frid, fader Heming, och nästa ord heter försoning!

Alla ordna sig till avtåg; Johan Månsson Natt och Dag står villrådig.

STEN STURE.

Anna Bielke! för Johan på min högra sida! Han är min gäst! M i n!

ERIK ABRAHAMSSON.

Jag bringar ett annat budskap, förlåt! Konung Hans är död.

HEMING GAD.

Konung Hans i Danmark. Jag gråter inte!

STEN STURE.

Men han var en god man.

HEMING GAD.

Lagom! — Nå, nu börjar kung Kristian! Och Gustav Trolle!

STEN STURE.

Nu börjar gästabudet!

HEMING GAD.

Erik Trolles!

STEN STURE.

Frid, frid!

HEMING GAD.

Strid, strid!

Musik. Ridå.

AKT II.

Ett rum på Stockholms slott, i fonden dörr ut till altan där trätoppar synas. Till höger och vänster stora öppna arkader utan dörrar.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG och ANNA BIELKE stå på altanen. ERIK ABRAHAMSSON (LEJONHUVUD) mitt i rummet, spejar och lyssnar.

MÄTTA DYRE (IVARSDOTTER)
Svante Stures änka, Sten Stures styvmor, in från vänster.

Erik Abrahamsson. Vad gör du här?

ERIK ABRAHAMSSON.

Jag är hovman, nådiga fru...

MÄTTA DYRE.

Kan man stänga dörrarne?

ERIK ABRAHAMSSON.

Det finns inga dörrar, nådiga fru, här är allting öppet.

MÄTTA DYRE.

Som hos gästgivarn. När jag satt borgfru här, åt min ädle make, salig herr Svante Sture, då var det annat, och jag var annat än änka — och styvmor. Finns det inga dörrar?

ERIK ABRAHAMSSON.

Nej, men därför kan man tala öppet, när ingen lyssnar, och man kan säga vad som hälst, för ingen tror't, man går ut och in...

MÄTTA DYRE.

Är Sten tokig?

ERIK ABRAHAMSSON.

För ingen del! Herr Sten är en ängel och hans husfru desslikes...

MÄTTA DYRE.

Vad är han?

ERIK ABRAHAMSSON.

Ett barn då, två barn, som intet ont veta om; de gå mitt i ondskan och sveket, och förstå intet...

MÄTTA DYRE.

Du synes mig ha ändrat böjelser och tycken, Erik?

ERIK ABRAHAMSSON.

Ja, man blir bättre som människa när man går bland godsinnade...

MÄTTA DYRE.

— men naturen sitter där kvar som ogräsets rot... Herr Sten var som styvson utan vank, jag klagar inte, men nu har allting ändrat sig...

ERIK ABRAHAMSSON.

Allting har ju ändrat sig efter herr Svantes död.

MÄTTA DYRE.

Jag kan inte tala vid dig — du är fjärran — Vem står på altanen?

ERIK ABRAHAMSSON.

Johan Månsson och Anna Bielke.

MÄTTA DYRE.

Engelbrekts Natt och Dag! Det var Stens första och största dumhet, när han satte den till bordet på Stockholms Rådhussal — det är ju en tok som gör visor — och han skall sitta på Kalmar slott...

ERIK ABRAHAMSSON.

Han har försvarat slott förut...

MÄTTA DYRE.

Göksholm, ja — Och Anna Bielke följer honom. Det är hon för god till...

ERIK ABRAHAMSSON.

Det tycker hon inte!

MÄTTA DYRE.

Vad spejar de efter därute?

ERIK ABRAHAMSSON.

De väntar, som vi alla, att få se vimplarne av Gustav Trolles skepp...

MÄTTA DYRE.

Den nya ärkebiskopens?

ERIK ABRAHAMSSON.

Ja, herr Sten förordade valet, och nu har han bjudit honom hit — hela våningen i Gröna gången är i ordning...

MÄTTA DYRE.

Sten! Sten Sture! Vad har du gjort?

ERIK ABRAHAMSSON.

Herr Sten har lovat sig, att Gustav Trolle skall bli hans vän!

MÄTTA DYRE.

Vad har du gjort, Sten? Paus. Gustav Trolle!

ERIK ABRAHAMSSON.

Övervinn det onda med det goda, säger herr Sten.

MÄTTA DYRE.

Han? Ja! Men vad säger du?

ERIK ABRAHAMSSON.

Jag avvaktar utgången!

MÄTTA DYRE.

Det var det första kloka ord jag hört på Stockholms slott, sedan herr Svante dog! — Nu går jag på mina rum och avvaktar utgången!

Går till höger.

ANNA BIELKE och JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG in.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG barnsligt.

Kommer, kommer inte, kommer, kommer inte!

ANNA BIELKE.

Räknar du på knapparne, Johan?

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Ja! — Han kommer inte! Anna Bielke.

ANNA BIELKE.

Vad tror Erik? Kommer inte Trolle?

ERIK ABRAHAMSSON.

Man kan aldrig veta!

ANNA BIELKE.

Det är ditt valspråk!

ERIK ABRAHAMSSON.

Och det här: Man vet aldrig var man slutar!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Anna Bielke.

ANNA BIELKE.

Tycker Johan inte han kan mitt namn snart?

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Nej aldrig! Ditt namn är så vackert, att det aldrig k a n läras, men heller aldrig glömmas; det säger vem du är, och det sjunger ditt pris, det ber och det bönfaller, det är vekt som ylle och det smeker kinden när det går förbi, Anna Bielke!

ANNA BIELKE.

Tyst, tyst, tyst, du får icke säga sådant, du får icke. — Erik, kommer icke ärkebiskopen? Man kan aldrig veta, svarte du ju, vem var härinne nyss?

ERIK ABRAHAMSSON.

Styvmodren!

ANNA BIELKE.

Så elak du är, Erik! Ni bara går och eldar upp och blandar gift...

ERIK ABRAHAMSSON.

Man talar inte om gift i Mätta Dyres hus.

ANNA BIELKE.

Skam, skam! Kom Johan, vi hör inte på honom.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Jag hörde inte vad Erik sa.

ANNA BIELKE.

Han hör aldrig något ont, hans öra är icke så gjort, kom Johan, så gå vi ifrån honom — — — Där är Kristina!

KRISTINA STURE (GYLLENSTJERNA)
från vänster.

Där är Anna, jag sökte dig, du skall hjälpa mig ut med fåglarne, som jag har i Gröna gången. — Ärkebiskopen tycker inte om fåglar och blommor — det kan han inte hjälpa — men vi måste vara artiga mot en gäst, och en sådan gäst!

ERIK ABRAHAMSSON.

En sådan!

KRISTINA.

Ja en så ärad gäst — — — som kommer från Romresan och är trött, han måste sova, och fåglarne väcker honom för tidigt... kom Anna!

ANNA BIELKE.

Tror du han kommer?

KRISTINA.

Visserligen kommer han, när han är bjuden...

ANNA BIELKE.

Följ med Johan, så får du bära fågelburar.

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Allt vad du vill, käraste hjärta!

De gå till höger.

ERIK ABRAHAMSSON
ensam: ruskar på huvet och går betänksamt ut till höger.

Scenen står tom ett ögonblick, därpå GUSTAV ERIKSSON (VASA) in från höger, häftigt.

GUSTAV ERIKSSON.

Är riksföreståndaren här?

Går till altandörren.

Är riksföreståndaren här?

Till vänster dörr.

Är riksföreståndaren här?

Går otålig tillbaka och ut genom höger dörr.

Scenen står tom ett ögonblick, därpå STEN STURE in från vänster, häftigt.

STEN STURE.

Är biskop Heming här? Paus. Biskop Heming!

Paus.

HEMING GAD
in, kry och rörlig, från vänster.

Jag springer ju efter dig!

STEN STURE.

Vad är detta?

HEMING GAD.

Detta är följderna av den tillräckliga grunden: din enfald. — Hur kunde du göra Trollen till ärkebiskop?

STEN STURE fast.

Hans far, herr Erik, fick mitt ord.

HEMING GAD.

Till ärkedjäkne, men icke till ärkebiskop.

STEN STURE.

Du hörde illa mitt tillägg, som dock var villkorligt: när Jakob Ulvsson avgår. Jag trodde nämligen icke, att han skulle gå så snart. Men när det är gjort, så må det vara hänt.

HEMING GAD.

Du står fast vid det?

STEN STURE.

Fast! Och när Trolle är den kunnigaste och värdigaste, så är han självskriven; nepotism och mannamån få icke råda i min styrelse.

HEMING GAD.

Också har du bjudit honom hit! Din fiende!

STEN STURE.

Jag är ingens fiende...

HEMING GAD.

Men alla äro dina! Du vill tala vid honom, han talar aldrig, han bara hör, lyssnar, stjäl vartenda ord och förvandlar till ett löfte, som han utpressar sedan...

STEN STURE.

Håll inne dina onda tankar, ty det är dina, icke hans...

HEMING GAD.

Lyckligtvis kommer han icke!

STEN STURE.

Han är ju bjuden.

HEMING GAD.

Han är bjuden! — Har han svarat och tackat?

STEN STURE.

Nej, han har icke hunnit!

HEMING GAD.

Dansken.

STEN STURE.

Dansken är människa som vi!

HEMING GAD.

Nej, dansken är »statens, kyrkans och mänsklighetens avsvurne fiende, härstammar från rövare, tjuvar och missdådare som traktade efter varje folks undergång och därför med rätta hatades och avskyddes av hela världen».

STEN STURE ler.

Du är lustig att höra på, fader Heming, och man skrattar också litet på din rygg.

HEMING GAD.

Men inte i ansiktet som åt dig! — Så är det detta? Varför har du tagit Mätta Dyre i ditt hus?

STEN STURE.

Min fars efterleverska, min egen styvmor, som uppfostrat mig...

HEMING GAD.

Och som skriver till Danmark! — Nu, Sten, skiljs våra vägar, att leva på ett dårhus, där det saknas spänntröjor och handklovar, det kan inte själva fanen!

STEN STURE.

Må vi skiljas, på en tid; vi råkas igen, när nöden slår på porten, ty Heming Gad överger icke sitt land även om han icke älskar Sturen.

HEMING GAD.

Är du säker?

STEN STURE.

Säker!

HEMING GAD.

Tack för det. Du känner mig! hör jag! — Tag nu dina unga junkrar och låt gubben vila sig, regera ni med lek och lämpor, så regerar ni inte länge...

STEN STURE.

Stränga herrar regera inte länge, har man sagt mig...

HEMING GAD tuggar på ett svar.

STEN STURE.

Men var mig icke gramse, fader Heming, och: vi ses igen!

HEMING GAD mot vänster dörr.

Inte i brådrasket!

STEN STURE.

Å jo!

HEMING GAD.

Det som retar mig mest är det... att du inte kan bli ond! Och det... att man inte kan bli ond på dig! Går.

STEN STURE

ensam ett ögonblick; sätter sig vid bordet mitt på golvet.

GUSTAV ERIKSSON (VASA) in från höger.

STEN STURE.

Så är det vi! — Sitt Gustav!

GUSTAV ERIKSSON.

Har gubben gått?

STEN STURE.

Han har lupit, i vredesmod, som vanligt! — Syns Trollen?

GUSTAV ERIKSSON.

Han kommer inte!

STEN STURE.

Hur vet du det?

GUSTAV ERIKSSON.

Spejare.

STEN STURE.

Vad säger de?

GUSTAV ERIKSSON.

Han har farit förbi Vaxholmen, tagit i land, och rest direkt till Stäket.

STEN STURE
reser sig, går på golvet.

Sitt Gustav!

GUSTAV ERIKSSON.

Nu har du släppt lös fan!

STEN STURE lugnt.

Nej, jag har band på honom.

GUSTAV ERIKSSON.

Han har låtit befästa Almarestäk.

STEN STURE.

Men jag lät indraga det till kronan nyss förut,

GUSTAV ERIKSSON.

Då är han förrädare med detsamma. Att du var så förtänksam.

STEN STURE.

Jag tänker mig alltid före!

GUSTAV ERIKSSON.

Det bandet sliter han.

STEN STURE.

Därför har jag ett till! Jag tog nämligen som villkor av påven, Julius, att den nye ärkebiskopen skulle avlägga trohetsed till riksföreståndaren.

GUSTAV ERIKSSON.

Det håller!

STEN STURE.

Han kommer inte! Så oartigt, tänk! Och Kristina som haft så mycket besvär — — — Mänskorna äro så underliga!

GUSTAV ERIKSSON.

Då tar vi Stäket, då?

STEN STURE.

Vi ska tala först vid honom, och tala vackert! — Du skall gå till Trollen.

GUSTAV ERIKSSON.

Jag! tala! Nej, jag slår honom!

STEN STURE.

Men tala först!

GUSTAV ERIKSSON.

Skriv!

STEN STURE.

Jag tycker inte om skrivet. — Nu reser du! Vad du skall säga? Att Stäket tillhör kronan! Resten kan han tänka sig!

GUSTAV ERIKSSON reser sig.

Det är kungsord?

STEN STURE.

När beslut är fattat, utföres det!

HEMING GAD i vänstra dörren.

Det var inte illa regerat! Utan penna och papper på bordet... Tänk att Sturen är så klipsk!

STEN STURE.

Står han och lyssnar!

HEMING GAD.

Där inga dörrar finns lyssnar man inte! Men att lilla Sturen kunde binda opp rumpan på den stora Trollen. — Gå på ni som ni börjat, nu är jag lugn, och överflödig!

Nickar och går.

ERIK ABRAHAMSSON
in från höger med ett brev.

Det är ett brev.

STEN STURE tar brevet.

GUSTAV ERIKSSON.

Från Trolle.

STEN STURE läser.

Från hans kansler! — Han har kansler redan!

Läser.

Men det är oblygt. — Inte ett ord till ursäkt! — Han låter påminna mig om lösen av pallium, det

är hans fullmakt, som är mycket dyr, och som för landets heder måste erläggas i guld, nu genast.

GUSTAV ERIKSSON.

Ämnar du?

STEN STURE.

Jag är inte tvungen, men jag måste... ty jag vill vinna hans hjärta, den hårde mannen.

GUSTAV ERIKSSON.

Han säger, att hjärtat sitter i buken.

STEN STURE.

Men du skall säga honom, att jag betalar — det måste krossa honom!

GUSTAV ERIKSSON.

Ja, hm! det tror jag inte, men lika gott.

ERIK ABRAHAMSSON.

Det var ett muntligt meddelande också!

STEN STURE.

Är det att lita på?

ERIK ABRAHAMSSON.

Man kan ju aldrig veta!

GUSTAV ERIKSSON.

Det har du min själ rätt i...

STEN STURE.

Tala nu då!

ERIK ABRAHAMSSON.

Trolle har på uppresan gjort besök hos kung Kristian i Danmark!

STEN STURE.

Det var så fult, så det tror jag inte på!

GUSTAV ERIKSSON.

Och du ämnar betala för honom?

STEN STURE.

Ja! Men jag får gå till Herman Israel och låna pängarna!

GUSTAV ERIKSSON.

Har Johan Månsson fått Kalmar slott?

STEN STURE.

Ja, det har han.

GUSTAV ERIKSSON.

Är han mannen att försvara ett slott?

STEN STURE.

Ja, just han! Konsten är ingen, bara mannen är trogen, och för övrigt: han är krigare, men inte inne i rum eller på krogen, han var tolv år, när han försvarade Göksholms slott.

KRISTINA STURE, ANNA BIELKE och JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG in från höger.

STEN STURE mot Kristina.

Kära, älskade hustru, han kommer inte!

KRISTINA.

Han kommer inte, och vi ha gjort i ordning...

STEN STURE.

Han har fått förhinder — men nu, Johan Månsson, skall du resa, och tag din Anna med dig!

KRISTINA.

Nu strax?

STEN STURE.

I denna afton! Kung Kristian rör på sig, Trollen är ostyrig, en påvlig legat har kommit hit och spinner, Lübeckarne börja packa in, det blåser upp! Var man till sin plats!

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG vill tala.

STEN STURE.

Är det något hinder?

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Anna Bielke skall veta vem jag är, innan hon tar min hand!

STEN STURE.

Det vet hon, att du är en brav man...

JOHAN MÅNSSON NATT OCH DAG.

Det är Jeppe Bagge.

STEN STURE.

Tyst nu och styr dig; följen oss in i gemaken, så få vi säga avsked, kära älskade vänner. Kristina, tag Anna, du, Johan, följer mig! Farväl, Gustav; Erik stannar här och ser efter huset!

KRISTINA.

Tänk, att han kom inte!

STEN STURE.

Ja, de är elaka mot oss, lilla vän, men vi få tåla't.

De gå. Gustav Eriksson och Erik Abrahamsson stanna. Det har mörknat på scenen.

GUSTAV ERIKSSON
till Erik Abrahamsson.

Du har kommit hit som Saul bland profeterna,

ERIK ABRAHAMSSON.

Ja, man skall någonstans vara, och när man som jag från barndomen skickats från höger till vänster och tillbaka igen, så vet man inte, på vilken fot man skall stå.

GUSTAV ERIKSSON.

Nå, mina fäder voro alltid dansksinnade, men jag är svensk! Man måste ta sitt parti, annars blir allt så opålitligt och falskt.

ERIK ABRAHAMSSON.

Ja, falskt; här gå de två Sturebarnen mitt i falskheten och förstå ingenting, de är för goda för denna världen. — Skall du ut till Trolle?

GUSTAV ERIKSSON.

Jag hade heldre sett han skickat Heming Gad.

ERIK ABRAHAMSSON.

Ja, Gad, vem är den mannen?

GUSTAV ERIKSSON.

Den är renhårig...

ERIK ABRAHAMSSON.

Men han saknar, synes mig, det rätta allvaret!

GUSTAV ERIKSSON.

Det är hans sätt, och under skämtet döljer han sina planer...

ERIK ABRAHAMSSON.

Jag tycker alltid han döljer något... Ser du vem som går därute?

GUSTAV ERIKSSON.

Mätta Dyre, Stens styvmoder, går hon i sömnen?

ERIK ABRAHAMSSON.

Det vet man inte! Men hon är så hatad för alla sina dåd, att hon inte törs visa sig på dagen därför vandrar hon om natten.

GUSTAV ERIKSSON.

Hon ser ut som hon sov!

ERIK ABRAHAMSSON.

Det är möjligt hon gör det, eller att hon är sjuk... Det ser ut, som hon gick och letade skatter eller testamenten i väggarne. — Se, nu kommer hon — — — stå still, hon varken ser eller hör!

MÄTTA DYRE

in, utan att märka de innevarande; hon går först fram och tillbaka, sedan börjar hon leta efter skåp i väggarne.

GUSTAV ERIKSSON.

Brevväxlar hon med danskarne ännu?

ERIK ABRAHAMSSON.

Hon är ju danska...

GUSTAV ERIKSSON.

Och Svante Sture levde med henne.

ERIK ABRAHAMSSON.

Därför dog han också!

GUSTAV ERIKSSON.

Tyst!

ERIK ABRAHAMSSON.

Se, nu stiger hon ut på altanen... Visst går hon i sömnen.

GUSTAV ERIKSSON.

Nu skulle Sten se henne...

ERIK ABRAHAMSSON.

Vad hjälpte det? Han trodde intet ont ändå.

GUSTAV ERIKSSON.

Men vakten kan skjuta på henne!

ERIK ABRAHAMSSON.

Så gott vore det!

GUSTAV ERIKSSON.

Nej, nu går jag ifrån dig! Du talar ju som en fördärvad människa...

ERIK ABRAHAMSSON.

Nu börjar hon vandra... Se nu!

MÄTTA DYRE
in, vankar fram och åter.

GUSTAV ERIKSSON och ERIK ABRAHAMSSON
dra sig ut åt höger.

GUSTAV ERIKSSON.

Gud bevare oss alla! God natt, Erik!

ERIK ABRAHAMSSON.

God natt, Gustav! — Se nu, se på henne!

Sakta ridåfall.

*

Hanseaternas kontor. Ett stort bord på en estrad under baldakin; på bordet en guldvåg och ett skrin.

HERMAN ISRAEL, CORD KÖNIG, NIKLAS BREMS vid bordet, stående bakom stolarne. COMPTORISTEN vid dörren.

NIKLAS BREMS
ordförande vid kortändan av bordet.

Är det vakt vid dörrarne?

COMPTORISTEN.

Det är vakt!

NIKLAS BREMS
slår med klubban; de sätta sig.

HERMAN ISRAEL.

Då borgmästaren i fria Hansestaden Lübeck hedrat vårt comptor med sin speciella närvaro, be vi att få hälsa honom välkommen!

NIKLAS BREMS.

Det är icke utan tungt vägande anledning den fria Hansestaden avsänt mig till Edert comptor, jag tackar för hälsningen och vill i korthet redogöra för mitt uppdrag.

HERMAN ISRAEL och CORD KÖNIG.

Vi höra!

NIKLAS BREMS.

Jag börjar! — Med konung Kristian den andres tillträde till regeringen har Lübeck och hela den Hanseatiska världen drabbats av ett slag, som — rent ut — hotar oss med undergång. Kung Kristian är bliven svåger med kejsaren, och båda ha svurit vårt fördärv i avsikt att öppna Östersjön för Holland och införa detta nybörjarland i världshandeln. — Nu frågas: hur ställer sig Sverige till Lübeck efter det sista riksföreståndarvalet? Herman Israel, vem är Sten Sture, den yngre kallad?

HERMAN ISRAEL föraktligt.

Det är en yngling!

NIKLAS BREMS.

Cord König! Vem är Sten Sture?

CORD KÖNIG.

Vi ha inte sett'en ännu till tänderna! Men han var oartig mot Herman på Rådhuset.

NIKLAS BREMS.

Det får en köpman tåla och ta skadan igen på något annat! Kan man g ö r a något med honom?

HERMAN ISRAEL.

Han är avgjort av svenska partiet!

NIKLAS BREMS.

Alltså icke danskvän. Där ha vi ett rev i seglet.

CORD KÖNIG.

Han är statsklok, men hederlig!

NIKLAS BREMS ler.

M e n hederlig! Det är bra sagt! — Tycker han om pängar?

HERMAN ISRAEL.

Inte särskilt; Sturarne voro alltid oegennyttiga; Svante ansågs dock snål, men satte till av egna medel för rikets bästa.

CORD KÖNIG.

Här är vattnet klart, och där behöver icke fiskas.

NIKLAS BREMS.

Vem är Gustav Trolle?

HERMAN ISRAEL.

Det är en wälsk, en italiensk bandit, luktar Alexander den sjätte, Borgia, en fet fisk som ålen, tar man åt huvet, får man fatt i stjärten, ifall man får fatt i'n.

NIKLAS BREMS.

Väl, men är han dansk?

HERMAN ISRAEL.

Hull och hår!

NIKLAS BREMS.

Då har jag ränningen; nu ska vi väva! — Jag råkade nämligen på resan den italienska agenten, med det rysliga namnet Arcimboldus...

CORD KÖNIG.

Vad handlar han med?

NIKLAS BREMS.

Han handlar med syndernas förlåtelse.

HERMAN ISRAEL.

Det var en hund!

CORD KÖNIG.

Jaså, det är avlatskrämaren?

NIKLAS BREMS.

Det är en hund, men han har kreditiv och kredit hos Fugger i Augsburg, påvarnas bankir!

HERMAN ISRAEL.

Det ändrar saken...

CORD KÖNIG.

Betydligt!

NIKLAS BREMS.

I alla fall, denna man är påvlig legat med mycket vidsträckt fullmakt — jag har sett den! — Han kan sitta till doms i andliga mål, bortgiva vissa sysslor, göra doktorer och förlåta synderna mot contantibus in manibus...

ALLA TRE.

Naturligtvis!

NIKLAS BREMS.

Men — bemälde legat har hedrat mig med ett hemligt uppdrag — otroligt men sant! — att utspörja herr Sten Sture — fall inte av stolarne nu! — om han, eventualiter, och för att göra slut på söndringen i Norden, ville, eventualiter, förstås, mottaga Sveriges krona!

HERMAN ISRAEL.

Genom Lübeck, det är bravo!

CORD KÖNIG.

Borgmästarn i Lübeck utdelar kronor!

NIKLAS BREMS.

Det är trumf!

Det klappar tre slag på dörren.

NIKLAS BREMS.

Släpp ingen in! — Därmed är Sverige Lübecks vasall och Danmarks evige fiende!

Det klappar åter tre slag.

NIKLAS BREMS till Comptoristen.

Gå och se efter vem det är!

Comptoristen går ut; det ringer i en klocka.

Är elden lös?

Alla resa sig.

HERMAN ISRAEL.

Hundarne skälla och vakten blåser i lur!

CORD KÖNIG.

Det kommer storfrämmande.

COMPTORISTEN.

Riksföreståndaren!

Allmän uppståndelse; de se på varandra.

NIKLAS BREMS.

Nu kom han lagom!

Till Herman Israel.

Hur skall han tilltalas?

HERMAN ISRAEL.

Som en tjugoåring! Oppifrån.

NIKLAS BREMS.

Är han enfaldig?

HERMAN ISRAEL.

Han tror allt vad man säger, håller alltid ord, är en glad givare, och tänker gott om alla!

NIKLAS BREMS.

Kallar du det enfaldig? Skam dig! — Tag fram en stol, comptorist!

CORD KÖNIG.

Vad vill han må tro?

HERMAN ISRAEL.

Han vill låna pängar, förstås, annars kom han inte hit!

NIKLAS BREMS.

Nu!

STEN STURE

in, mild, men bestämd.

Herr borgmästare och råd av Lübecks fria hansestad, jag hälsar er.

NIKLAS BREMS.

Vi äro hedrade, herr riksföreståndare. — Varmed kunna vi tjäna?

Anvisar den framsatta stolen.

STEN STURE sätter sig.

Jag kommer hit i ett ärende, som icke är mig allt för angenämt.

NIKLAS BREMS.

Om det kan lätta ers nådes bekymmer, så låtom oss gissa ärendets natur.

STEN STURE ler.

NIKLAS BREMS.

Det är om pängar!

STEN STURE.

Det är verkligen om pängar — saken är den, att jag skall betala pallium eller fullmakt till herr Gustav Trolles utnämning...

NIKLAS BREMS.

Det är mycket ädelmodigt, men om det är så klokt... och för övrigt, det är ont om pängar!

STEN STURE ler.

Det är det nu inte, men köpmannen säger alltid så! — Här är brev på tre mina gårdar, liggande i Munklägret... kan jag få några tusen ungerska gyllen på dessa?

NIKLAS BREMS.

Munklägret med strandtomt, det är bra, vi tycker om vatten, laga köp och fasta, säger vi tre tusen, Herman, se på det här!

HERMAN ISRAEL
tar papperen och läser.

NIKLAS BREMS.

Gustav Trolle, det är en kunnig man, stort namn, ärkebiskop, allmänt omtyckt...

STEN STURE.

Det senare tror jag icke är fallet, om vi skulle vara sanningsenliga...

NIKLAS BREMS.

Inte? Jag har bara hört gott om den mannen...

STEN STURE.

Då skall jag inte säga något ont... och han skall nog bli god!

NIKLAS BREMS.

Nå, Herman, är det goda papper?

HERMAN ISRAEL.

Fullgoda.

NIKLAS BREMS.

Väg upp guldet då!

STEN STURE.

Behövs intet guld. Vi gör en växel på huset Fugger i Augsburg, som ni behagade insända till Påvliga Curians Kansli i Rom.

NIKLAS BREMS.

Förlåt, ers nåde, vägarna äro osäkra över Danmark...

STEN STURE.

Hur så?

NIKLAS BREMS.

Kung Kristian har visat tänderna mot Lübeck...

CORD KÖNIG blinkar åt Brems.

STEN STURE sätter sig.

Det var en dyrbar upplysning ni gav mig...

NIKLAS BREMS.

Ja, det vill säga... Men vi har bättre förbindelse med Rom; det är ju en påvlig legat kommen, och vilken kan överbringa remissan i en ricambioväxel.

STEN STURE.

Det är sant! — Vad är legaten för en man?

NIKLAS BREMS.

Det är en väl ackrediterad man, med utomordentligt inflytande, utomordentligt, jag har sett hans legitimationer, och jag tror att uppdraget ifråga skulle göra ett gott intryck, särskilt med avseende på — vissa projekt — som —

STEN STURE.

Har legaten någon hemlig mission på sin resa hit?

NIKLAS BREMS.

Ja! Han har! Och jag har mottagit i lika hemligt uppdrag att framföra ärendet till ers nåde!

STEN STURE.

Det var mycket hemligheter. Låt höra nu, ty jag har alltid bråttom!

NIKLAS BREMS.

För de närvarande edsvurna har jag inga hemligheter, och denna den största känna de redan.

STEN STURE.

Väl! Tala ut nu!

NIKLAS BREMS.

Det är ett stort ögonblick, då den fria hansestaden Lübecks borgmästare fått den oförtjänta äran att från hans helighet erbjuda den ädle herr Sten Sture Sveriges konungakrona.

STEN STURE efter en paus.

Vilket ändamål skulle vinnas med det?

NIKLAS BREMS.

Att, som hans helighet själv säger, söndringen i Norden därmed skulle upphöra.

STEN STURE lugnt.

Erfarenheten har visat, att söndringen aldrig varit större än under den inhemska dynasti, till vilken Karl Knutsson hörde.

NIKLAS BREMS.

Ers nåde...

STEN STURE.

För övrigt, och detta veten I: en Sture mottager aldrig en krona.

Reser sig.

NIKLAS BREMS.

Det var oss obekant...

STEN STURE.

Så veten I det — nu! Det är vårt släktöde att tjäna, icke att härska, att samla, icke att söndra, med folket, mot herrarne! — Är växeln färdig?

NIKLAS BREMS.

Tänk på ert arma fädernesland...

STEN STURE.

Jag gör aldrig annat!

Tre slag på dörren.

NIKLAS BREMS till Comptoristen.

Se efter vem det är, men släpp ingen in!

STEN STURE.

Nu skall jag icke störa längre.

NIKLAS BREMS.

Kan jag icke fresta ers nåde?

STEN STURE.

Nej, herr borgmästare, det kan I icke!

COMPTORISTEN in.

Herr Gustav Eriksson Vasa till Rydboholm ber att ofördröjligen få framföra ett viktigt ärende.

STEN STURE.

Med herrarnas tillstånd mottager jag här Gustav Eriksson, som kommer från Stäket.

NIKLAS BREMS.

Gustav Trolles?

STEN STURE.

Vi kan säga det, tillsvidare.

NIKLAS BREMS till Comptoristen.

För in herren!

GUSTAV ERIKSSON VASA in.

STEN STURE.

Tala i dessa herrars närvaro! Vad sade Trolle?

GUSTAV ERIKSSON.

Han sa ingenting!

STEN STURE.

Vad är det?

GUSTAV ERIKSSON.

Han sköt efter mig!

STEN STURE efter en paus.

Då skall jag gå och tala vid honom! Tänk så elakt!

GUSTAV ERIKSSON.

Där har du lönen för ditt ädelmod; nej, gå på Stäket med krut och lod och bryt ner den rövarborgen.

STEN STURE.

Jag stämmer honom till möte först.

GUSTAV ERIKSSON.

Han kommer icke, ty du saknar kunglig myndighet, säger han.

STEN STURE.

Säger han det?

NIKLAS BREMS.

Se där — förlåt! — ja, kunglig myndighet! Nu skall herr Gustav höra, hur påven i Rom erbjuder riksföreståndaren Sture Sveriges krona.

GUSTAV ERIKSSON.

Är det sant?

STEN STURE.

Det kan vara sant!

GUSTAV ERIKSSON på knä.

Men, i Herrans namn, tag kronan, Sten, och gör slut på hundraårigt elände!

STEN STURE.

Fresta mig inte!

GUSTAV ERIKSSON.

För fäderneslandets räddning, för vår, för allas skull, i Jesu namn! tag emot kronan! I Sturar ha förtjänat den.

STEN STURE tvekar.

GUSTAV ERIKSSON reser sig.

Sten, nu eller aldrig, och du skall...

STEN STURE.

Gå ifrån mig!

GUSTAV ERIKSSON.

Min konung!

STEN STURE.

Gack bort, vedersakare!

GUSTAV ERIKSSON.

Nej, jag går icke, förrän du sagt amen.

STEN STURE.

Då går jag! — Lämna växeln till legaten! — Farväl, herrar alla! Går.

NIKLAS BREMS.

Var det allvar?

GUSTAV ERIKSSON.

Det var Stureord! Där finns ingen återgång!

Ridå.

AKT III.

Sakristian i Uppsala domkyrka.

GUSTAV TROLLE inne på scenen, ensam, står försjunken i sina tankar; därpå går han ett slag över golvet och trummar på rutan.

KANSLERN in.

GUSTAV TROLLE.

Har Sturen kommit?

KANSLERN.

Riksföreståndaren är anländ till staden, men har icke visat sig här ännu.

GUSTAV TROLLE.

Då skall han få vänta! Vad har du i handen?

KANSLERN.

Ett brev och en annan sändning.

GUSTAV TROLLE.

Från Sturen? Vänta!

Läser brevet och kastar på golvet. Öppnar paketet, hånler och kastar ett radband på bordet.

GUSTAV TROLLE.

För in min fader, herr Erik Trolle.

KANSLERN.

Skall icke riksföreståndaren...

GUSTAV TROLLE.

Jo, efteråt, eftersom han låter vänta på sig!

KANSLERN går ut.

GUSTAV TROLLE
går till fönstret och trummar.

ERIK TROLLE in.

GUSTAV TROLLE.

Välkommen, min far!

ERIK TROLLE.

Jag känner mig icke vara välkommen.

GUSTAV TROLLE.

Man brukar ju säga så i alla fall.

ERIK TROLLE.

Och så brukar man säga sitt ner! Så har jag lärt dig!

GUSTAV TROLLE.

Du har lärt mig mycket, du.

ERIK TROLLE.

Om jag nu kunde lära dig glömma det dåliga jag lärt dig.

GUSTAV TROLLE.

Säg inte så, det du kallar dåligt har gagnat mig mest i livet!

ERIK TROLLE.

Vad har du vunnit egentligen i livet?

GUSTAV TROLLE.

Jag är Svea rikes ärkebiskop...

ERIK TROLLE.

Om du så vunne kronan och toge skada till din själ, vad vore så vunnet?

GUSTAV TROLLE.

Själ!

ERIK TROLLE.

Det är Rom, det är Borgia, det är hedendomen, det är Johanna av Neapel och Lucrezia, Decamerone och Leo, som betalte fem tusen dukater för handskriften till Plato...

GUSTAV TROLLE.

Vill du inte sitta ner? Sitt!

ERIK TROLLE.

Själ? Det måtte du sakna!

GUSTAV TROLLE.

Du hade väl så lite, att det inte räckte till en åt mig.

ERIK TROLLE.

Förebrå mig! — Men jag var också min tids barn och — — —

KANSLERN in.

Riksföreståndaren!

GUSTAV TROLLE.

Han får vänta!

ERIK TROLLE.

Gustav! Var människa!

GUSTAV TROLLE.

Nähej! Han har låtit mig vänta, och öga för öga, tand för tand.

ERIK TROLLE.

Kan du inte förlåta?

GUSTAV TROLLE.

Nähej! När jag fått agg till en människa, så förlåter jag aldrig!

ERIK TROLLE.

Det är vackert sagt av en Herrans tjänare.

GUSTAV TROLLE.

Jag lever i det gamla förbundet och kan inte tjäna två herrar!

ERIK TROLLE.

Låt Sture in, så skall jag medla mellan er!

GUSTAV TROLLE.

Så du skulle ge honom rätt.

ERIK TROLLE.

Han h a r rätt!

GUSTAV TROLLE.

Det där förstår du inte, och jag spar mina svaromål till han får komma in, ifall det fåret fattar vad jag säger.

ERIK TROLLE.

Sture är icke enfaldig, men godtrogen!

GUSTAV TROLLE.

Är han icke enfaldig, som skriver sådana här brev?

Vidrör brevet på golvet med sin fot.

ERIK TROLLE.

Vad skriver han?

GUSTAV TROLLE.

Han frågar mig, om jag vill bli fadder åt hans son?

ERIK TROLLE.

Det är ju vackert, men kan synas barnsligt, det är ju att räcka handen...

GUSTAV TROLLE.

Också skickar han en gåva... Den heliga Brigittas radband — Skrattar. — av hagtornsbär! Om det varit demanter eller safirer! — Hagtornsbär!

ERIK TROLLE.

Han trodde, att du skulle sätta pris på ett minne av en helig kvinna!

GUSTAV TROLLE.

Jag begagnar aldrig radband och inte heliga kvinnor...

ERIK TROLLE.

Jag har hört det, från Rom, och att påven aldrig går i kyrkan, fastän han bygger Sankt Peter... men I har sått draktänder, och era frön ha grott i Tyskland! Du har hört talas om Luther i Wittenberg?

GUSTAV TROLLE.

Den är inte dålig!

ERIK TROLLE.

Han tror inte heller på helgon och radband...

GUSTAV TROLLE.

Det är en bra karl!

ERIK TROLLE.

Efter ert sinne! Men om han börjar röra på avlatshandeln?

GUSTAV TROLLE.

Då tar Hin Hårde honom!

ERIK TROLLE.

Apollion! Apostata! Ve att jag sände dig till Rom, den stora Babyloniska...

GUSTAV TROLLE.

Sådan fader, sådan son! — Om vi skulle släppa in Sturen nu, bara för att avkorta det här samtalet!

ERIK TROLLE.

Gör så! — Men, Gustav, var försonlig, tänk på ditt land och minns, att du är svensk!

GUSTAV TROLLE.

Jag? Jag är romersk medborgare, som Paulus sa.

STEN STURE
in, oanmäld, mild men bestämd.

Jag kommer ett par minuter för sent till mötet och ber om tillgift.

ERIK TROLLE vill gå.

STEN STURE.

Stanna, herr Erik, ni blir ett värderat vittne.

GUSTAV TROLLE.

Mötet är mellan oss två!

STEN STURE.

Jag förhandlar icke utan vittnen i rikets angelägenheter.

GUSTAV TROLLE.

Är det rikets angelägenheter, att ni fått en son?

STEN STURE.

Nej, och för att slippa förhandla därom sände jag ett brev i förbud, vilket jag ser ni lagt till handlingarna, liksom ni bordlagt min oskyldiga gåva.

GUSTAV TROLLE.

Vill min far lämna oss ensamma?

STEN STURE.

Då talar jag icke!

GUSTAV TROLLE funderar; därpå:

Min far må stanna, han tillhör rådet — men på villkor, att han icke med ett ord deltager i samtalet!

STEN STURE och ERIK TROLLE.

Godkännes!

Paus.

ERIK TROLLE sätter sig avsides till höger, STEN STURE och GUSTAV TROLLE mitt emot varann vid bordet.

Paus.

GUSTAV TROLLE.

Vill ni börja?

STEN STURE.

Gärna! Paus. Ni har låtit skjuta skott på min gesant, Gustav Eriksson Vasa. Vad är orsaken till det?

GUSTAV TROLLE.

Orsaken var den, att han ville tränga förbi vakten i mitt befästade slott Stäket.

STEN STURE.

Visste ni ej, att jag indragit Stäkes län till kronan?

GUSTAV TROLLE.

Jo länet, men icke slottet.

STEN STURE.

Hade jag glömt slottet? Förlåt då, eftersom ni har rätt. — Men varför skulle ni skjuta på en vän?

GUSTAV TROLLE.

Jag har inga vänner...

STEN STURE.

Å, kära, så ni talar! Jag var er vän, när jag förordade er till ärkebiskop och betalade utnämningen...

GUSTAV TROLLE.

Därför att jag var den kunnigaste och värdigaste, lät det då, men nu skall det vara vänskap, frändskap; det är mannamån, och ni säger därmed, att ni ville vinna mig, köpa mig, muta mig, med ett ord! det kallas Simoni och är förbjudet i kanoniska lagen.

STEN STURE.

Ni talar så hårt som till en fiende.

GUSTAV TROLLE.

Ja, vi äro fiender!

STEN STURE.

Icke jag.

GUSTAV TROLLE.

Motståndare då!

STEN STURE.

Varför kom ni inte till huvudstaden, när jag inbjöd er?

GUSTAV TROLLE.

Jag hade inte tid, och bjudningar äro privatsak.

Paus.

STEN STURE.

Ni uppgives ha besökt konung Kristian på er uppresa. Är det sant?

GUSTAV TROLLE.

Det är sant! Vad sedan?

STEN STURE.

Finner ni det vackert?

GUSTAV TROLLE.

Både vackert och rätt! Ty, i min egenskap av Svea rikes ärkebiskop är jag självskriven ledamot av konungens råd.

STEN STURE.

Konungens?

GUSTAV TROLLE.

Ja! Unionskonungens!

STEN STURE reser sig.

Nu kom det! Är Kristian konung i Sverige?

GUSTAV TROLLE.

I de tre Skandinaviska rikena, följaktligen även i Sverige. Är han avsatt?

STEN STURE.

Är han vald?

GUSTAV TROLLE.

Den 17 juli 1498 blev prins Kristian vald, i Stockholm, till konung Hans efterträdare. Ni var nyss född då, så ni kan inte minnas det.

STEN STURE.

Men riksföreståndare väljes, när konungen försummar besöka riket. — Nu är jag vald, och nu styrer jag i konungs stad och ställe.

GUSTAV TROLLE.

Riksföreståndare, valda av drottsvikare, stigmän, skogsmän, äro rebeller och ingenting annat.

STEN STURE.

Så ni talar, så ni talar, ni gör mig så ont, herr Gustav Trolle, men vi få icke skiljas som ovänner, ty då kommer oskyldigt blod att gjutas, räck mig er hand!

GUSTAV TROLLE.

Nej! Icke åt förrädare!

STEN STURE.

Måste olyckan då komma? Jag hade trott, vi skulle mötas i frid, och vid ett oskyldigt barns upptagande i kristna församlingen... min förstfödde sons...

GUSTAV TROLLE.

Dessa känslor äro för mig vilt främmande och höra dessutom icke till ämnet. Men ni är själv ett barn, som skulle behöva en fadder, vilken tog hand om er uppfostran... ett stort barn...

STEN STURE.

Om så är, må jag alltid vara det!

GUSTAV TROLLE.

Ve det rike, vars styre är ett barn!

STEN STURE.

Säg det, säg det!

Paus.

GUSTAV TROLLE.

Skola vi avkorta detta lönlösa samsnack?

STEN STURE.

Jag skall lämna mitt ultimatum!

GUSTAV TROLLE.

Lämna!

STEN STURE.

Då rikets råd icke ärna att godkänna er distinktion på slott och län, som jag för att gå er till mötes har gjort, så kommer Stäkes slott att belägras, därest ni icke inom fyrtiåtta timmar utlämnar detsamma.

GUSTAV TROLLE.

Väl! Då kommer min länsherre, kung Kristian, att från Danmark undsätta både slott och län.

STEN STURE.

Det betyder krig!

ERIK TROLLE
reser sig, lyfter händerna.

I Kristi Försonarens namn!

GUSTAV TROLLE.

Tyst, far!

STEN STURE.

Ärkebiskopen tar icke län från Danmark utan från Sverige, men gör han det, så är han rikets förrädare! Och som sådan hälsar jag er, när jag går.

Tar brev och radband och stoppar på sig.

GUSTAV TROLLE.

Så här borde samtalet ha börjat, så hade vi förstått varann genast! Det är inte mjölktänderna ni visar, herr Sten, och vänskapen hade sina taggar som hagtornet under lövet!

Han slår i ett glas vatten och tömmer.

STEN STURE.

Må Gud förlåta den, som förgått sig...

Liksom för sig själv.

Det var en stor frestelse för mig nyligen, men jag föll icke — nu önskar jag nästan, att jag fallit! — Herr Gustav Trolle, ni är en andans man, och icke en krigare...

GUSTAV TROLLE.

Är icke jag?

STEN STURE.

Allt vad ni sade mig emot nyss, var idel sofismer och konster, bländverk och ondtyg; om ni ägde hjärta som ni äger huvud, skulle jag ödmjuka mig än en gång och säga: räck mig er hand!

GUSTAV TROLLE.

En menedares hand skall spikas på kåken och kan icke fattas av en ärans man...

STEN STURE.

Ni vill icke ha min hand; vore ni riddare, skulle ni få min handske...

GUSTAV TROLLE.

Jag är riddare, av den Heliga graven! Ecce Miles!

Han öppnar biskopsdräkten och står i riddardräkt med svärd.

STEN STURE.

Så! — Tag min handske då!

Han kastar sin handske mot Trolle.

GUSTAV TROLLE.

Jag tar upp den! — Men ni kan hämta den inför Stäkes slottsmur!

STEN STURE.

Jag skall hämta den!

Går.

ERIK TROLLE till Gustav Trolle.

Vad har du gjort?

GUSTAV TROLLE.

Var lugn, far, det här var bara sista söljan i selen; Kristian har rustat, och Norrby ligger med i sundet.

ERIK TROLLE.

Vad hjälper det, om Sture faller för frestelsen han talte om.

GUSTAV TROLLE.

Vilken frestelse? Vad menade han? Är det något jag inte vet?

ERIK TROLLE.

Du tyckes icke veta, att den påvliga legaten har i uppdrag från Hans Helighet — ett erbjuda Sturen konungakronan.

GUSTAV TROLLE i raseri.

Sturen kronan? Icke Trollen? Ha, satan, det var därför han spelade ödmjuk! Sturen konung, se den hycklaren, hörde du honom, bä, bä, bä, som ett får, denna varg, nu tyckte han det var tid att kasta masken och handsken på en gång, i domkyrkan, min domkyrka, där Jöns Bengtsson Oxenstjerna en gång drog hjelm och harnesk, men blir han konung, så blir jag riksföreståndare...

ERIK TROLLE.

Han blir aldrig konung!

GUSTAV TROLLE.

Nej, jag skall hindra det.

ERIK TROLLE.

Det kan du inte!

GUSTAV TROLLE.

Inte?

ERIK TROLLE.

Det kan endast Sturen själv! Han har redan sagt nej!

GUSTAV TROLLE.

För att bli bönfallen...

ERIK TROLLE.

Du misstänker Sturen!

GUSTAV TROLLE.

Säga nej till en krona! Den är icke född av kvinna, det är ett monstrum, som skall visas på marknan, bjud honom bara, på ett hyende, med knäfall, jag känner Sturarna, och jag har hatat dem i moderslivet, såsom de hatat Trollarne. Jag hatar honom, hatar, hör du!

ERIK TROLLE.

Min son, så har jag också gjort, men gör det icke mer; det finns människor, som äro bättre än vi drömt, och har jag förr lärt dig annat, så säger jag: förlåt mig!

GUSTAV TROLLE.

Följ till Stäket!

ERIK TROLLE.

Jag följer dig aldrig mer!

GUSTAV TROLLE.

Gå till Vadstena kloster då, där är gubbhus...

ERIK TROLLE.

Ja, det anstår mig, och där skall jag bedja — för dig!

GUSTAV TROLLE.

Bed du, jag befaller fortfarande! Men tänk, om han tar kronan?

ERIK TROLLE.

Då får du böja dig?

GUSTAV TROLLE.

När såg du det?

ERIK TROLLE.

Egentligen — aldrig. — Din mor hade hård hand, men dig rådde hon inte på.

GUSTAV TROLLE.

Och inte du heller, far! — varken med gott eller ont!

ERIK TROLLE.

Med gott gick inte, därför att du är en ond människa, en fördärvets man, född till fördärv!

GUSTAV TROLLE.

Av dig!

ERIK TROLLE.

Av mig. O, att du aldrig varit född!

GUSTAV TROLLE.

Vet du hut!

ERIK TROLLE böjer huvudet.

GUSTAV TROLLE.

Du v a r riksföreståndare nyss, men du kunde inte bli kvar i sadeln. Bit i gräset, då; jag kan sitta på höga hästen!

Går till fönstret och trummar på rutan.

ERIK TROLLE
krossad, går mot fonden.

Ridå.

AKT IV.

Skogstrakt framför Stäkes slott.

LARS och GÖRAN SIGGESON.

GÖRAN SIGGESON.

Det var ett långt arbete med Stäket.

LARS SIGGESON.

Är du trött? Akta dig väl då.

GÖRAN SIGGESON.

Att stå här på pass, när Gustav Eriksson leder stormningen! Han får väl hela äran.

LARS SIGGESON.

Om du är missnöjd, så gör icke som Erik Abrahamsson...

GÖRAN SIGGESON.

Du menar svika...

LARS SIGGESON.

Ja! Då skulle jag döda dig!

GÖRAN SIGGESON.

Din egen bror?

LARS SIGGESON.

Du hade upphört att vara min broder! — Men nu är Stäket snart taget, och då...

GÖRAN SIGGESON.

Är det värsta kvar, ty då kommer Kristian själv...

LARS SIGGESON.

Tyst, någon smyger här... dölj dig!

De ställa sig bakom träd.

GUSTAV TROLLE, klädd till pilgrim, med sin KANSLER in från vänster.

GUSTAV TROLLE.

Är den vägen klar, säger du?

KANSLERN.

Den vägen är fullkomligt säker, jag har själv spejat, där finns inte ett fotspår...

GUSTAV TROLLE.

Rakt fram alltså? Vänd du tillbaka och rädda mina papper där du vet!

Stort dån och anskri utanför scenen.

GUSTAV TROLLE.

Vad var det?

KANSLERN.

Det var Stäket som föll?

GUSTAV TROLLE.

Helvete!

Ut till höger.

KANSLERN

vinkar och vänder om, ut till vänster med en åtbörd av förakt.

GÖRAN och LARS SIGGESON fram.

LARS SIGGESON.

Stäket har fallit!

GÖRAN SIGGESON.

Men den där pilgrimen! Jag tror vi följer honom.

LARS SIGGESON.

Vad skall vi med den? Nu få vi annat att sörja för!

Segerrop utanför.

GÖRAN SIGGESON.

Unga Sture har bättre lycka än gamla herrn hade med Stäket, när ärkebiskop Jakob Ulvsson försvarade! Men då man har Gustav Eriksson Vasa med segerhuvan, så är belägringskonsten ingen.

LARS SIGGESON.

Lägg bort att tala ut dina hemliga tankar, Göran, kväv dem i strupen, släck dem i hjärtat...

GÖRAN SIGGESON.

Om man trampar ner frön, så gro de bättre. — Dåligt råd!

LARS SIGGESON.

Nu lämna vi posten och gå att hälsa segrarn, utan agg och avund!

GÖRAN SIGGESON.

Men den där pilgrimen! Och hans vägvisare, som ljög för honom!

LARS SIGGESON.

Kom innan portarne stängas!

De försvinna i fonden, scenen står tom, rop och trumslag, lurar, skott.

STEN STURE in.

Håll! Vem där? — Paus. — Ingen!

Tar av hjälmen och torkar pannan.

GUSTAV ERIKSSON
in, våt, trasig, barhuvad, blodig, svart.

Stå! Med vem?

STEN STURE.

Med Gud och Sankt Göran!

GUSTAV ERIKSSON.

Å, Herre evige Gud!

Faller Sten Sture i famn; Sten Sture kysser hans kinder.

STEN STURE.

Gustav! Frände! Vän! Vore jag nu konung, skulle jag ge dig riddarslaget.

GUSTAV ERIKSSON.

Så bliv konung! Nu! Herren har smort dig med segerns olja, lilla David! Det räckes ju dig i fulla korgar, sträck ut din hand, tag och ät!

STEN STURE.

Men varför skonar du dig icke, så du ser ut, är ditt liv icke mera värt?

GUSTAV ERIKSSON.

Nej! mitt liv är mig en börda vorden...

STEN STURE.

Sedan...

GUSTAV ERIKSSON.

Det säger man icke, när man gör allt för att glömma...

STEN STURE.

Stackars den goda Anna Bielke, om hon anade vad sorg hon spridit, så ville hon icke leva!

GUSTAV ERIKSSON.

Är det tider tala om sådant nu? — Trollen har flytt!

STEN STURE.

Han kommer inte så långt!

GUSTAV ERIKSSON.

Om han går på vattnet...

STEN STURE.

Då gå vi efter!

GUSTAV ERIKSSON.

Han tros vara på holmen, jag skall s i m m a efter honom...

STEN STURE.

Du går icke i kalla vattnet, det är att dö!

GUSTAV ERIKSSON.

Bättre än leva!

STEN STURE.

Så du talar! Så du talar!

TVÅ KNEKTAR in från höger med GUSTAV TROLLE, som har rep om halsen.

KNEKT 1.

Häng honom på sista grenen!

STEN STURE.

Vem där?

KNEKT 2.

En förklädd spejare!

STEN STURE.

Må jag se honom!

GUSTAV ERIKSSON.

Det är — Gustav Trolle! Häng honom —

STEN STURE.

Håll!

GUSTAV ERIKSSON.

Annars dränker jag honom!

STEN STURE.

En riddare mördar inte en värnlös, som råkas utan vapen i hand.

GUSTAV ERIKSSON.

Du, riddare, Siste riddaren, vill du korsa klinga med en ärelös förrädare? Tre gånger har ormen bitit dig, kast'en i elden!

STEN STURE.

Herr Gustav Trolle, om jag nu skänker er livet, så missbruka inte Guds gåva; och om jag är god mot er, så hämnas icke min välgärning!

GUSTAV ERIKSSON.

Ja, Sten Sture, om du är för god för denna världen, så förverka icke himlen med en illgärning, när du släpper lös den draken, som ingen Sankt Göran kan dräpa!

STEN STURE.

För bort fången, och låt honom sedan hållas på Västerås slott! — Gån!

GUSTAV ERIKSSON.

Det får du ångra, och vi få umgällat! Sture, Sture! — Nu går jag i vattnet! Eljes tar jag eld!

Gustav Trolle bortföres av knektarne.

Där kommer biskop Heming Gad.

STEN STURE.

Ser du, han kom igen! — Och Trollen kommer också en gång, och då som min vän för hela livet!

GUSTAV ERIKSSON.

Och Herren sade till Josua: Se, jag haver bjudit dig; du skall vara fast och frimodig!

STEN STURE ler.

Är jag icke fast?

GUSTAV ERIKSSON ler.

STEN STURE.

Böjer du mig? när jag handlar rätt!

GUSTAV ERIKSSON.

Högsta rätt i högsta orätt! Jag tackar Gud jag icke är riddare!

STEN STURE ser frågande ut.

GUSTAV ERIKSSON.

Ty då hade jag aldrig stormat Stäket... av fruktan att såra en fiende!

STEN STURE.

Biskop Heming!

GUSTAV ERIKSSON.

Electus, vald, men icke utkorad!

STEN STURE.

Biskop Heming med stora nyheter.

HEMING GAD.

I sanning stora! — men icke goda! Kung Kristian har samlat trettiotusen man, sachsare, skottar, frans-

män, och kommer själv med flottan. Det är sista striden, Sveriges sista strid; om jag får uppleva den dagen, det vet jag inte, men nu stundar ve och vånda.

STEN STURE.

Alltså: börja om igen! Finns det intet slut på striderna?

HEMING GAD.

Intet slut! Bara börja och börja om!

STEN STURE.

Väl! Så börja vi om!

Ridå.

AKT V.

Vallen utanför Blockhuset, vars förborg synes till vänster.

Till höger sitta SEX TÄRNOR och sticka på duken till ett vitt banér med tre kronor.

Längst ut på vallen går MÄTTA DYRE (styvmodren) av och an.

Nedanför borgen synas kanonskansar.

EN VÄKTARE står på borgen, där en vit flagga är hissad.

TÄRNAN 1 till Väktaren.

Är det någon fara å färde?

VÄKTAREN.

Ingen fara så länge vita flaggan är hissad. Danska skeppen ligga mitt över vid Kungshamn.

TÄRNAN 1.

Kan de skjuta på oss då?

VÄKTAREN.

Inte på så långt håll. — — Vad syr tärnorna på?

TÄRNAN 1.

Vi lagar Brännkyrkabanéret, som herr Gustav Eriksson förde...

VÄKTAREN.

Gud välsigne er flickor då, här behövs nya banér...

TÄRNAN 1.

Skall vi inte få fred nu, efter vita flaggan är oppe?

VÄKTAREN.

Fred? Jo, det sägs; ser ni märsskeppet därborta? Med Dannebrog på stormasten?

TÄRNAN 1.

Ja, väl se vi det!

VÄKTAREN.

Där ligger kung Kristian ombord och lurar.

ALLA TÄRNORNA resa sig för att se.

TÄRNAN 1.

Skjuter han på oss?

VÄKTAREN.

Han har ingenting att skjuta med, den stackarn.

GUSTAV ERIKSSON
in, följd av en skytt, går fram till Mätta Dyre, gör knäfall och säger något halvhögt.

MÄTTA DYRE går ut till höger.

GUSTAV ERIKSSON.

Vad gör tärnorna?

TÄRNAN 1.

Vi laga herr Gustavs banér, rännarebanéret från Brännkyrka.

GUSTAV ERIKSSON.

Det är vackert av er, och det skall snart brukas igen. Kan ni sjunga Sankt Görans visa då?

TÄRNAN 1.

Vem kan icke den?

GUSTAV ERIKSSON.

Sjung då, så blir dansken rädd för er!

TÄRNAN 1.

Må vi sjunga då?

GUSTAV ERIKSSON.

Ja, och så det hörs till Brunkes berg, där dansken hörde den första gången.

TÄRNORNA sjunga.

Hör du, Göran, vad jag säger dig,
du skall mitt ärende uträtta,
till Cappadociam den stora stad
där skall du med drakenom strida.

Den staden är både bred och lång,
där bor en hednisk konung inne.
För samma stad ligger en drake,
han ligger den staden till mene.

[Musik ur Bergström och Höijer, Svenska Folkvisor N:r 99 b (icke a).]

Ett skott höres.

GUSTAV ERIKSSON.

Juten svarade på tal!

TÄRNORNA förskräckta.

GUSTAV ERIKSSON.

Ingen fara, barn, det var bara artig salut åt damerna! — Kom, skytt, skall jag lära dig skytteriet. — Se nu noga på svansarne här! Först ha vi Scharfmesser, som slungar hundra punds kulor, den heter på italienska matsicana eller Stora Moses; här har du basilisken, rana eller grodan, den är inte att leka tittut med; så ha vi sångerskan eller näktergalen, den

kan sjunga Sankt Görans visa, för den var med vid Vädla och Duvnäs; så ha vi kvartaner eller munkar, kartover och notslangan, falkoner och falkonetter.

Därnere ligger potthundar, som kasta sten. — När du nu har laddat, så riktar du med handspaken, men stå inte bakom, för då får du rekulen på smalbena. Ein, zwei, drei, luntan på krutet, så smäller det. Men om du då vänder dig om, så gör jag korstecknet med mäster Erik, mitt i synen på dig! Har du begript?

SKYTTEN.

Ja, ers nåde!

GUSTAV ERIKSSON.

Eftersom vi ha laddat, så tänder du luntan, och passar på! — Var inte rädda, flickor, dansken kan inte skjuta på oss, men vi kan ge honom av späcknålen, det är Peder Månssons första stridslag!

Han tar fram en kikare och ser utåt sjön en lång stund.

STEN STURE in från höger.

Vad ser du, vad sker på danska flottan?

GUSTAV ERIKSSON.

Om jag kunde säga't! — De gör något, som jag inte förstår... Jag tror de dränker besättningen...

STEN STURE.

Må jag se!

Han tar kikaren.

De sänker döda människor i sjön. Det är sant alltså att de svälter ihjäl.

GUSTAV ERIKSSON.

Vad skulle de här att göra? Det var ju avbetat som de visste!

STEN STURE.

Men det är ju förskräckligt!

GUSTAV ERIKSSON.

Tycker du? Kanske du vill föda dem?

STEN STURE.

Jag kan icke se detta!

GUSTAV ERIKSSON.

Ja, nu äro vi där igen! Du var inte så blödig vid Duvnäs!

STEN STURE.

I strid, liv för liv, men att slåss med lik, det kan jag inte!

GUSTAV ERIKSSON.

Så må de dagtinga då!

Ett skott.

Det var löst! Nödskott alltså! Låt oss nu se en parlamentärbåt snart.

ERIK ABRAHAMSSON in.

STEN STURE.

Vem ser mina ögon? — Erik Abrahamsson? Vågar du visa dig, som blev borta från Stäket?

ERIK ABRAHAMSSON.

Jag gick på parti för att speja!

STEN STURE.

Kan jag tro dig?

GUSTAV ERIKSSON.

Det kan du inte!

STEN STURE.

Vet du något? Var är Gustav Trolle?

ERIK ABRAHAMSSON.

Han är lös! från Västerås, och gömmer sig på Ekholmen.

STEN STURE.

Trollen lös? — Vad sker på danska flottan?

ERIK ABRAHAMSSON.

Där svälter man ihjäl, och där är myteri.

STEN STURE.

Myteri? Då förlåter jag dig. Vet du något om kung Kristian?

ERIK ABRAHAMSSON.

Kungen är sjuk av sorg, emedan Dyveke är död!

STEN STURE.

Stackars kungen!

GUSTAV ERIKSSON.

Stackra satan, men inte juten!

STEN STURE.

Erik Abrahamsson! Gå in till min husfru och spörj, om Blockhuset har livsmedel till mer än eget bruk...

GUSTAV ERIKSSON.

Sten, Sture, tänk på vad du gör, att proviantera fiende är förräderi och straffas med döden!

STEN STURE.

Gustav Eriksson, du är ingen riddare!

GUSTAV ERIKSSON.

Nej, jag är en bonde, och här skulle krävas bönder...

STEN STURE.

Du är en köpman också...

GUSTAV ERIKSSON.

Gud give vi hade fler, så gick styret med vinst och icke med förlust!

STEN STURE.

Gå, Erik Abrahamsson, gå mitt ärende, var sedan min man, jag kan ju lita på dig?

GUSTAV ERIKSSON.

Man kan aldrig veta, sa Erik Abrahamsson!

ERIK ABRAHAMSSON går till höger.

STEN STURE.

Dyveke är död! — — Vem kommer där, så mörk och mulen?

GUSTAV ERIKSSON till Tärnorna.

Gå in, flickor, här kommer en jägare!

TÄRNORNA gå.

GUSTAV ERIKSSON.

Jag tror det är Gustav Trolles kansler. Den är bäst att bakbinda, för han går nog med dolk under dräkten.

KANSLERN in, förlägen.

GUSTAV ERIKSSON.

Det är som en gästgivargård, de går och kommer, ut och in, och tittar efter stall och vagnsrum också!

STEN STURE.

Du har blivit så stortalig, Gustav, kan du inte bära lyckan?

GUSTAV ERIKSSON.

Förlåt mig, Sten, men jag har haft så lite av det vinet, att det går mig åt huvet!

STEN STURE.

Sov ruset av dig då. — Bliv mig icke gramse, därför att jag sade't.

GUSTAV ERIKSSON.

Dig, Sten, blir man icke gramse, men jag önskade kunna! — Förbarma dig över kanslern nu, han ser så medtagen ut av ont samvete!

STEN STURE till Kanslern.

Vi ha setts förr!

KANSLERN.

I Uppsala domkyrka, ers nåde.

STEN STURE.

Det är rätt! — Vad önskar ni?

KANSLERN.

Mitt ärende är icke av den art, att det kan göra mitt besök välkommet.

STEN STURE.

Hastig stöt svider mindre!

KANSLERN.

Ja — men den oskyldige överbringaren brukar få mothugget.

STEN STURE.

Det beror på om han visar sin skadeglädje.

KANSLERN.

Det handlar om överlämnandet av en påvlig bulla från hans helighet Leo X, genom vilken riksföreståndaren Sten Sture förklaras bannlyst.

STEN STURE.

Bannlyst? Varför?

KANSLERN.

För Stäkes slott!

STEN STURE.

Lyst i bann, förbannad av Gud och människor, utesluten ur kyrkan, och icke få hederlig begravning. Vad synes dig, Gustav?

GUSTAV ERIKSSON.

Stor sak i påven, men för folket är det icke någon anbefallning att vara bannlyst. — Det var Trolles tack för han fick behålla livet! och fick pängar till fullmakten.

KANSLERN.

De pängarne har kung Kristian stulit.

STEN STURE förvånad.

KANSLERN.

Han stal också de mesta avlatsmedlen, som legaten sände från Sverige.

STEN STURE.

Vem är det jag talar vid?

KANSLERN.

Ja, rent ut, jag är inte den jag synes vara.

GUSTAV ERIKSSON.

Jo, nog synes ni vara...

KANSLERN.

Jag är icke Trolles man, fast jag går hans ärenden...

Talar lågt.

Det var jag, som narrade honom i fiendens händer vid Stäket — och nu kom jag för att erbjuda riksföreståndaren min tjänst.

STEN STURE.

Mig? Nej, min vän, den, som förrått sin herre, finner ingen plats hos mig.

KANSLERN.

Så får jag gå någon annanstans.

STEN STURE.

Gå!

GUSTAV ERIKSSON till Sten Sture.

Låt inte en farlig fiende gå!

STEN STURE.

Ni får gå!

Till Gustav Eriksson.

Och du, ställ om, att livsmedel sändas till de hungrande danskarne, nu genast! Bed så Kristina komma ut!

GUSTAV ERIKSSON dröjer.

STEN STURE.

Vad väntar du på?

Går ut på vallen.

GUSTAV ERIKSSON och KANSLERN ut.

STEN STURE

ensam på vallen, avskedar Skytten, kikar utåt sjön, därpå fram på scenen, där han möter Mätta Dyre.

Lilla mor! Är det oro? — Minnena, de döde, käre, allt har gått sin kos för dig!

MÄTTA DYRE
nickar vänligt och klappar Sten Sture på kinden.

STEN STURE.

Du lärde mig bara det som var gott, därför att du själv var god.

MÄTTA DYRE
skakar nekande på huvudet, lägger handen för ögonen och går ut.

STEN STURE
sätter sig vid Tärnornas bord, suckar.

KRISTINA (GYLLENSTJERNA) in.

Är det tungt?

STEN STURE.

Det mörknar! Dagen är framliden... Sitt ner, min käraste!

KRISTINA.

Sten, jag hade redan sänt livsmedlen till de hungrande...

STEN STURE.

Visste jag icke det? Paus. Det är slutligen bara du och jag! Idel trolöshet, split, lystnad; alla sälja sig, och köpare saknas icke.

KRISTINA.

Icke alla, icke alla! Du har ju dina vänner därinne...

STEN STURE.

Äro de samlade?

KRISTINA.

Alla äro därinne, och Gustav Eriksson är dig så god.

STEN STURE.

Ja, h a n äger den grova handen, som skulle ta i det här.

KRISTINA.

Men det är icke detta, som trycker dig, det är något annat...

STEN STURE.

Ja! Paus. Att det kan finnas i världen en varelse som Gustav Trolle! där inte ett mänskligt drag står att uppleta.

KRISTINA.

Gud tröste honom.

STEN STURE.

Han har berövat mig tron på mänskorna! — Själva kung Kristian visar dock spår av sitt höga ursprung, han har gråtit sig sjuk efter Dyvekes död.

KRISTINA.

Är Dyveke död?

STEN STURE.

Ja, hon är död! — Men Trolle, som jag skänkte livet, han har till tack därför utverkat påvlig bannlysning över mig, sin välgörare...

KRISTINA.

Du, Sten, bannlyst! Då är det icke värt att leva längre!

Paus.

STEN STURE.

Vårt lilla kära barn kan icke bli döpt... och om jag skulle dö, fick jag icke begravas i vigd jord!

KRISTINA.

Du skall icke dö!

STEN STURE.

Alla ska vi dö! Och jag har fått varningar.

KRISTINA reser sig häftigt.

Jag skall tala om något glädjande. Johan Månsson och Anna Bielke ha försvarat Kalmar slott mot danska flottan, och deras pris går kring land och rike!

STEN STURE.

Jag visste, att Johan var en krigare, fastän han icke bullrade i rum. Gud välsigne de kära människorna!

VÄKTAREN på borgen.

Båt, hallå! Parlamentär!

STEN STURE upp.

Dansken dagtingar! — Väktare, gå ned och tag emot brevet!

VÄKTAREN försvinner.

KRISTINA.

Nu blir du glad, Sten!

STEN STURE.

Jag vet inte, om jag kan bli glad mer; det har kommit flor över livet!

KRISTINA.

Skall jag kalla på Gustav, han är munter?

STEN STURE.

Nej, du och jag allena; du skall vara mitt råds råde, som alltid; jag skall snart ut och färdas igen, ifrån hem och huld...

KRISTINA.

Är du sjuk, Sten kära?

STEN STURE.

Nej, men jag är bedrövad intill döden!

KRISTINA.

Varför? Allting har ju gått väl, och nu kommer dagtingan!

STEN STURE.

Det är mig så främmande allt som sker, om gott eller ont, vet jag icke... är jag här stående, eller är jag annorstädes? — Vad vill väktaren? Ett brev, så var det! Från...

KRISTINA.

Danska kungen...

VÄKTAREN in med ett brev.

STEN STURE.

Giv hit brevet från — danska kungen!

VÄKTAREN går.

STEN STURE läser brevet.

Paus.

Han begär ett samtal med mig!

KRISTINA.

Här?

STEN STURE.

Ute på hans skepp!

KRISTINA.

Ger han lejd?

STEN STURE.

Vi äro kristna riddare!

KRISTINA.

Du är, men kungen icke!

STEN STURE.

Då landet får en ärofull fred med så litet som att jag förödmjukar mig, så måtte jag göra det. — Läs hans brev, han skriver så vackert — och han tackar min kärliga husfru, som räddat liv från hungersdöden. — Läs!

KRISTINA läser.

Detta har verkligen en människa med hjärta skrivit... Han måtte ha älskat sin lilla duva...

STEN STURE.

Visst har han det! Och här finns uppriktig tacksamhet! — Jag går dit!

KRISTINA.

Gå i Herrans namn, du går aldrig på orätta vägar. Och när du lyder ditt hjärtas maning, behöver du inga rådgivare.

STEN STURE ropar.

Gustav Eriksson! Paus. Gustav Eriksson!

GUSTAV ERIKSSON in på scenen.

Du ropade?

STEN STURE.

Kung Kristian begär samtal, och jag ror ut till hans skepp!

GUSTAV ERIKSSON.

Om du det gör, så har du myteri därinne i borgstugan!

STEN STURE.

Sviken I, svenskar? Er Sture?

GUSTAV ERIKSSON.

Herrarne ha redan fattat sitt beslut därinne, och det lyder: Om Sture går till Kristian och lämnar sitt huvud, så samlas rådet och väljer ny riksföreståndare, betraktande Sture som död mans vederlike!

STEN STURE.

Det är ert beslut! — emedan I icke kännen kungen! Läs hans brev...

GUSTAV ERIKSSON.

Nej, vi ha läst så mycket danska brev, att snart kan vi skriva sådana själva!

STEN STURE.

Heming Gad kan det!

GUSTAV ERIKSSON.

Han hemlighöll din faders död — det var klokt!

STEN STURE.

Med ett skriva ett falskt brev — det var fult!

GUSTAV ERIKSSON.

Men vi ha fattat ett annat beslut?

STEN STURE.

Är det hederligt?

GUSTAV ERIKSSON.

Hör! Vi, sex man högt, dina bästa män, fara ut till dansken och underhandla.

STEN STURE.

Men om han behåller er, då står jag ensam, hären utan befäl, rådet utan rådgivare, landet utan ledning!

GUSTAV ERIKSSON.

Men huvet är kvar, sägom landets hjärta och samvete!

STEN STURE.

Sjunger du Siren-sång, Vasa?

KRISTINA.

Sten! hör dem, de tala vackert och förståndigt!

Paus.

STEN STURE.

Vilka sex ären I?

GUSTAV ERIKSSON.

Jag, Heming Gad, Lars och Göran Siggeson Sparre, Ryning och Färla!

STEN STURE.

Skulle jag krypa bakom?

GUSTAV ERIKSSON.

Sten, du är icke ensam som vi, du har maka och barn!

STEN STURE.

Och du har en tunga... Nu tog du mig!

Ser frågande på Kristina.

KRISTINA.

Nej, se inte på mig, du skall besluta själv!

STEN STURE

funderar; läser i Kristians brev.

Ja, är detta icke uppriktigt, då vill jag aldrig tro på en människa mer!

Strider med sig.

Gud hjälpe mig och oss alla!

GUSTAV ERIKSSON.

Amen! Är det sagt?

STEN STURE.

Det är sagt!

GUSTAV ERIKSSON.
omfamnar Sten Sture.

Då, farväl! Men utan avsked! Stanna här!

Går, kommer tillbaka.

Sten!

Det mulnar och mörknar.

STEN STURE rörd.

Vad är det?

GUSTAV ERIKSSON.

Jag vet inte! — Någon viskar mig i vinden, man rycker mig i rocken...

STEN STURE.

Det blåser upp...

GUSTAV ERIKSSON.

Vad är vinden?

STEN STURE.

Han går på nord!

GUSTAV ERIKSSON

Så få vi segla! — — Utan farväl, alltså!

Går.

STEN STURE.

Utan farväl!

Paus.

KRISTINA vid Tärnornas bord.

STEN STURE bredvid henne.

KRISTINA.

Du har vänner, Sten! — Tänk gamle Heming Gad, med sina åttio år, ut och segla i öppen båt!

STEN STURE.

Ja, Heming Gad är prövad, men... han talar för mycket och hör för litet... och det låter, som någon annan talade genom honom!

KRISTINA.

Gustav Eriksson är bäst! Det kommer rakt ur hjärtat på honom...

STEN STURE.

Ibland från det heta huvet — alla Vasar ha blod i huvet...

VÄKTAREN
synes på borgen, spejande.

ERIK ABRAHAMSSON in.

STEN STURE.

Erik, kom inte hit! Vi önska vara ensamma!

ERIK ABRAHAMSSON pekar utåt sjön.

STEN STURE.

Jag vill inte se!

ERIK ABRAHAMSSON går ut igen.

STEN STURE.

Min sista man! Min enda...

KRISTINA.

Men icke bästa!

STEN STURE.

Han är så svag... och lätt ledd, eljes ingen ond människa!

KRISTINA.

Eljes!

STEN STURE.

Få vi nu fred, så upphör all denna trolöshet, och det blir bara ett parti i riket...

KRISTINA.

Det blir aldrig, förrän de får en inhemsk konung!

STEN STURE.

Å, du lilla skalk, vill du ha en krona kanske?

KRISTINA.

Nej, se båten!

STEN STURE.

Vad nu?

VÄKTAREN.

Det är något oklart i båten.

KRISTINA reser sig.

De strider! — Gustav drar svärd!

VÄKTAREN.

Förräderi!

STEN STURE reser sig, tar kikarn.

Danska skeppen hissa seglen —

VÄKTAREN.

Herrarne äro övermannade! Båten kantrar och en dansk tar dem opp!

KRISTINA.

Det var förräderi!

STEN STURE kastar kikarn.

Jag vill icke se mer! Jag gitter aldrig se något mer av denna världen och dess arghet...

Faller ned vid bordet.

KRISTINA.

Sten!

STEN STURE.

Min Gud, min Gud, vi haver du övergivit mig?

Paus.

MÄTTA DYRE

utan att se Stures, går till bordet vid borgsidan, som om hon gick till ett möte, hälsar en osynlig, som tyckes ha väntat henne, räcker handen, bjuder denne sitta och sätter sig ned.

KRISTINA.

Vad ser hon nu, stackars mor?

STEN STURE.

Hon har ju sina syner, som vi må gå förbi, den arma! Låt henne hållas!

MÄTTA DYRE till den osynlige.

Du gjorde väl som kom, ty stunden är inne. — Jo, den är! Och det som har skett, är mitt verk, alltsammans! — Säg icke emot, jag tåler det icke! Du skall höra m i g! — Jag är danska född, jag är frände med Torben Oxe, som nu är avrättad, anklagad att ha mördat Kristians Dyveke. — Jag har varit

gift tre gånger, sist med Svante Sture. — Först med en norrman från Bergen, andra gången med Knut Alfsson, som blev halshuggen? — Visste du inte det? — Varför han blev halshuggen? Därför att han var sin konung trogen, icke otrogen alltså! Då svor jag en ed... och så t o g jag Svante Sture! — Jag vet det! Men han dog icke av giftet! De säger, att jag mördat den första också! — Det visste du! — Nu är jag så, att jag måste fram och göra mänskor ont, fastän jag icke vill det. Det måste ske, mot min bättre vilja, och jag hatar mig, när det har skett, men jag ångrar det icke. Jag har alltid beundrat goda människor, ty de kunde det jag icke förmådde: att älska! — Det tror du inte! — När jag då fick att fostra ett änglabarn med blå ögon och solljust hår, så älskade jag det barnet mer än mina egna, och jag var så rädd om honom, att han från mig aldrig hörde och såg annat än gott! — Det var Sten, Sture. Jag, hatets och hämndens horgabrud, jag lärde honom att älska, tro gott och förlåta! Det jag icke själv kunde bli, det skulle han! — Men likafullt, jag var tvingad att göra honom ont! Det är jag, som har gjort allt, ty jag kunde aldrig upphöra vara danska! — Varför? frågar du! Det vet jag inte! Dunkla ödets makter gav mig så in! Paus. Vad som nu kommer att ske? frågar du! Reser sig. Jag vet det, jag har sett det i drömmar och syner. — Jag har sett Kristian komma med stegel och galgar — det är en domedag över svear och göter, som aldrig kunna hålla frid med sina egna — alltid drottsvikare och överlöpare — så fort folkungarne blevo osams så lupo de till Norge och Danmark för att resa fienden till

härnad mot egna landsmän. — Nu få de njuta't! — Vad sedan? Jag ser det i molnen, i vattnet, i drömmen — Sten Sture får aldrig krona annan än törnets krona. — Han lever icke året ut — ty han har lidit sitt mått och druckit all livets bitterhet. — Så stundar vargatid, ond död, bråddöd. — Ve! Ve! — Ragnarök, makternas skymning, Surturbrand! — Vad jag ser mera?

Skyggar för ögonen och stirrar utåt sjön.

Jo! Där kommer en man med segerhuva och korstecknet på bröstet! — Vem det är?

Anstränger sig.

Nej! — Jo! Det är Gustav Eriksson, Vasa, med Brännkyrkabanéret och dalamän i skaror — Pilkrig, klubbekrig, yxekrig — och han får Stockholms nycklar — om en midsommardag — och så får han kronan! — Och den behåller hans ätt i århundraden — men icke rätt ner — det är krokar på vägen!

Paus.

Då enas de,
då sonas de,
Då älska de,
ljus och oljus,
hell den som såg det,
hell den som kan det,
hell den som hörer!
Förstår du än eller vad!

Paus.

Nu råkas vi aldrig mer! Räck mig din hand! — Du vill icke ta min! — Du har rätt!

Stackare jag,
som på svarta böljan far,
och aldrig mera blir
det jag varit har!

Paus.

KRISTINA.

Hörde du?

STEN STURE.

Nej, jag satt i mina tankar...

Man hör det spikas på en kista.

Vad var det?

KRISTINA.

De spikar en kista inne i blockhuset!

STEN STURE.

Det är väl min! Och så krossar de vapnet, och lägger en krans på locket... men ingen törs läsa en bön över den bannlyste...

KRISTINA.

Det skall jag göra — om så — men det blir icke så, Sten, käraste hjärta...

STEN STURE.

Ensamma! — Så ensamma vi äro under stjärnorna, du och jag, i hela vida, vida världen, du och jag.

Omfamning. Trumslag.

STEN STURE lystrar; rycker sig lös.

Ridå.

*

Stockholms slott. Samma sal som i akt II, tablå I.

Högra dörren med svarta draperier; innanför står Sten Stures lik obegravet, emedan han var bannlyst och ingen ville jordfästa honom.

Fru MÄTTA DYRE, hans styvmor, sitter vid denna dörr, svartklädd, med ett svart kläde över huvud och byst.

ANNA BIELKE införes av KASTELLANEN.

KASTELLANEN.

Fru Kristina skall strax vara här — — — Ja, därinne står herr Sten Stures likkista kvar ännu, emedan ingen velat jordfästa den bannlyste.

ANNA BIELKE
gör endast miner och viskar.

KASTELLANEN.

Herr Sten sårades som I vet dödligt nere i Västergötland och dog på Mälarens is; Erik Abrahamsson förrådde oss och visade dansken väg över Tiveden; kung Kristian ligger på Södermalm och Gustav Trolle på Brunkeberg.

ANNA BIELKE som ovan.

KASTELLANEN.

Fru Kristina vill icke ge upp slottet, men Magnus Gren säger, att det saknas krut och lod. — — — Där kommer fru Kristina!

KRISTINA in sorgklädd.

Anna!

Omfamning.

ANNA BIELKE.

Ensamma, övergivna, min Johan är död, som du vet! Han föll på muren invid stora notslangan, som han kallade...

KRISTINA.

Anna Bielke förstår sig!

ANNA BIELKE.

Ja, så kallade han den... och det var hans sista ord! mitt namn, den käre, älskade Johan!

KRISTINA.

Kära Anna, vi ha prövat sorgerna, men det tyngsta återstår! Slottet kan icke hålla sig längre!

ANNA BIELKE.

Det måste! Låt mig hälsa den kära, kära Sten först —

Hon går in i likrummet, hälsande i förbigående fru Mätta Dyre, som icke ser henne.

KRISTINA
står väntande på Anna Bielke, tyst på scenen.

ANNA BIELKE ut igen.

Den gode Sten, han ligger och ler som ett sovande barn, vilket han var hela sitt liv... så hoppfull han såg ut... som om han visste, att det skall slutas väl!

KRISTINA.

Men först genom blod och tårar...

ANNA BIELKE.

Hur kan du säga det?

KRISTINA.

Någon har sagt så...

ANNA BIELKE.

Fru Mättas syner, tro dem icke!

KRISTINA.

Vi trodde alltid för gott förr, nu tror jag det värsta... Vet du att Kristian har korsfäst vår tappre Måns Jönsson?

ANNA BIELKE.

Korsfäst! Herre milde Gud i himmelen!

KRISTINA.

Och mig har han givit välja — att brännas, dränkas eller levande begravas! — — — Men han har även — han har friat till mig!

ANNA BIELKE.

Det är ju Apokalypsens vilddjur! — Ett galet vilddjur!

KRISTINA.

Sista kalken skall tömmas! Där är Magnus Gren!

MAGNUS GREN.

Slottet kan icke hålla sig, fru Kristina!

KRISTINA.

Jag ger det icke ifrån mig!

MAGNUS GREN.

Då tas det!

KRISTINA.

Kan det tas?

MAGNUS GREN.

Ja — i en handvändning!

KRISTINA.

Så må det tas, jag ger det icke!

MAGNUS GREN.

Då bli vi korsfästade som Måns Jönsson! Vill I det?

KRISTINA kämpar.

Är det sant, att Heming Gad har återkommit med kung Kristian?

MAGNUS GREN.

Det är sant, och han lär vara som en omvänd hand!

KRISTINA.

Det tror jag inte! Jag tror det inte!

MAGNUS GREN.

Tala vid honom!

KRISTINA.

Låt honom komma! — Har Heming Gad svikit, då — faller Stockholms slott också! — Må han komma!

MAGNUS GREN.

Väl! Han skall komma!

Går.

KRISTINA.

Vad tror du, Anna?

ANNA BIELKE.

Allt! Erik Abrahamsson förrådde svenska hären, Göran Siggeson har gått över...

KRISTINA.

Göran?

ANNA BIELKE.

Biskop Mathias i Strängnäs predikar för danskens välgång, Otto i Västerås, Vincentius i Skara, hela allmogen är intagen för Kristian...

KRISTINA.

Allmogen?

ANNA BIELKE.

Ja, de äro trötta på inbördes krig, och dessutom har Kristian fått rykte vara en folklig man...

KRISTINA.

Är han det?

ANNA BIELKE.

Inte alls! Han hatar herrarne, och därför smeker han de föraktade bönderna, men han hatar bönder också, liksom han hatar hela mänskligheten!

KRISTINA.

Kom och sätt dig, medan vi vänta på Heming Gad!

De sätta sig.

ANNA BIELKE.

Minns du när vi råkades i detta rum sist?

KRISTINA.

Om jag minns? — Vi väntade Gustav Trolle som gäst, och jag hade burit ut fåglarna, för att han skulle få sova på morgonen!

ANNA BIELKE.

Och Johan var med och bar... Gustav Eriksson satt här vid bordet...

KRISTINA.

Var är Gustav Eriksson nu?

ANNA BIELKE.

Han var sist fånge på Kallö — hos Brahe...

KRISTINA.

Han höll dig kär, Anna!

ANNA BIELKE.

Mig, å Gud, nej...

KRISTINA.

Jo, och han sörjde...

ANNA BIELKE.

Aldrig såg jag det!

KASTELLANEN in.

Biskop Heming Gad.

KRISTINA.

Han må komma! — Bliv kvar, Anna!

ANNA BIELKE.

Och fru Mätta?

KRISTINA.

Hon hör icke, ser icke, hon bara sörjer sin Sten! — Tyst! — Nu! Herre Gud, hjälp mig!

HEMING GAD in.

Paus.

HEMING GAD.

Fru Kristina! — Att vi skulle råkas igen, så...

KRISTINA.

Så?

HEMING GAD.

Under på samma gång så sorgefulla och så glada förhållanden!

KRISTINA.

Glada?

HEMING GAD.

Ja, då jag kan komma med fridens palmer mitt i sorgens granris — att jag så må säga...

KRISTINA.

Jag må säga...

HEMING GAD.

Kung Kristian, vår nådige herre och konung...

KRISTINA.

När blev han det?

HEMING GAD.

Ifrån den stund som han, i juli anno 1498, blev arvprins till Sveriges krona...

KRISTINA.

Är Sverige arvrike? Är det icke valrike?

HEMING GAD.

Det har varit, men nu är konung Kristian II även vald till Sveriges konung...

KRISTINA.

Är han efter landslagen vald på Mora äng av Svea rikes råd och biskopar? Nej! Han är vald av danska män och halvsvenska kreatur... därför är valet ogiltigt.

HEMING GAD.

Och han bjuder evig fred, försoning, glömska av allt... I, fru Kristina, älskade förr som det högsta goda frid, och I haden ett försonligt sinne, I och

den gode herr Sten — salig i åminnelse... Tillåter I jag uppfyller en kär plikt, om jag går att hälsa den så sorgligt och för tidigt bortgångne?

KRISTINA
ställer sig för likrummets dörr.

Nej, det tillåter jag icke...

HEMING GAD.

Förlåt mig, jag fattar er sorg, och denna dörr...

KRISTINA.

Den är som stängd för er, men den andra, den där, den är öppen för er, ända ut i förstugan, utför trapporna, ända ner i rännstenen!

HEMING GAD kastar masken.

Fru Kristina!

KRISTINA.

Heming Gad!

HEMING GAD.

Stockholms slott...

KRISTINA.

Ger sig aldrig...

HEMING GAD.

Emedan det har givit sig! — Magnus Gren har lämnat nycklarne!

KRISTINA.

Då tackar jag Gud, att jag slapp den skammen!

HEMING GAD.

Vad säger I om det?

KRISTINA.

Ingenting! — Men jag går in till Sten Sture och säger honom hans lycka att ha fått dö, innan han såg Hemnig Gad som förrädare!

Går in i likrummet.

HEMING GAD.

Fru Anna Bielke, vill I höra mig?

ANNA BIELKE vänder honom ryggen.

HEMING GAD fram till Mätta Dyre.

Fru Dyre, vill I höra mig?

MÄTTA DYRE

reser sig och gör en avvisande och förbannande åtbörd.

På Raseborgs slott i Finland står en stupstock; den väntar på dig!

HEMING GAD.

Stupstock?

MÄTTA DYRE.

Gå, du förbannade, i helvetets eld!

HEMING GAD

slagen, därpå förvirrad och halvblind, söker hastigt komma ut men går mot möbler och väggar, innan han hittar vägen.

Tystnad.

KRISTINA

ut, kastar sig i Anna Bielkes famn och gråter högljutt.

ANNA BIELKE

viskar till henne tröstens ord och stryker hennes kind.

Kersti, Kersti, lilla, vän... så, så!

KRISTINA.

Han sover därinne, den gode, men ingen vågar läsa en bön över honom! — Och nu komma de

och tar honom — kungen har hotat bränna hans kista på bål, som en missdådare! Bannlyst, han! — Och ingen vän mer, bara främmande ansikten, förrädare, och Heming Gad, biskop Heming Gad, Sturevännen i åttio år! O, Gud, om jag kunde säga ett gott ord till hans försvar; hjälp mig, Anna! säg fångenskapen, nöd och hunger, hans åttio år, han var kommen ifrån förståndet!

ANNA BIELKE.

Säg ingenting! Evig tystnad passar sig bäst över en gärning, om vilken ryktet ensamt är en skam!

MAGNUS GREN in.

Fru Kristina! Var mig icke bös! De tog nycklarne, jag är oskyldig!

KRISTINA.

Gud välsigne dig, Magnus, för det!

Handslag.

MAGNUS GREN kysser hennes hand.

Fru Kristina...

KRISTINA.

Vi ha icke givit oss! — Hör, Sten, vi ha icke givit oss!

ANNA BIELKE.

Du barn, lilla!

MAGNUS GREN.

Fru Kristina! Nu må I vara glad, torka tårarne,

Tar hennes näsduk och torkar hennes ögon.

— så skall jag tala om!

KRISTINA mine.

MAGNUS GREN.

Jag har funnit en man — en svensk man — som vill jordfästa herr Sten!

KRISTINA.

Har du funnit en man i detta lann?

MAGNUS GREN.

Se nu log hon! Det var inte så nyss hon log, stackars lilla fru. Jo, det kom en smedson från Örebro tillbaka från Tyskland, han hette — hur var det nu? — Olof Pederson, eljes Olaus Petri, tror jag. Han är lite kättare som folket mest, och när han hörde om att herr Sten Sture stod ovan jord, så svor han i sitt unga skägg, att om så juten och djävulen kasta sig emellan, så skulle han läsa Sten Sture i jorden. Och så gick han till Gråmunkarne på holmen, de ä också lite så där på tvärn med påven, och där fick han grav!

KRISTINA.

Olaus Petri, ett nytt ansikte!

MAGNUS GREN.

Nytt ska nytt ha, när vi gamla gå undan! Nu har jag emellertid bådat timmermännens skrå, och de äro komna hit att bära vår käre herr Sture till sista vilan. Det sömmar sig bra!

KRISTINA.

Du är snäll, Magnus, och får jag bara min Sten i gravro, så reder det sig med oss. — Har du timmermännen här?

MAGNUS GREN.

Jag har härute och trakterar dem, för det må vara hederligt, när Sturen skall i jorden!

KRISTINA.

Skynda dig då, min gode Magnus!

MAGNUS GREN
går nickande och brummande.

KRISTINA vid likrummets dörr.

Du och jag, för sista gången!

Faller på knä.

ANNA BIELKE bredvid.

KRISTINA.

Sägom en bön var!

MÄTTA DYRE.

»Och en annan ängel kom ut från altaret och sade: Sänd din vassa lie! Och ängeln lät sin lie gå på jorden och kastade druvorna i Guds vredes stora vinpress; och vinpressen trampades utanför staden, och blod från pressen steg ända upp till betslen på hästarne!»

ANNA BIELKE.

»Och Gud skall avtorka alla tårar, och döden skall icke vara mer, icke heller sorg, icke heller rop, icke heller värk varder mer, ty det förra är förgånget!»

KRISTINA.

»Ty kärleken är stark som döden, dess nitälskan obetvinglig som dödsriket, dess glöd är som eldens glöd, en Herrens låga är den! De största vatten förmå icke släcka kärleken, strömmar kunna icke fördränka den. Om någon ville giva alla ägodelar i sitt hus för kärleken, så gällde det alltsammans intet.»

ALLA.

Amen!

Paus.

MAGNUS GREN in.

TIMMERMÄNNENS SKRÅ
med fana och yxor virade med granris.

KRISTINA hälsar. De buga sig.

KRISTINA
talar tyst vid Åldermannen, som därpå går in i likrummet med sin hammare.

MAGNUS GREN och KRISTINA
gå fram på scenen.

MAGNUS GREN.

Nu, kära lilla fru, skall I snart se solsken igen, det torkar upp efter regn, och så börjar det grönska! Hör!

Gustav Eriksson Vasa har flytt från dansken – gått till Lybeck, där han fått hjälp — återvänt till sitt land — och nu står han i Dalarne!

KRISTINA.

I Dalarne! Då finns där hopp!

MAGNUS GREN.

Där kärleken finns, där finns tro, och på tron bygger hoppet!

KRISTINA.

Och Gud skall avtorka alla tårar ... ty det förra är förgånget!

Nu höras väldiga hammarslag, när kistan spikas i likrummet.

ALLA
se på varann med rörelse.

MÄTTA DYRE
lyfter händerna mot himmelen.

KRISTINA och ANNA BIELKE
falla varandra i famnen.

MAGNUS GREN.

Ty det förra är förgånget!

Ridå.

RIKSFÖRESTÅNDAREN

SKÅDESPEL I FEM AKTER

PERSONER.

Gustav Vasa.
Lars Siggeson Sparre.
Göran Siggeson, hans bror.
Gustav Trolle.
Erik Trolle, fadren.
Hans Brask.
Herman Israel.
Olaus Petri.
Unge Svante Sture, page. Son till Sten Sture d. y.
Cecilia Eka, Gustav Vasas moder.
Märta, hans syster.
Kristina Gyllenstjerna.
Anna Bielke.
Bipersoner.

Slutar med Gustav Vasas intåg i Stockholm Midsommardagen 1523.

SCENERI.

Samma sceneri som i »Siste riddaren», men i omvänd ordning. Denna från musiken lånade kontrapunktistiska form, vilken jag begagnat i Damaskus I, medför den effekt, att hos åhöraren väckas minnen från de olika lokalerna, där de förut spelats, och därigenom verkar dramat såsom passerande långt fram i livet med mycket bakom sig; ackumulerade förnimmelser stå upp, ekon från bättre tider genljuda, mannaålderns hårda allvar står fram, de slagne räknas, krossade förhoppningar erinras, och dramat »Siste Riddaren» står som ungdomssagan till Riksföreståndarens tunga kämpadat.

AKT I.

Sal på Stockholms slott. Samma dekoration som i 2:a och 5:e akten av »Siste Riddaren». Dörr till höger och vänster; utgång till altanen i fonden. Mitt på scenen rådsbordet med fem stolar, skrivdon, vattenkaraffin och ljus etc.

Tjänarne äro svensktalande men klädde i danska färgen (rött); Gustav Trolle, ärkebiskopen, är klädd i harnesk och svärd med en rådsherrekåpa över.

GUSTAV TROLLE står i fonden, orolig, och trummar på en ruta.

Paus.

PAGE in.

Slottsfogden ber att få företräde hos riksrådet herr Gustav Trolle.

GUSTAV TROLLE.

Har icke riksrådet Erik Trolle anlänt ännu?

PAGE.

Nej, ers nåde!

GUSTAV TROLLE.

Då herr Erik Trolle anländer, så föres han genast hit in, dock efter anmälning! — Må slottsfogden komma!

PAGE ut.

Paus.

SLOTTSFOGDEN in.

GUSTAV TROLLE.

Välkommen! Fogde! — Vad säger slottshövdingen herr Henrik Slagheck om sakläget?

FOGDEN ser sig omkring.

Hövdingen kan icke komme till tale!

GUSTAV TROLLE.

Tala svenska, du är ju svensker!

FOGDEN.

Ja, jag är, ers nåde!

GUSTAV TROLLE.

Varför får du icke tala vid honom?

FOGDEN.

Slottshövdingen hade dryckesstämma i natt med sin broder, riksrådet Didrik Slagheck...

GUSTAV TROLLE.

Och vem mer? Riksrådet Jens Andersen Beldenacke?

FOGDEN.

Ja!

GUSTAV TROLLE.

Och regeringen ligger nu i stuprus och sover över. — Vet du något från häreu norrut?

FOGDEN.

Ja! Gustav Eriksson Vasa...

GUSTAV TROLLE.

Han heter Gustav Eriksson till Rydboholm, ty han är icke riddare, och blir det aldrig, så länge jag lever! — Fortsätt!

FOGDEN.

Efter övergången av Dalälven, ers nåde minns...

GUSTAV TROLLE.

Du behöver icke påminna mig att jag förde ojämn strid med uselt manskap... Fortsätt!

FOGDEN.

Gustav Eriksson ligger nu för Uppsala...

GUSTAV TROLLE.

Kan Stockholms slott hålla sig?

FOGDEN.

Endast i det fall, att Severin Norrby hinner upp med flottan!

GUSTAV TROLLE.

De fångna svenska fruarna äro ju här under säker bevakning; vilka äro de?

FOGDEN.

Fru Cecilia av Eka, Gustav Erikssons moder, jämte hans lilla syster Märta...

GUSTAV TROLLE.

Det är gisslan som duger... Vidare!

FOGDEN.

Fru Kristina Gyllenstjerna Sture, fru Anna Bielke...

GUSTAV TROLLE.

Var äro de?

FOGDEN antyder höger dörr.

De gå lösa i slottet men äro väl bevakade!

GUSTAV TROLLE.

Må de gå lösa; men med ditt huvud svarar du för dem!

FOGDEN.

Vad skall jag göra med fru Mätta Dyre?

GUSTAV TROLLE.

Hon är tokig, men oskadlig, låt henne gå omkring och fjollas...

FOGDEN.

Jag hör appell vid vindbryggan och måste ner, om förladelse...

GUSTAV TROLLE.

Tala svenska! — Och när herr Erik Trolle, min fader, anländer, så för honom genast hit!

FOGDEN går.

Paus.

CECILIA, Gustav Vasas moder, och hennes lilla dotter MÄRTA in från höger.

GUSTAV TROLLE.

Vem är där?

CECILIA.

Tillgiv!...

GUSTAV TROLLE.

Vem är ni? Varför träder ni in? Vad vill ni?

CECILIA.

Jag är Cecilia Eka... änka efter avrättade riksrådet Erik Johansson Vasa...

GUSTAV TROLLE.

Och moder till riksförrädaren Gustav Eriksson... Tag bort barnet, så får jag tala vid er! Jag tycker inte om barnskrik... Tag bort barnet!

CECILIA

leder ut sin lilla flicka genom höger dörr och kommer igen.

Paus.

GUSTAV TROLLE.

Fru — — Cecilia — — Månsdotter... Er son har rest dalallmogen, hälsingar och upplänningar mot konung och regering; han ligger nu för Uppsala — sätt er ner här och skriv ett brev — eller underteckna åtminstone ett — vari ni uppmanar honom att vända om på sina spår och ge sig av till Norge, eller blir ni och er dotter förda till Danmark som fångar.

Har ni förstått?

CECILIA undergivet.

Herr Gustav Trolle! — Sedan min make dog, är livet mig icke kärt, men för mina barn måste jag fortleva min eländes tid...

GUSTAV TROLLE.

Vore icke så eländig, om ni rätt uppfostrat er vanartige son... Ni ville icke komma med ris, nu skall jag tukta honom med skorpioner! — Kanske jag skall skriva?

CECILIA.

Ja — herr riksråd... Om ni behagade!

GUSTAV TROLLE

sätter sig vid bordet och skriver.

CECILIA

blir stående, ser ibland omkring i rummet och åt höger dörr.

Paus.

MÄTTA DYRE in från höger; liksom i halvsömn, trevar och letar på väggarna.

GUSTAV TROLLE
skrivande utan att vända sig om.

Vem är det? — Är det barnet? — Tag bort barnet!

CECILIA.

Det är icke min lilla flicka — hon är så lydig!

GUSTAV TROLLE vänder på sig.

Jaså, det är Mätta Dyre, finner ni några skatter i väggarna?

Då Mätta Dyre icke svarar, vänder han sig till Cecilia.

Det var hon som förgiftade den äldre Sten Sture och brevväxlade med danska rådet, så att svenska gisslan kom i egen fälla — — Se inte så förskräckt ut! Jag säger som det är, jag! Jag är lite frispråkare! ibland! Skrattar, skriver. Paus. Inte alltid... Skriver. Det vore oförsiktigt... Skriver. Paus. Si, nu har vi den lilla skrivelsen klar! Hav godheten läsa, innan ni skriver under, jag har för regel att alltid läsa igenom vad jag skriver under...

Skrattar.

CECILIA
läser stående, sedan gör hon en åtbörd och sätter sig.

BARNET
in och döljer sig i modrens kjortlar.

GUSTAV TROLLE
ser på barnet utan ondska; barnet ser skrämt tillbaka på Gustav Trolle.

CECILIA orolig.

Förlåt ett oförståndigt litet barn!

GUSTAV TROLLE.

Ja, jag förlåter — bara det inte skriker!

Till barnet.

Buh!

BARNET ler överlägset.

GUSTAV TROLLE.

Har mamma skrivit nu till stora bror?

BARNET
döljer huvudet på lek i modrens kjortel.

CECILIA
reser sig och lämnar brevet.

GUSTAV TROLLE.

Si så där ja! — Nu vet Gustav Eriksson, vad han har att rätta sig efter — — och ni också, fru Cecilia — — — Farväl! och var försiktig! Väggarna ha öron, om också inte skatter, som den där tokan tror!

Nickar vänligt åt barnet, som vid modrens hand niger och följer ut.

Paus.

GUSTAV TROLLE
vid bordet, tänder ett ljus och lackar igen brevet, läpparna gå på honom, som om han talade, därpå ringer han.

PAGE in.

GUSTAV TROLLE.

Detta brev föres av en fänrik och två skyrännare till Gustav Erikssons läger utanför Uppsala! — Utan dröjsmål!

PAGE ut.

GUSTAV TROLLE
släcker ljuset och städar på bordet, därpå till Mätta Dyre, som icke svarar.

Ni går här alltjämt och spökar, fru Svante Sture; det finns väl inte många Sturar kvar vid det här laget; den sista stod lik därinne, har jag hört; kom i jorden hos franciskanerna, men blev uppgrävd och bränd å båle på Södermalm med de andra förrädarna... Så kan det gå, och mycket sker emot förmodan!

MÄTTA DYRE
går fram och pickar honom på axeln.

Ja, emot förmodan!

GUSTAV TROLLE oberörd.

Nu skall vi bara se till, att vi får Vasarne i graven, så blir det lugnt i landet.

PAGE in.

Riksrådet herr Erik Trolle!

GUSTAV TROLLE utan att resa sig.

Han må komma!

PAGE ut.

Paus.

HANS BRASK
in från vänster, där pagen gick ut.

GUSTAV TROLLE
fasar, darrar, stammar.

Hans Brask?!

HANS BRASK.

Biskop. Hans. Brask!

GUSTAV TROLLE förvirrad.

Jag fattar icke!

HANS BRASK.

Det behöver du icke, Gustav! — Du kallade mig »fader» hittills, och därför tog jag mig en faderlig frihet att gå före Erik Trolle.

GUSTAV TROLLE
ryggar, när Hans Brask går emot honom.

Ryggar du? — Du trodde jag var död, därför att du fick dödsdom över mig! — Det var i denna sal, du! — Där stod blodhunden Kristian, och där stodo bödlarna. — Där stod du! som åklagaren! — Så blev jag dömd! — I tolv timmar led jag dödens kval!

GUSTAV TROLLE
rör på läpparna, men kan icke få ord.

HANS BRASK.

Men då blev jag så beredd på döden, att jag är det varje stund; och detta gav mig mod, mod att leva, mod att tala, mod att möta dig! — Varför ville du ha bilan över min hals? — Därför att jag en gång gav dig som pojke en kindpust, som var väl förtjänad! — Mitt ärende? — Jag kommer från dina offers gravar, från biskop Vincentius i Skara och Mattias i Strängnäs, från de åtta och nittio martyrer du låtit halshugga, och jag kommer på egna vägnar för att hålla en ed jag svor på blodbadsdagen: att kommer jag med livet ur denna sak, skulle jag söka dig, död eller levande, såsom du lät söka den döde Sten Sture, och så skulle jag sätta trälens märke på ditt ansikte.

Hans Brask slår Gustav Trolle en örfil, som denne tar emot.

Den brände, va? — Som bödelns röda järn! — Nu är du vanärad! — Det var hela mitt ärende!

Står en stund stilla och fixerar Gustav Trolle.

Nu går jag igen, men icke så fort, att du kan säga jag flytt!

Går sakta och värdigt åt vänster dörr, därpå vänder han sig om.

Inom år och dag kallar jag dig inför Guds Den Högstes domstol, antingen du skall drabbas av död, sjukdom eller olyckor! Du sämsta bland människor! Du härjans son, du träl, du tjuv, du ljugare! var förbannad!

Går.

GUSTAV TROLLE

skakad, har gått baklänges tills han kommit mot väggen, där han står som en hetsad katt att hålla stånd.

Paus.

PAGEN in.

Riksrådet Erik Trolle!

ERIK TROLLE, fadren, in.

GUSTAV TROLLE

rycker upp sig och »tar igen skadan» på fadren.

Det var länge sen, brukar man säga; men tiden jämnar allt, och vi skulle råkas igen, det var givet; förståndet kom litet sent till dig, du ser så medtagen ut, min gubbe lilla!

ERIK TROLLE.

Du är röd som en ros, åtminstone på ena sidan! men du vänder inte gärna den andra till!

GUSTAV TROLLE hugger emot.

Rörande vända, du har vänt din väderkvarn efter vinden!

ERIK TROLLE.

Kvarnar gå, tyvärr, bara i motvind! — Men nu vill jag fråga: huru och på vad grunder är jag bliven riksråd!

GUSTAV TROLLE.

På mitt förord! Sitt ned, tag din plats vid rådsbordet! Vi äro bara fyra stolar!

ERIK TROLLE.

Är detta rådsbordet? Är detta Sveriges rikes regering?

GUSTAV TROLLE.

Regeringen! Vi fyra! De två vakanserna sova ruset av sig! Alltså är det du och jag. Det är väl spelat parti!

ERIK TROLLE
sätter sig betänksamt vid bordet.

Här sitter alltså i Svea rikes råd — utom du och jag — Didrik Slagheck, skomakaren fordom, numera biskop i Skara; och här till höger Jens Andersen Beldenacke, barberaren fordom, nyss nämnd ärkebiskop i Danmark — — Synes dig detta vara en styrelse värdig vårt land och vårt arma folk?

GUSTAV TROLLE.

Don efter person!

ERIK TROLLE.

Gustav! Jag var unionsvän, men aldrig danskvän! När unionen brast genom danska konungens

vårdslösande av Sverige, så blev jag Sturevän! Men nu finns ingen Sture mer, Vasavän blir jag aldrig!

GUSTAV TROLLE.

Där står du, men här står jag! Jag är dansk, Trollarna äro födda danskar, men du skall icke tro, att jag är Kristians man, för ingen del!

Tror du jag vill tjäna denna skurk? — Du ler hånfullt, men jag skall i två ord säga dig historien om blodbadet!

Dricker ett glas vatten.

I denna sal uppträder jag som åklagare, men jag begärde ingens liv, utan endast skadestånd, däribland Stäkes uppbyggande. Då kom Slagheck och hotade mig med bödeln, om jag icke begärde deras huvuden. Nåväl! Jag var nödd och tvungen! som Hans Brask! Nu vet du det!

Paus. Gustav Trolle städar på bordet.

ERIK TROLLE.

Vem — var härinne före mig?

GUSTAV TROLLE.

Här? Ingen! Pagen! Fru Dyre!

Paus.

ERIK TROLLE.

Skall detta rikets tillstånd vara länge, menar du?

GUSTAV TROLLE.

Nej! När Severin Norrby anländ med förstärkning, blir Gustav Eriksson slagen. När Vasa är slagen, så — — ja, du har varit riksföreståndare, jag kan bli!

ERIK TROLLE.

Du blir aldrig vald!

GUSTAV TROLLE.

Jag väljer mig själv!

ERIK TROLLE.

Jag tycker du har blivit förändrad! Du är orolig och ansträngd. — Det har hänt något!

GUSTAV TROLLE låtsar missförstå.

Ja, det har hänt mycket i Danmark, som du icke vet. Kristian har satt mor Sigbrit, kopplerskan, till riksdrots! Kristian har upphäft livegenskapen för att krossa herrarne och själv bli enväldig. Missnöjda härmed ha danskarne rest sig så småningom och söka få Fredrik, Kristians farbror, till konung. Det är i det vattnet jag fiskar!

ERIK TROLLE.

Det var en dyrbar upplysning för mig!

GUSTAV TROLLE.

Vad så?

ERIK TROLLE.

Jo! Kristian var den enda man jag fruktade, och endast av räddhåga för honom satt jag mig ned vid detta bord! — Nu, eftersom han icke mera är farlig, så sitter jag icke här längre, utan reser mig, stiger opp — och går! — Ja! jag sitter icke till bords med danska svin och svenska landsförrädare!

GUSTAV TROLLE.

Akta dig! Dansken är icke slut med Kristian, och Fredrik är icke att leka med!

ERIK TROLLE.

Du är svensk född, din mor, Ingeborg Tott, var svenska, och därför kallar jag dig niding! Du tog livet

av din moder, och din fader har du vanärat! Må du lönas efter förtjänst! endast med rättvisa, utan barmhärtighet, utan nåd!

Går åt dörren men vänder.

För Vasar arbetar jag aldrig! Mot Vasar går jag icke! Jag går undan för händelserna, och vilka vapen jag nödgas föra, aldrig för jag dem mot mitt eget land!

Går.

Paus.

GUSTAV TROLLE

står sasom åskslagen, därpå kastar han av sig kappan, sätter sig orolig vid bordet att skriva något kort, så ringer han.

PAGE in.

Fogden!

PAGE går.

GUSTAV TROLLE

reser sig, går till fönstret och trummar.

FOGDEN in.

GUSTAV TROLLE.

Det mulnar! Vi få storm!

FOGDEN.

Hur kan ers nåde säga det, himlen är alldeles klar.

GUSTAV TROLLE.

Jag kände — som om! — Var ligger hären?

FOGDEN.

Vid Rotebro, ers nåde!

GUSTAV TROLLE.

Men det var icke det jag skulle fråga om... Är det något nytt norrifrån?

FOGDEN.

Ja, rykten förmäla, att hälsingar, gestrikar och alla i Upplanden slutit sig till upproret.

GUSTAV TROLLE.

Och det talar ni icke om! — Säg till att man sadlar upp och gör färdigt följa mig till Rotebro! — Är Stockholms borgerskap att lita på?

FOGDEN.

Nej, ers nåde, och slottets besättning — ja, kommer icke danska flottan snart —

GUSTAV TROLLE.

Alltså icke besättningen ens! — Kalla in fru Anna Bielke. — De andra fruarna föras till Blockhuset — sedan på danska skeppen, när de anlända.

FOGDEN går till höger.

GUSTAV TROLLE
lossar på sitt harnesk och synes ha svårt att andas; ringer.

PAGEN in.

GUSTAV TROLLE.

Vad heter du och vem tjänar du?

PAGE skrämd.

Jag tjänar — här på slottet.

GUSTAV TROLLE.

Och heter?

PAGE.

Svante...

GUSTAV TROLLE.

Mera!

PAGE.

Stensson!

GUSTAV TROLLE.

Mera!

PAGE djärvt, med ett steg framåt.

Sture!

GUSTAV TROLLE fasar.

Satan! — Jag kände väl det var en Sture i rummet!

PAGE.

Jag är Sten Stures son! Ja, det är jag! Och jag varken blyges eller fruktar!

GUSTAV TROLLE
ryggar och synes sjuk.

PAGE.

Ers nåd! Är ni rädd för mig?

GUSTAV TROLLE.

Aldrig tillförene... men jag tror jag är sjuk! — Denna sal — den åttonde november —

Sätter sig.

Giv mig vatten!

PAGE dröjer.

GUSTAV TROLLE.

Jag har en gås oplockad med dig för du släppte in biskop Brask, det är den enda människa jag fruktar — varför vet jag inte...

PAGE.

Jag vet det!

GUSTAV TROLLE.

Säg då!

PAGE.

Därför att biskop Brask är en god människa!

GUSTAV TROLLE.

Hör den lilla djävulen! Vet du inte, att jag har din mor därinne i en bur!

PAGE.

Jag vet det! Men ni kan ju endast taga hennes liv!

GUSTAV TROLLE.

Endast? — Giv mig vatten!

PAGE.

Det kan jag inte — det vill jag inte! — Ja, gör med mig som kung Kristian gjorde med de unga Ribbingarne — i Jönköping —

GUSTAV TROLLE sjuk.

Vad var det? Jag har glömt!

PAGE.

Den ena gossen var fem, den andra var åtta år — — — Med tårar. — och när den lille såg den äldres kläder blodas — bad han till bödeln: »Käre, fläcka icke så mina kläder, då får jag bannor av mor.»

GUSTAV TROLLE.

Sa han så?

PAGE.

Och då fick bödeln medlidande — och kastade sitt svärd! Vred. Men I fick aldrig medlidande, herr Gustav! Bödeln fick, men icke I!

GUSTAV TROLLE,
tänderna skallra i munnen.

Hur kommer sig att du lever, det är säkert något misstag!

PAGE.

Om Gud är med mig, vad kunna då människor göra! Men vill I taga mitt liv, så tag! Sedan far dog, är mig leva en börda bara!

GUSTAV TROLLE.

Jag tror man har givit mig in —

Paus.

ANNA BIELKE in, efter FOGDEN.

GUSTAV TROLLE rätar upp sig.

Si! Fru Anna Bielke! Vi ha råkats förr!

ANNA BIELKE.

I denna sal, ers nåd!

GUSTAV TROLLE.

Tala inte om den! Nu vill jag visa er en ynnest. — I er enda egenskap av änka efter Natt och Dag, sonen till den ädle Måns Bengtsson, som befriade de förenade rikena från upprorsstiftaren, vars namn ingen unionsvän nämner...

ANNA BIELKE milt hela tiden.

Jo, jag skall nämna namnet Engelbrekt och betacka mig för gunsten, som min make själv skulle återvisat... när den bjöds på sådana betingelser!

GUSTAV TROLLE till Fogden.

Fru Bielke följer de andra! — Led mig ut! Jag är sjuk! Men jag måste till Rotebro!

Till Anna Bielke.

Tror ni, att Gustav Eriksson nedlägger upprorets fana, om hans mor skriver till honom och säger, att det gäller hennes frihet?

ANNA BIELKE.

Gustav Eriksson Vasa nedlägger aldrig en fana förrän han själv är nedlagd!

GUSTAV TROLLE till Fogden.

Led mig ut, ner på borggården — låt sedan fängsla alla fruarna — och för dem till Blockhuset! — Nu! Trolle — eller Vasa!

ANNA BIELKE halvhögt.

Vasa!

Paus.

KRISTINA GYLLENSTJERNA in, milt.

Har Trollen gått?

PAGE

hennes son, Svante Sture, springer i hennes famn.

ANNA BIELKE.

Han har gått — men vi äro fängslade som gisslan för Gustav Eriksson!

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Försök att fly, Anna! Gustav offrar mor, systrar, oss alla, för sitt land, men jag fruktar han fölle, om det gällde Anna Bielke!

ANNA BIELKE.

Ger han sitt land för en kvinnas älskog, då vill jag aldrig se honom mer!

MÄTTA DYRE in från höger.

Paus.

MÄTTA DYRE.

Kristina Gyllenstjerna! Sture! — Hör mig!

Paus.

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Icke med nöje dock!

MÄTTA DYRE.

Med eller utan — Paus. Jag har hatat ert folk och ert land! Men Sten, er make, älskade jag som egen son — för hans skull — allt annat är mig utan värde — låter jag er söka friheten. — Ni har trott att jag letat skatter här, men jag letade en dörr, en lönndörr till vattenporten — jag har funnit den, men icke i denna sal; där — Antyder åt höger. — Fort! det hastar! men lämna mig barnet...

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Jag lämnar icke barnet ifrån mig!

MÄTTA DYRE.

Gån fort! Knektarne komma! Jag svarar för barnet!

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Jag fattar er icke...

MÄTTA DYRE.

Det behöver ni icke! — Gå!

ANNA BIELKE.

Kristina! Vi lyda fru Mätta; hon känner vad vi icke, jag tror på hennes ord... för hennes kärlek till Sten, den enda lilla nattstjärnan i hennes mörker...

MÄTTA DYRE

skjuter Kristina Gyllenstjerna åt höger dörr.

Gå, i Jesu förbarmarens namn! — De äro här!

Hon tar Pagen och ställer sig framför honom, så att han döljes.

KNEKTAR synas i höger dörr.

MÄTTA DYRE.

Det var för sent!

Till Knektarne, finnande sig.

De svenska herrarnes fruar föras till Blockhuset!

Hon smeker Pagens huvud, för att åskådaren skall förstå, att hon spelar.

Fort, knektar!

KNEKTARNE
se sig omkring men leda ut fruarna.

MÄTTA DYRE
tar Pagen i famn och smeker honom.

Det var för sent! — Men det är icke för sent!

AKT II.

Blockhusets terrass med brobänk; kastell till vänster: kanonsvansar synas; till höger ett bord med bänkar.

(Samma dekoration som i »Siste Riddaren» 5:te akten. 1:a tablån.)

En dansk (rödklädd) VÄKTARE står på kastellet; en dansk KNEKT går på post.

LARS SIGGESON och GÖRAN (brodern) synas i vänstra kulissen.

LARS SIGGESON halvhögt.

Göran, du får ta hand om väktarn, så tar jag posten! — Och när jag ropar svenska lösen, så rycka de våra fram och storma Blockhuset!

GÖRAN SIGGESON.

Men vi få inte skrämma de fångna fruarna och barnen!

LARS SIGGESON.

De äro inte så lätt skrämda! — Jag tror du börjar bli klenmodig.

GÖRAN SIGGESON.

Jag är så trött!

LARS SIGGESON.

Får inte vara trött!

GÖRAN SIGGESON.

Skall jag döda väktarn där på kastellet?

LARS SIGGESON.

Du skall kasta honom i sjön, sen du stuckit ner honom.

GÖRAN SIGGESON tiger.

LARS SIGGESON.

Jag tror du tvekar! Minns, vad jag lovat dig, om du sviker!

GÖRAN SIGGESON.

Du dödar mig inte!

LARS SIGGESON.

När du ser, att de där två börjar språka, så rusa vi; det kallas överrumpling.

GÖRAN SIGGESON.

Kan ni lita på, att Gustav Eriksson kommer med båten?

LARS SIGGESON.

Han kommer från sjön med undsättning! — Kan man lita på Gustav Eriksson Vasa? Du skulle ha, du! — Paus. — Minns du den dag vi togs i båt här och fördes som fångar till Kristians flotta?

GÖRAN SIGGESON.

Om jag minns? Och vad vi slitit i Danmark!

LARS SIGGESON.

Si, nu börja de språka! — Pass opp!

Väktaren på kastellet lutar sig över räcket och talar vid posten.

LARS SIGGESON.

Vet du va? Vi båda ta posten först, och sen väktaren tillsammans, i två vändor alltså!

GÖRAN SIGGESON.

Det finner jag också vara mera efter krigskonstens resoner!

De smyga fram, kasta sig över posten, sticka ner och vräka i sjön; därpå ropa de »Gud och Sankt Göran!»

Inifrån scenen till höger höres samma rop av en mängd och därpå vapenbrak. Så äntra de kastellet, fäkta med Väktaren, sticka honom och kasta i sjön.

LARS SIGGESON
viftar med hjälmbusken utåt sjön.

Alls todt! — Klart att landa! — Vattnet är rent! — Kom här! Gustav Eriksson! — Arvid Västgöte! — Peder Fredag! — Lars Björnram! — Alla man häråt!

GÖRAN SIGGESON.

Där syns båten vid udden! — Ja, den där Gustav, ja! Han tror han får Stockholms slott, därför att vi tagit Blockhuset! Och hur tackar han oss för det?

LARS SIGGESON.

Vänta nu, så får du hälsa på honom!

GÖRAN SIGGESON.

Det vill jag inte! Jag tål'en inte! En sån där bonddryg! — Jag går upp i land till de andra — —

LARS SIGGESON.

Gå inte! — Båten kantrar! Deras — —

GÖRAN SIGGESON.

De kan ju simma!

Går åt höger.

LARS SIGGESON.

Göran!

GÖRAN SIGGESON.

Jag är trött på det här äventyret! Om en halv timma, tro mig, ha danskarna tagit igen Blockhuset — och så sitter vi i galgen! Adjös med dig!

LARS SIGGESON.

Göran! Siggeson Sparre! Tänk på vad du gör! — Nu simmar de!

GÖRAN SIGGESON.

Simma i helvete! För mig!

Går.

Paus.

LARS SIGGESON

ner från kastellet, halar opp den ena efter den andra på brobänken, sist Gustav Vasa.

Bättre tag, Lars Björnram, kan du inte simma? Samsa tag; opp med hakan, annars sjunker du! — Så där!

BJÖRNRAM

upp och ruskar på sig, går till höger.

LARS SIGGESON.

Där ha vi Peder Fredag! Opp med dig!

FREDAG

opp, ruskar sig och går till höger.

LARS SIGGESON.

In och slåss nu, så blir ni varma! Arvid Vestgöte! God dag på dig! — Här har du min hand! — Var är Gustav?

FREDAG.

Den reder sig alltid, med sin segerhuva! — Nej, låt'en vara, han tål inte man hjälper honom!

Går till höger.

LARS SIGGESON.

Men han sjunker ju för sadan!

FREDAG.

Han dyker bara för att skrämma oss! Han är så full av raljeri!

LARS SIGGESON.

Häråt, Gustav! — Blockhuset är taget. Ingen fara! — Ett tag till! — så! — Hit med näven! — Nu! — Gud välsigne dig, att du kom!

(Till regissören! Brobänken är så hög, att varken båt eller simning synes, emedan dessa båda saker alltid äro misslyckade på scenen.)

GUSTAV ERIKSSON VASA
opp, omfamnar Lars Siggeson.

Ja, Herre Evige Himmelens Gud! Nu står jag här igen, som den fasans dagen! — —

Rörelse.

Den kära Sten — Sturen — och Kristina! —

Håller handen för ögonen som i tyst bön.

LARS SIGGESON.

Gå in och byt kläder nu, Gustav!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Det behövs inte!

Tömmer vattnet ur hjälmen och vrider ur hjälmbusken.

Äro de fångna fruarna här?

LARS SIGGESON.

Alla! och de ha sällskap av de andra! — Fru Mätta... och...

GUSTAV ERIKSSON VASA
sätter sig vid bordet.

Min mor är här? Och systrarna? Jag vill inte tala vid min mor nu — en i sänder! — Hon skrev ju brev till mig — och ville jag skulle ge upp allt! Det är ju lönlöst att tala... Gå nu, Lars, och se att poster utställas, så att jag får andas ett ögonblick; länge kan vi inte hålla det här, för Norrby ligger på Siklaön! — Gå nu, så sitter jag och torkar! — Där kommer den satans kvinnan! Mätta Dyre! som får gå lös! Det är lycka jag förlorat mitt svärd, eljes toge jag hennes huvud! Hon förrådde oss...

LARS SIGGESON.

Det har hon ångrat och gottgjort, hon hatar danskarna efter Stens död! Misstag dig icke, Gustav!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Gå nu och sköt om bevakningen! Jag har icke sovit på sjuttiotvå timmar och icke ätit på tjugufyra! — Gå! Jag skall skrubba Mätta Dyre! — släpp ingen hit utan min tillsägelse!

LARS SIGGESON går.

Paus.

MÄTTA DYRE in med PAGE SVANTE vid handen.

GUSTAV ERIKSSON VASA
reser sig i vrede, hotfullt.
De fixera varandra ett ögonblick.

PAGE
fram till Gustav; faller på knä.

GUSTAV ERIKSSON VASA
sjunker ner på bänken, betraktande gossen.

Paus.

PAGE
reser sig, går fram och lägger sitt huvud i Gustavs knä.

GUSTAV ERIKSSON VASA milt.

Vem är du, lilla barn, som lägger ditt huvud i mitt knä? Tror du jag ville dig ont? Jag?

Han tar gossens huvud och ser honom i ögonen.

Vid Gud! jag tror! — Det är Sten — Sten Sture!

Han reser sig, tar gossen i famn, kysser hans kinder.

Vad heter du?

PAGE.

Svante Stensson Sture!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Och dina syskon? — Ja — de äro döda! — Men du skall leva — bli m i n man — och du skall få ett litet svärd och tjäna ditt land! — Fru Mätta! för detta barnets skull — inställa vi vår strid — jag tackar er för denna kära gåva — men jag kan icke räcka er handen! Det vore för mycket att fordra — —

MÄTTA DYRE.

Gustav! — Vasar ha icke älskat Sturar tillförne — du var den första! — —

GUSTAV ERIKSSON VASA
sätter ner Pagen på marken.

Du blir så våt, lilla vän... Gå opp på kastellet

och håll vakt, jag ser ingen väktare där — Du skall få min dart, så är du icke vapenlös!

Ger honom en dolk.

Och varsko nu, om du ser någon fiende, så börjar du din tjänst!

PAGE

går upp på kastellet enkelt och blygsamt, utan att kråma sig eller bravera.

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Ett ord, fru Mätta Dyre — ingen vill kalla er Sture! — Säg mig om ett rykte talat sanning, som ... Jag fruktar svaret så, att jag näppe vill spörja — — — Paus. — Är det möjligt, att Kristina Gyllenstjerna — blivit intagen av Severin Norrby, så — att hon åtminstone icke avvisat hans anbud? Säg, att det är osant, säg det!

MÄTTA DYRE.

Det gives ett sådant rykte! Men om det är grundlöst, det vet jag icke!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Är det så, vill jag aldrig se henne åter! — Öde! så skändligt grymt du kan vara! — Fru Mätta, bed min moder komma härut, men ensam, utan systrarna!

MÄRTA DYRE ler.

Sänder du mig ärenden?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Förlåt, men jag är van att befalla ...

MÄTTA DYRE.

Men jag har dock varit nästan drottning ...

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Vad gör det, jag kan bli kung, jag!

MÄTTA DYRE.

ser på honom dröjande, därpå går hon villigt.

Ja!

Paus.

GUSTAV ERIKSSON VASA till Page.

Vad ser du till sjös, unge Sture?

PAGE.

Bara handelsskepp, utan skytteri...

GUSTAV ERIKSSON VASA vid kanonerna.

Här är mitt skytte, du, mina vänner som leva! Ser du min Scharfmesser, Sångerskan, och stora Moses på berget, den kan profetera, du! — Förstår du att simma, gosse?

PAGE värdigt och artigt.

Visst kan jag simma! ers nåd!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Och hoppa med huvet före?

PAGE artigt.

Det kunde jag vid sex år! ers nåd!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Du är en bra liten karl, men du skall säga frände, eller far, ty jag ämnar bli din fader! — Gå undan nu, och lyss icke på samtalet!

PAGE.

Jag lyssnar aldrig! frände!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Uppfostrad i Sturehov, du som jag!

Paus.

CECILIA EKA,
Gustav Vasas moder, in.

Gustav!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Min kära, älskade mor!

Omfamning.

Här ser du mig igen, efter fars död...

CECILIA.

Han dog en hjältes ärofulla död — det vet du inte — Kristian ville benåda honom, men far sa »nej tack!» och så skedde det! — Men var har du varit?

GUSTAV ERIKSSON VASA fort.

Det är så långt, och tiden är kort; på Kallö i Danmark var det svårast, i Lübeck gick det an, Kalmar och Småland kasta sten efter mig som pothundar, Dalarne hin und wieder mest därför, att dansken förer lögnkrig, med falska brev och falska rykten — kan du tänka dig, att dalkarlarne voro inbillade att blodbadet aldrig ägt rum! — De trodde inte vad jag sa —

CECILIA.

Har du fått mitt brev?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Ja, och här har du svaret! Jag älskar personlig inställelse!

CECILIA.

Du slutar illa, Gustav!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Jag! Nej, jag slutar alltid väl...

CECILIA.

Har någon astrolog spått dig?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Jag spår mig själv var dag; när jag gjort min aftonbön...

CECILIA.

Du har icke glömt den?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Hur du talar!

CECILIA.

Varför gör du uppror då?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Ett, två, tre, fyra, fem — jag skall icke räkna till hundra — men jag vill tala om något annat. — Sitt ner!

Han dammar av bänken med rockärmen.

CECILIA sätter sig.

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Utan omsvep, är det sant att Kristina Gyllenstjerna, Sten Stures änka, är intagen i Severin Norrby?

CECILIA.

Ja, det är sanningen!

GUSTAV ERIKSSON VASA

utom sig, drar till livremmen, tar av hjälmen och ruskar på busken.

Sturemakan går över till fienden! Är helvetet öppet?

CECILIA.

Min kära Gustav, i dag fiender, i morgon vänner, du känner Mätta Dyre, du kände Heming Gad, Erik

Abrahamsson Lejonhuvud — du är väl aldrig intagen i Kristina?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Nu hör jag inte på dig, mor!

CECILIA.

Jag tror det icke heller, men varför blir du så vred?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Severin Norrby, en dansk!

CECILIA.

Kära du, Vasarne ha också haft danskt blod! Krister Nilsson Vasa hade två danska fruar, och vi äro släkt med Bille, Rönnow, Krummedike...

GUSTAV ERIKSSON VASA
slår näven i bordet.

Hugg av! — Synes dig önskvärt, att vår goda Kristina Sture skall äkta fienden, som ligger där mitt över på Siklaön —

CECILIA.

Norrby är en riddare!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

En rovriddare, en sjörövare... Har han häxat henne?

CECILIA.

Ja, du känner icke en kvinnas hjärta, och du vet ej, att kärleken är oövervinnelig...

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Jag övervann min.

CECILIA.

Till Anna Bielke!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Var har Kristina råkat Norrby?

CECILIA.

Det skall jag säga dig! Vid blodbadet, när alla kröpo som hundar för Kristian, fanns det en enda dansk, en enda man, som vågade säga, vad många tänkte. Det var Norrby! Han vände ryggen åt kungen, gick och sade, att det var något svineri! — Detta såg Kristina — och — ja — så tändes kärleken, när en kvinna ser en modig och ädel handling!

GUSTAV ERIKSSON VASA betänksamt.

Är Norrby sådan? — Reser sig. — Han må vara en ängel från himmelen eller Riddar Göran själv, men så Satan anamme, om min Sten Stures son skall ha en dansk fiende till styvfader!

CECILIA.

Styvfader? — Jag har icke tänkt så långt!

GUSTAV ERIKSSON VASA till Pagen.

Hej, gosse! Vad ser du till sjös?

PAGE.

Intet nytt, frände!

CECILIA reser sig.

Jag hade icke tänkt så långt — — —

GUSTAV ERIKSSON VASA till Page.

Vad ser du till lands?

PAGE.

Oro vid posterna! — Herr Lars Siggeson har dragit! — Det görs utfall...

GUSTAV ERIKSSON VASA till Cecilia.

Farväl, kort, moder!

CECILIA på knä.

Gustav! Sluta, med detta!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Gå fort undan; jag fruktar vi äro överrumplade! Undan!

Går åt höger sida och spejar.

CECILIA

reser sig, vill fatta Gustav Eriksson Vasa i armen, men han skjuter henne ut till höger.

GUSTAV ERIKSSON VASA

söker med handen sitt svärd, som är borta.

Vapenlös!

Till Page.

Sture! följer du mig?

PAGE.

I liv och död, frände!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Var beredd, då, men icke ta av dig kläderna; vi ha intet att byta och måste gå till Uppsala denna afton. — Ser du min båt i udden, jag har flera båtar, jag!

PAGE.

Två båtar i udden!

LARS SIGGESON in, förtvivlad.

Vi äro förrådda!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Helvete!

LARS SIGGESON.

Göran, min egen broder, har gått över, och Norrby är här...

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Göran! — Norrby!

Till Page.

Sture, se på mig, och pass opp!

Till Lars Siggeson.

Då återstår endast — att gå samma väg vi kommit!

LARS SIGGESON.

Men fruarna! — Din mor!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Min fader och min moder övergiva mig, men Herren är mig när! — Sture! Se på mig! men om du vänder dig om. — Där kommer Kristina Gyllenstjerna! — Sture, se på mig!

Gustav Eriksson Vasa står nu på brokanten.

Ett, två, tre!

Hoppar i sjön.

PAGE

hoppar från kastellet i sjön under ropet:

Vid Gud och Sankt Göran!

LARS SIGGESON

Med Sture och Vasa!

Springer i sjön.

KRISTINA GYLLENSTJERNA rusar in.

Min son!

ANNA BIELKE in.

Var äro de? Kristina? Vad sker?

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Anna! De syntes ju här! Svante var med! V a r — ä r o — d e?

ANNA BIELKE ser utåt sjön.

Där!

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

I vattnet? Mitt barn! Ser du dem?

ANNA BIELKE.

Ser du icke? Det lilla blonda huvudet, som en näckblomma på vågen —

KRISTINA GYLLENSTJERNA
viftar med en duk.

Vem simmar bredvid, sida om sida?

ANNA BIELKE.

Det är ju Gustav!

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Han t o g mitt barn... h a n tog mitt barn!

ANNA BIELKE.

Fattar du icke varför?

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Trodde han...? Trodde Gustav...

ANNA BIELKE.

Han trodde — han ville rädda din son från den danske fadren —

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Han trodde, att Sten Stures maka ville skymfa Stureminnet! — Gustav! tag då gärna min son som gisslan!

ANNA BIELKE ser åt höger.

Vi äro fångar! Knektarne komma!

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Äro vi fångar igen? Se, nu gå de i land! Han viftar åt mig! Svante, lilla kära barn!

Viftar åt sjön.

Gud välsigne dig, Gustav, som räddade mitt barn, välsigne dig Gud — fastän du trodde så illa om Kristina Sture!

Danska knektar in från höger.

Ridå.

AKT III.

Stäkes skog. Samma dekoration som i »Siste Riddaren», 4:e akten; men nu är farväg och en ölbod till höger, med bord och bänkar.

TAVERNAREN vid bordet.

Gustav Trolles forne KANSLER, numera Knekt i danska färger, in.

TAVERNAREN.

Wer da?

KANSLERN.

Bara goda vänner, vänner och ovänner; är det icke allmän farväg här?

TAVERNAREN.

Jo väl, är det så! Och där låg Stäkes slott, som revs i grunden — de säger, att Gustav Trolle spökar i stenarne, fastän han är i livet ännu med litet liv, han kan inte sova om nätterna, sedan Brask lyste lilla bannet över honom, och hela Sveriges allmoge, köpmän och ridderskap läser över honom — vad behagar en soldat dricka så här dags på dan? — vi ha mycket öl och lite brännvin, den hetsiga likören —

KANSLERN sätter sig vid bordet.

Jag vill ha mycket brännvin och mycke lite öl!

TAVERNAREN.

Det var lite invecklat för mig, som inte är snabbtänkt — här ha vi brännvin! — Och så ska han se på den där tallen — den kallas Trolle-tallen, för Gustav Trolle höll på bli hängd i'n en gång på Sten Stures tid, men Sturen gav honom livet!

KANSLERN.

Är det den tallen? Det var skada på trädet, att det inte fick uppfylla sin höga bestämmelse, ty man kunde säga, att blodbadet har vuxit på den roten...

TAVERNAREN.

Han har visst gått i latinskolan, för han talar så lärt, att jag inte kan följa med...

KANSLERN har druckit.

Jag har skam till sägandes studerat i Uppsala, och jag har sett bättre dagar, fastän de egentligen voro sämre — har det synts några svenskar på vägen?

KANSLERN.

Svenskar och danskar, det kan man inte skilja på — men från Västerås kommer de alla, sedan slottet föll och Gustav Eriksson blev riksföreståndare...

KANSLERN.

Är han riksföreståndare nu? riktigt vald?

TAVERNAREN.

Riktigt vald i Vadstena! De ville ha'n till kung med detsamma, men han sa tvärt nej! Kronan är de rädda för här i landet, alltsen Karl Knutsson var herre till Fogelvik...

KANSLERN.

Då är det Vasa, då; Certe quidem! men varför fortsatte de inte med Sturarne?

TAVERNAREN.

Finns det nån i livet då?

KANSLERN.

Visst finns det en ung Sture, Svante, som är page hos Gustav Eriksson...

TAVERNAREN.

Jaså! — Jaså! Här kommer mera folk!

Paus.

GÖRAN SIGGESON

in, förklädd till klerk; sätter sig försiktigt vid bordet.

Öl!

TAVERNAREN.

Det var kort och gott!

Betjänar.

GÖRAN SIGGESON.

Är det gott?

TAVERNAREN.

Känn på't!

KANSLERN fixerar Göran Siggeson.

GÖRAN SIGGESON dricker.

KANSLERN.

Bonum vinum lætificat cor hominis!

GÖRAN SIGGESON.

Ja wohl, ja wohl!

KANSLERN.

Primum vivere deinde philosophari...

GÖRAN SIGGESON.

Sehr schön! aber...

KANSLERN.

Kan inte klerken latin?

GÖRAN SIGGESON.

Gewiss!

KANSLERN.

Nej, det kan han inte, och därför är han ingen klerk!

GÖRAN SIGGESON.

Doch!

KANSLERN.

Och inte tysk heller, för de säger inte »dosch» utan doch.

GÖRAN SIGGESON.

Vad gör så de vad man är; synas är mer...

KANSLERN.

Ja, du bär syn för sagen, Göran Siggeson Sparre!

GÖRAN SIGGESON.

Vem är du, som duar mig?

KANSLERN.

Wer da? God vän, så länge det räcker!

GÖRAN SIGGESON.

Nu vet jag! Du var liksom kansler hos Gustav Trolle, jag minns dig från Blockhuset — och från — den där tallen!

KANSLERN.

Tala icke om rep i hängd mans hus! så ska inte jag tala om Kungshamns gisslan —

GÖRAN SIGGESON

Rör inte mig och de mina, så rör jag inte dig och de dina!...

KANSLERN.

Sa huggormen! — Vem dricker vi för?

GÖRAN SIGGESON.

Kung Kristian!

KANSLERN.

Å ja! cum grano salis! — Må gå, jag dricker med vem som hälst utom med bödeln!

GÖRAN SIGGESON.

Hu nej!

De dricka och synas snart ankomna.

Paus.

GÖRAN SIGGESON.

Är farvägen säker här, jag tycker mig höra så mycket — och marken är oppspårad —

KANSLERN.

Här mitt i skogen är ingen fara, eller hur, Tavernare?

TAVERNAREN.

Ingen fara! — Se på hästspåren här — det är bara bondkampars — det kan man ju gott skönja!

GÖRAN SIGGESON

reser sig och synar spåren.

Skodda äro de inte på krigsmansvis — och kråkan ser ut som ett fågelspår i en harsnara — eller en hyska utan hake — det är bara små rospiggar — men — de ha varit skodda — för här syns...

KANSLERN

blinkar åt Tavernaren, som svarar med ögonen.

GÖRAN SIGGESON.

... här syns efter söm — och här har en skyrännare gått fram; han har hållit sig i gräset för att dölja knepet — men mig lurar ni inte!

KANSLERN.

Kom och sätt dig! Det prasslar i buskarne, och du kan bli tagen som spejare!

GÖRAN SIGGESON morsk.

Hå fan! heller!

Sätter sig och dricker.

KANSLERN.

Berätta nu — vid bägarn skall man berätta nytt ute från världen. — Hur var det i Danmark då?

GÖRAN SIGGESON.

Där var inte så dåligt, för oss nämligen, för Gustav Eriksson på Kallö var det värre. Vi andra gisslan, min bror och jag och Heming Gad, behandlades som gäster i Köpenhamn. — Vi sutto till bords med kung Kristian...

LARS SIGGESON

in, tecknar åt Tavernaren och Kanslern, sätter sig vid ett avlägset bord och låtsas skriva.

GÖRAN SIGGESON.

Var det nån?

KANSLERN.

Det var bara skogslöparn, som går här och vankar!

GÖRAN SIGGESON.

Jo, kung Kristian, det var en karl hela da'n; och jag ska säja er, mellan fyra ögon — vet ni

varför Heming Gad, Electus, som vi kallade honom, vet ni varför han gick över till Kristian?

KANSLERN.

Nej! Säg oss det!

GÖRAN SIGGESON.

Jo, Heming Gad gick över till danska partiet, därför — att dansken hade rätt! Ja! Kung Kristian hade rätt! ty han var vald arvprins — —

KANSLERN för att reta Göran.

Vad fan är det för sla'? Vald arvprins?

GÖRAN SIGGESON.

Både vald och arvprins, det duger det!

Näven i bordet.

KANSLERN

vill tala men avbrytes av Göran Siggesons skrän.

GÖRAN SIGGESON.

Och Gustav Eriksson — Eriksson mot en Oldenburgare! — Haha! — Och det allra konstigaste är, att Kristian ägde arvsrätt ändå. — Det vet inte ni! — för han härstammade från Erik den Helige!

KANSLERN skrattar.

Det gör Sturarne också!

GÖRAN SIGGESON.

Sturarne, sa du! Du skulle inte tala om Sturarne, för jag vet — jag vet mycket, jag!

KANSLERN.

I helvete vet du något — du är ju full kan man se!

GÖRAN SIGGESON.

Å hut! — Men jag ska tala om — mellan fyra ögon — att unga Sturen skall akta sitt unga liv för Gustav Vasa — ja! — Han är page hos Rydboholmarn — jag kallar'n för Rydboholmarn, för annat blir han aldrig! — Men Rydboholmarn narra pagen att hoppa i sjön — för att dränka honom, förstås, och modren stod på stranden och såg på vid Blockhuset! — Det var en fin historia!

LARS SIGGESON fram

Nu slutar vi, Göran!

GÖRAN SIGGESON krossad.

Är det Lars, min egen bror — —

LARS SIGGESON.

Det är jag, som en gång kallade dig broder! — Men jag svor i denna skog, att, om du svek, så skulle du upphöra kallas min moders barn, och jag skulle döda dig, låta döda dig! Tre gånger har hanen galit, och jag har förlåtit dig! Nu har du förverkat all nåd, och ditt liv är ute! Men du skall få sova ruset av dig först, och du skall få förberedelsen, sedan! — Men utrotas från jorden måste du, som varje förrädare mot sitt land!

GÖRAN SIGGESON nykter.

Låt mig fly!

LARS SIGGESON.

Det kan du inte; skogen är full med folk, som vill slå ihjäl dig, därför att du var på fiendesidan och tände eld på Västerås!

GÖRAN SIGGESON.

Då — — —

LARS SIGGESON
slår i händerna, vänder sig bort.

KNEKTAR
in och fängsla Göran Siggeson.

TAVERNAREN och KANSLERN vända sig bort med fasa.

LARS SIGGESON.
Gud vare hans själ nådig!

Ridå.

*

Sakristian i Uppsala Domkyrka.
(Samma dekoration som i »Siste Riddaren», 3:e akten.)
Dörr i fonden och till höger. Till vänster på väggen porträtt av Ärkebiskopen, däribland ett med ett grönt kläde höljt.
EN KNEKT vid höger dörr.

KANSLERN
förr hos Gustav Trolle, nu knekt, in från fonden.
Vad har du för dig?

KNEKTEN.
Sakristior bruka eljes vara som råttfällor, men den här har ett kryphål — en lönngång — titta! — opp till ärkebiskopsgården!

KANSLERN.
Det var nyhet! — Eljes är sig likt här — men det har kommit avbilder — på väggen — alla ärke —

KNEKTEN.
Vad för ärke —?

KANSLERN.
Säg själv! — Men nog var Gustav Trolle en ärke —

KNEKTEN.

Hör du, så det låter här i hålet — Bengt Bjugg sitter i biskopsgården och rumlar —

KANSLERN.

Var är ärke... då?

KNEKTEN.

Gustav Trolle höll på att bli ihjälslagen av Peder Hansson, som kasta sitt svärd efter honom — han fick visst en skråma, men repa sig, och nu är han i antågande...

KANSLERN.

Va ska biskopen ut och slåss för? Han skulle sitta här och fäkta med pennan; det var mycket bättre, när vi skrev falska brev tillsammans. — Han lärde mig konsten, det svinet, men när jag en dag började skriva på egen hand, så körde han av mig —

KNEKTEN.

Brasken lär vara i Uppsala, och riksföreståndaren är inte långt borta — här blir nog nappatag innan kvälln —

KANSLERN.

När tjuvarna slåss får bond' igen sin ko!

KNEKTEN

tar vattenkaraffen och dricker ur den.

Är det sant, att Lars Siggeson Sparre lät döda sin egen bror?

KANSLERN.

Lite sant är det! — Men Göran blev ihjälslagen av folket vid Kolsund! Brodern dömde honom dock från livet —

KNEKTEN.

Så går det till i krig — och Lars blev nämnd riksmarsk på den bragden — hörs det inte något ute i körkan?

KANSLERN.

Jo, jag tror väl!

KNEKTEN.

Se efter vem det är! — Björnram ligger vid Danmarks körka med svenskarna —

KANSLERN tittar ut i körkan.

Det är körkvaktarns gumma — och så är det ärkebiskopen — Gustav Trolle!

KNEKTEN.

Då ta vi betäckning här inne i gången!

KANSLERN.

Kanske det! Han är så frågvis si — och vill veta allting — och så ska man svara ja eller nej med detsamma — och det är inte alltid så lätt —

KNEKTEN.

Om man har tungan rätt i mun, så går det för sig!

KANSLERN.

Hur sitter din tunga rotad, du som inte svarar alls?

KNEKTEN.

Det är stridskonst — att inte inlåta sig! — Jag inlåter mig aldrig — i strid —

KANSLERN.

Det var fan till stridsman! Vad gör du då?

KNEKTEN.

Jag tar betäckning och avvaktar slagets utgång —

KANSLERN.

Bakom en buske —

KNEKTEN.

För att få nöjet deltaga i segrarens intåg —

KANSLERN.

Och excellera vid plundringen —

KNEKTEN.

— hellre än att bita i gräset och avföras ur rullorna som död man!

Går in genom höger dörr.

KANSLERN efter.

Jag blir din lärjunge och följer dig!

Paus.

GUSTAV TROLLE in, åtföljd av KÖRKVAKTERSKAN; han är i rustning, med armen i band och bindel om pannan, stapplar till bordet och sätter sig.

GUSTAV TROLLE.

Du skall lägga om pannbindeln åt mig, gumma, det värker i huvet!

KÖRKVAKTERSKAN.

Galna kattor få rivet skinn, — Tar av honom hjälmen. — när de får stryk, så springer de hem!

Under följande tar hon först svärdet, sedan harnesket från honom, men utan synbar avsikt.

GUSTAV TROLLE.

Lossa bindeln, men försiktigt —

KÖRKVAKTERSKAN lossar bindeln.

Han har då en panna, förstås, som en tjur, och ett sådant slag — jag kan lägga två finger i hålet —

GUSTAV TROLLE.

Du gör mig illa, gumma —

KÖRKVAKTERSKAN.

Den illa gör han illa far — —

GUSTAV TROLLE.

Akta dig då! — Så mycket bilder det har kommit på väggarne! — Tag nu armbindeln — — Det skulle stå en knekt vid lönngången, men det står ingen där! Bara skurkar! Alla skurkar — ingen lyder, alla befalla!

KÖRKVAKTERSKAN.

Ja, det går utför, lilla han!

GUSTAV TROLLE.

Det är ett förbannat sätt du har att tilltala Svea rikes ärkebiskop — —

KÖRKVAKTERSKAN.

Ja, det är vårt sätt; vi gamla kvinnor ha sett er i stjärten allihop, och jag har långa pojkar, som ä knektar, och då går respekten bort — gubben min är inte så storsnutad han — när jag lägger den sidan till —

GUSTAV TROLLE.

Vet du varför prästerna inte få gifta sig?

KÖRKVAKTERSKAN.

Jag vet det inte, men jag kan räkna ut det på fingrarna...

GUSTAV TROLLE.

Du gör mig illa, kvinna, och det tycks göra dig en förnöjelse!

KÖRKVAKTERSKAN.

Är han pjåsker — va ska han ut och slåss för då? — Han skulle ha gift sig, han, och fått små barn, så hade han varit människa, och då hade han haft ro och fått sova om nätterna...

GUSTAV TROLLE.

Jag har hört tvärtom! Paus. Vem har sagt jag inte får sova om nätterna?

KÖRKVAKTERSKAN.

Det har hans gamla Katrina sagt, som får sitta oppe och vaka med ljus, mitt i ögona på honom.

GUSTAV TROLLE.

Det ljuger hon...

KÖRKVAKTERSKAN.

Nä då! Det vet hela stan att han skriker i sömnen — för han har nattmaran! Och det är onda samvetet — för blodbadet — ja, det är det! — Han vanmäktas, tror jag!

GUSTAV TROLLE svimmar.

Hjälp! jag sjunker! Stoln sjunker ju och golvet med! — Har du vatten?

KÖRKVAKTERSKAN
tar i vattenkaraffen.

Vattnet är slut!

GUSTAV TROLLE.

Jag brinner!

KÖRKVAKTERSKAN demaskerar sig.

Ja, brinn!

GUSTAV TROLLE.

Det kommer folk! Var är mitt svärd? Det är fiender!

KÖRKVAKTERSKAN väser.

Det är fienden, den lede fienden, som hämtar dig! Du har tagit livet av min yngsta son, och du har skymfat min dotter! Du har slaktat biskopar och herrar och låt föra liken tunntals till bålet; du lät gräva upp den ädle Sturen, du gravplundrare, likskändare, halva riket går i svart, i sorg, barn resa sig mot föräldrar och föräldrar mot barn, jag har två söner som du gjort till förrädare, det finns inte en att lita på, jag sover med köksyxan under sängen för min egen mans skull — hör så det tassar därute i körkan — vet du vad det är? — Se hit får du märka't.

Hon öppnar fonddörren åt körkan, svartklädda fruar och barn tåga förbi.

Där gå de till gravarne, änkor och faderlösa — Vasar, Sturar, Brahe, Gyllenstjernor, Ryning, Kurck, Lejonhuvud — ja, sök ditt svärd, du bödel, rep ska du få...

GUSTAV TROLLE

kommer slutligen upp ur stolen, går till lönngången, men den är stängd.

KÖRKVAKTERSKAN.

Det var stängt!

GUSTAV TROLLE.

Och du har avväpnat mig, Satan — annars skulle jag ta ditt huvud! Hjälp mig på med rustningen...

KÖRKVAKTERSKAN.

Gå ut i körkan och bed om hjälp — så får du se! — Du törs inte gå ut — du är rädd för de svarta doken och slöjorna — sitt där du sitter —

du sitter inte i sjön, inte i den sjön, där det finns vatten!

Går genom fonden.

GUSTAV TROLLE.

Gå inte!

KÖRKVAKTERSKAN

nickar tre gånger och stänger dörren i fonden, när hon går.

Paus.

GUSTAV TROLLE

ser sig omkring, märker porträtten, går fram och betraktar några; därpå lyfter han den gröna duken, fasar och rycker bort duken; hans porträtt blir synligt.

Är det jag? — Är detta jag? — Ser jag så ryslig ut? Det har djävulen målat!

EN RÖST.

Till sin avbild!

GUSTAV TROLLE.

Är det någon här! Paus. Fasligt är det! — Jag tror det är Alexander den sjätte, Borgia; och detta är jag! En människa, av kvinna född, legat vid en moders bröst, och liknar icke en människa! Ryggar. Det är inte möjligt! — Jag har sett min fylgia — jag har sett mig själv, jag måste dö! Men det är icke jag, det är en annan! Icke är jag sådan!

Han tar ner en spegel från väggen och betraktar sig.

Jo, det är! Det här är ändå värre... Fly? sig själv? — Huru? — Kasta sig på sitt eget svärd, som Saul, men ingen vill hålla i! Ingen!

Orgelmusik ute i kyrkan.

Paus.

GUSTAV TROLLE

förtvivlad, går till en bönpall, stannar där i strid med sig.

ERIK TROLLE,
fadren, in, sakta från fonden.

Är det Gustav? — Fly, fienden är över dig! Fly!

GUSTAV TROLLE.

Fly! Jag kan inte!

ERIK TROLLE.

Får jag se på dig! Fixerar.

GUSTAV TROLLE.

Vad ser du?

ERIK TROLLE.

Har du vaknat nu?

GUSTAV TROLLE.

Ja, så att jag aldrig kan somna mer!

ERIK TROLLE.

Det är sömnlösheten, ser du! Och maran!

GUSTAV TROLLE.

Min far! — Hjälp mig!

ERIK TROLLE.

Det kan ingen, mer än en, den ende! — Var gång jag lyfte på din börda, så slog du mig.

Paus.

GUSTAV TROLLE visar porträttet.

Far! Ser jag ut så?

ERIK TROLLE.

Herre evige Gud! Är det mitt barn?

Gråter.

Mitt barn! — Nu, Gud, är jag väl straffad, för mina fäders missgärningar!

GUSTAV TROLLE.

Jag är fördömd!

ERIK TROLLE.

Dömd! ja!

GUSTAV TROLLE.

Till döden!

ERIK TROLLE.

Ja!

GUSTAV TROLLE.

Slut?

ERIK TROLLE.

Nej! Innan domen verkställts är det hopp kvar — —

GUSTAV TROLLE.

Vilket? Vilket hopp?

ERIK TROLLE.

Det finns — nåd!

GUSTAV TROLLE.

För mig?

ERIK TROLLE.

Du var dömd till döden en gång, i Stäkes skog; då kom en riddare, en av de ljusa, och gav dig nåd!

GUSTAV TROLLE.

Det var Sture!

ERIK TROLLE.

Och han var blott en människa — — Detta skall jag lära dig, svenska kyrkans huvud! detta som varje barn vet! — I skriftlärde och fariséer — Fly! — Genom den dörren! Gustav Eriksson är här — och Herrans hand är med honom!

GUSTAV TROLLE.

Den dörren är stängd!

ERIK TROLLE.

Den är icke stängd!

GUSTAV TROLLE.

Den är!

ERIK TROLLE
öppnar lönngångens dörr.

Ser du, klentrogne, att dörren är öppen!

GUSTAV TROLLE förvånad.

Följ mig då, fader!

ERIK TROLLE.

Är du mörkrädd?

GUSTAV TROLLE.

Ja, jag är så rädd, så rädd!

ERIK TROLLE.

Jag skall följa mitt mörkrädda barn!

Han gråter i handen.

Mitt stora, gamla förlorade barn!

De gå till höger.

Paus.

GUSTAV ERIKSSON VASA
in genom fonden.

Är det någon här? — Ingen! — Kom på, Lars!

LARS SIGGESON in.

GUSTAV ERIKSSON VASA.

De sa att Trollen var här! — Där ligger ett harnesk — och där — en hjälm — och ett svärd! Han har sträckt vapen! Skönt! — Det här gjorde vi som karlar, du Lasse!

LARS SIGGESON.

Nu är du glad, Gustav!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Nu kan man också vara nöjd! — Återstår bara ett litet samtal med biskop Brask — här på platsen — den är nu inte god att tas med, själva Gustav Trolle var rädd för honom som för fan — si här, vem ser jag?

Visar på porträttet.

Det är fasansfullt — se!

Vänder om tavlan.

Hellre på ryggen då.

LARS SIGGESON.

Ja, eftersom vi äro hemma här numera, och den ändå skall bort, så gör jag så!

Tar ner tavlan och kastar den i spiseln.

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Hans namn skall nog utplånas med hans bild —

PAGE,
unge Svante Sture, in med en portfölj.

Biskop Brask kommer!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Då få vi hålla oss allvarsamma! — Du lilla Svante bevaka den där dörren inifrån — du lyssnar icke, ty du heter Sture! — Lars går, när biskopen kommit! — Nu är yxan vid roten — och nu hugger jag det gamla trädet: Hedningarnes Rom! —

Paus.

HANS BRASK
in från fonden, granskar för att se hur han har det med Gustav Eriksson, avlägsnar Lars Siggeson med en blick.

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Är det jag som hälsar er välkommen eller I mig? Biskop?

HANS BRASK.

Här i domkyrkan kanske jag är värdfolk och ni gästen!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Då sätter vi oss på samma gång, så har I varit artig mot gästen, utan att ha förlorat på värdigheten.

Sätter sig.

HANS BRASK.

Ert vittne är icke behövligt — jag känner Lars Siggeson Sparre —

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Jag bättre — — Han är icke något stort ljus i lärdom och ordrytterier, men han äger den sällsynta förmågan att vara hederlig, ordhållig, sannfärdig! Därför är han min bästa man! — Gå, Lars, men icke för långt!

LARS SIGGESON går.

HANS BRASK.

Herr — Gustav Eriksson —

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Säg riksföreståndare!

HANS BRASK.

Vad är det?

GUSTAV ERIKSSON VASA hugger ut.

Den som förestår rikets angelägenheter, när dessa vanvårdas av främmande tyranner, trappsnaskare och

hovslinkar, av romerska svin, drängaskändare och ockerkarlar.

HANS BRASK.

Vad var det för språk?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Det var svenska, på Upplandsdialekten!

HANS BRASK.

Den Helige Fadren...

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Vad är det för en?

HANS BRASK svarslös.

Den Helige Fadren i Rom...

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Jag schyter i Rom och vill tala om Munkeboda nu! I, herr biskop, har mottagit konung Kristian såsom er hedersgäst, när han kom direkt från blodbadet, han julade hos er, och därför att ni mottagit landets fiende som vän, så har ni förverkat ert slott, ert befästade slott.

HANS BRASK.

Det får ni aldrig.

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Då tar jag det!

HANS BRASK.

Med vad då?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Med den här!

Kastar svärdet på bordet.

HANS BRASK
tar i svärdet och synar det.

Den här!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Det finns tjugo tusen sådana, och en man till varje. — Det är rättvisans svärd, och maktens, den världsliga maktens... överhetens!

HANS BRASK.

Vilken är överheten här?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Jag! folkvald med Guds nåde och för mina förtjänster om fäderneslandets räddning från främmande patrask...

HANS BRASK fort.

Hör nu, min unge vän, ni talar alldeles för högt för er ålder och med fästat avseende på ställets natur och helgd — jag vill bara säga er, att biskopsgården är befästad och att Bengt Bjugg äger både krut och lod...

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Men Lars Olofsson Björnram äger brandpilar och fyrbollar, och i samma stund detta samtal tagit den orätta vändningen, så står biskopsgården i ljusan låga och brinner med man och mus!

HANS BRASK.

Då skall samtalet genast få den rätta vändningen! — Här är ett brev!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Vem är det ifrån?

HANS BRASK.

Läs!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Nähej! Jag vill veta från vem, innan jag sticker näsan i träcken!

HANS BRASK försagd.

Det är från kung Kristian den andre i Danmark!

GUSTAV ERIKSSON VASA
kastar brevet på golvet.

Tviffan!

HANS BRASK.

Är det er statskonst?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Det är min: rena ord! ärliga hugg! kort och gott! Kom kort nu, annars brinner biskopshuset i fyra hörn!

HANS BRASK.

Ni sitter av en händelse på Svea rikes ärkebiskops stol...

GUSTAV ERIKSSON VASA reser sig.

Ja det gör jag — men efter Gustav Trolle vill jag inte sitta —

HANS BRASK.

Men efter kung Kristian vill ni sitta — på tronstolen —

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Jag gör en ny, när jag kommer dit, man har redan erbjudit mig både krona och stol... Vad står i brevet? Fort!

HANS BRASK.

Det står så här: Att om ni rör vid ärkebiskopsgården i Uppsala, så steglas och hjulas er mor och syster, som sitta i Köpenhamns Blå torn!

GUSTAV ERIKSSON VASA krossad.

Djävulen!

Går på golvet med svärdet i handen, och hugger i stolar och bord.

HANS BRASK triumferar.

Ja! Man bör läsa sina brev och besvara dem också!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Jag skall strax svara — muntligen!

Vid bönpallen vid krusifixet, men stående.

Coriolanus!

HANS BRASK.

Ja, Coriolanus, det var en mänsklig människa, med hjärta för sin mor —

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Tyst! var tyst! — —

Kristian lät korsfästa vår tappre Jöns Magnusson — kung Kristian lät i Vadstena — Accentuerar. — uppskära levande Sven Hök och Peder Smed, när han kom från biskop Brasks julgästabud! Paus. Lars Siggeson Sparre lät döda sin egen bror som landsförrädare! Brutus!

LARS SIGGESON in.

Jag kallades!

GUSTA VERIKSSON VASA långsamt.

Jag nämnde ditt namn men kallade icke! Dock — efter du kom, ärlige vän, kom att råda mig!

LARS SIGGESON.

Tveksamt sinne söker råd! Tvekar du? Du?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Ja — det gäller mor och syster!

LARS SIGGESON betänksamt.

Mor och syster? — Må jag slippa råda!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Tvekar du? Du?

LARS SIGGESON.

Mor och syster?

Paus.

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Hjälp oss Gud!

LARS SIGGESON.

Mor och syster? Det är dock annat än broder!

GUSTAV ERIKSSON VASA i ångest.

Hjälp mig, Jesus Kristus, världens frälsare, hjälp!

LARS SIGGESON.

Mor — och syster!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Lilla syster! — Märta!

LARS SIGGESON.

Se på den gamle — jag tror han gråter.

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Ja, jag tror! — Finns det mänskliga känslor hos en biskop?

HANS BRASK.

Jo, där finns, fastän mitt stränga kall nekat mig knyta de ljuva band, som binda mänskors hjärtan vid livet!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Tala mera! människa!

HANS BRASK.

Gustav! så hette det förr! Jag är och har varit lika god fosterlandsvän som du, fastän jag sökte vår styrka i unionen, jag har hatat tyrannen så som du, men i denna sak finns ingen annan utväg än att upprorsmakaren lägger ner vapnen!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Nej! nej! nej!

HANS BRASK.

Din lagvalde konung är Kristian, som Gud givit landet till ett straff för vårt småsinne, vår avund, vår trolöshet mot varandra, och blodbadet var en domedag över hundraårigt inbördes förräderi...

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Nej! nej! nej! Utom sig. Lars Siggeson Sparre, gå ut och skjut eld på biskopsgården! Gud hjälpe mig! Amen!

LARS SIGGESON dröjer.

Paus.

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Går du? Eller...

LARS SIGGESON.

Eller vad?

GUSTAV ERIKSSON VASA rasande.

Det vet du, olydnad i krigstjänst är döden!

LARS SIGGESON.

Hjälp oss, biskop!

HANS BRASK.

Mor och syster!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Kvinna, vad haver jag med dig? sade den korsfäste.

HANS BRASK.

Här kan endast Gud i himmelen hjälpa!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Hjälp oss, Gud i himmelen!

Paus.

PAGE in från lönndörren.

Förlåt, frände, men det är rök i gången, jag kvävs, så jag kan inte stanna!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Vad är det för en gång?

PAGE.

Den går visst till biskopsgården!

LARS SIGGESON vid fönstret.

Biskopsgården brinner!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Herre Gud, det var din hjälp! — Nu, fader Brask, som det hette förr, nu besvär jag er som trovärdig, hederlig vän, eller fiende, besvara kungens brev och säg, att jag är oskyldig till gärningen!

HANS BRASK.

Det vill jag, för din mors och din systers skull.

Eldsken i fönstret.

GUSTAV ERIKSSON VASA räcker handen.

Varför få vi icke vara vänner?

HANS BRASK.

Kanske vi äro närmare det, än du tror. — Vem är den parvulus?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Det är en liten Sture!

HANS BRASK.

Finns det Sturar kvar?

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Ja, Gud lovad, han kom ju som ett budskap på bönen! — Stanna här, biskop Brask, så sker er intet ont! Sturen skall vaka över er — —

LARS SIGGESON.

Hela staden brinner!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Så slipper jag ta Uppsala! — Nu är bara Stockholm kvar!

HANS BRASK.

Nu är du glad, Gösta! — Och jag med!

GUSTAV ERIKSSON VASA.

Du med?

HANS BRASK

nickar vänligt jakande; vinkar Pagen till sig och lägger sin hand på hans huvud.

Ridå.

AKT IV.

Lübeckarnes Comptor.
(Samma dekoration som i »Siste Riddaren», 2:a akten, 3:e tablån.)
TVÅ COMPTORISTER inne.

COMPTORISTEN 2.

Vad skall här bli av? Aldrig kungaval heller?

COMPTORIST 1.

Inte långt ifrån! — Det skrocka en gång här i comptoret med Sten Sture och en krona, men han sa nej!

COMPTORIST 2.

Så sa Vasen också i Vadstena, men han kråma sig bara för selen!

COMPTORIST 1.

Men de hålla ju på i Strängnäs i det här laget för att välja kung!

COMPTORIST 2.

Men det blir ingenting av förrn vi kommer med, sa mästerman! Den här gången är det Lübeck som ger Sverige konung. Herman Plönjes, alias Polonius, och Bernt Bomhower ha dragit till Strängnäs, och nu blir det Vasen ändå.

COMPTORIST 1.

Du hör ju vad jag sa, Gustav Vasa tar aldrig kronan — nattens kurir förkunnar, att han redan sagt nej! Han törs inte, så länge det finns Sturar och Stureparti.

COMPTORIST 2.

Du menar Stures änka, Kristina Gyllenstjerna, som sitter i Blå Tornet i Köpenhamn — och skall gifta sig med Severin Norrby, som tänker bli kung i Sverige —

COMPTORIST 1.

Det är lögn alltihop — Kristina gifter sig aldrig med Norrby! Håll vad med mig!

COMPTORIST 2 tittar i fönstret.

Nu kommer storgubbarne! — Det är gamle Erik Trolle och biskop Brask.

COMPTORIST 1.

Lever gamle Trolle?

COMPTORIST 2.

Jaa, han lever nog, och Gustav Trolle också! D e n sitter på Stockholms slott och har morskat opp sig, fastän han var klen ett tag... Öppna dörrn!

COMPTORIST 1
öppnar dörren i fonden.

ERIK TROLLE och HANS BRASK in.

HANS BRASK till Erik Trolle.

Är det — här, som kungavalet egentligen sker? De ha bestämt narrat oss. Det hålls ju i Strängnäs!

ERIK TROLLE.

Men det sker här!

HANS BRASK.

Därför ville jag vara med, då landets öde avgöres —

Till Comptoristen 1.

Är inte Herman Israel här? Är han inte i Stockholm?

COMPTORIST 1.

Rådsherren kommer strax!

HANS BRASK till Erik Trolle.

Då kan vi vara lugna, ty utan lübeckare sker intet i Strängnäs!

ERIK TROLLE.

Ja, kan man vara lugn med de här hanseaterna, som bara umgås med ränker?

HANS BRASK.

I den här saken, där deras egennytta råder, kan man vara lugn — — Du har samma ärende som jag?

ERIK TROLLE.

Ja! När jag lämnade unionspartiet, blev jag Sturevän, men med Vasarne går jag aldrig!

HANS BRASK.

Då ha vi samma ärende! Sture den äldre gav riket tjugofem års fred — Svante var en ärans man och Sten Sture den yngre en kristen riddare — därför när det finns en ung Sture — så skall han ha det!

ERIK TROLLE.

Alldeles min tanke! Vi skola ha en Sture!

COMPTORISTERNA göra miner.

HANS BRASK.

Jag känner den lilla Svante — det var ett gott barn, lik sin fader —

HERMAN ISRAEL
in, gnuggar händerna.

Välkomna, ädle herrar!

HANS BRASK.

Fröjdar oss att se er, Herman Israel; det utgör liksom en borgen, er närvaro här, att intet skadligt sker borta i Strängnäs!

HERMAN ISRAEL ljuger.

Där sker intet till skada, och förrän Lübeck kommer med, kan intet avgöras!

Paus.

HANS BRASK sätter sig.

Nå, arbetar Lübeck så avgjort för Vasa?

HERMAN ISRAEL slingrar.

Avgjort? Ingenting kan avgöras så här i en handvändning! Vasa är Vasa, det är en råbarkad sälle — —

HANS BRASK.

Alldeles ja! Jag tycker om honom egentligen för hans rättframma sätt, men han är en gudlös som fadren, och så länge det finns Sturar, så...

HERMAN ISRAEL.

Vasen har ju avsagt sig kronan, så det blir aldrig tal om den!

HANS BRASK.

Har han på allvar? — avsagt sig!

HERMAN ISRAEL.

På allvar!

HANS BRASK.

Och så är han skuldsatt till Lübeck över öronen...

HERMAN ISRAEL.

Just så, ja! Han är skyldig tio tunnor pängar för skepp bara — —

ERIK TROLLE orolig, till Hans Brask.

Tala inte så mycket!

HANS BRASK.

Här kan man ju tala uppriktigt — Comptoristerna göra miner. — alla äro ju edsvurna —

HERMAN ISRAEL.

Här kan talas uppriktigt — våra väggar ha inga öron — och i affärer, köpenskap och politik är uppriktighet den första dygd!

HANS BRASK.

Jag undrar det! Och jag ville just tala om köpenskapen —

HERMAN ISRAEL
blinkar åt Comptorist 1, som går ut.

I förstår gott köpenskap, biskop Brask, och I lär själv reda ut fartyg.

HANS BRASK.

Så är det! Och därför förstår jag, att era tio skepp ni sände till Söderköping för att undsätta riksföreståndaren, jag förstod att de voro ruttna i botten ända ner till kölsvinet, att kanonerna voro rostiga, tågvirket murket och alla varorna skämda...

HERMAN ISRAEL.

Verkligen? Var det fallet, så ska vi genast byta om.

HANS BRASK.

När det är för sent! — Och lübeckarnes klippningar, som översvämmat landet, är så gott som falskt mynt! Detta förstod inte Gustav Eriksson, ty han förstår bara krigssaker!

HERMAN ISRAEL.

Herr biskop, riksföreståndaren är en mycket klok karl, så klok, ty han fick i unga år lära sig livets svåra konst i en hård skola, och Gustav Eriksson vet, att skepp och varor icke voro som de borde — det fanns inga andra — och han vet att myntet är bristfälligt; men i stället för att se given häst i mun och sätta bort tid med klagan, så går han fram på ruttna skepp och med falskt mynt, rakt på målet... rakt fram som ett streck — —

HANS BRASK ser på Erik Trolle.

HERMAN ISRAEL fint.

Och medan ni sitter här och pratar strunt, så har han tagit kungakronan i Strängnäs! Vasa?

HANS BRASK reser sig.

Vad säger han?

ERIK TROLLE.

Han driver gäck med oss!

HERMAN ISRAEL.

Sitten, go herrar!

HANS BRASK.

Nej, vi sitter icke här som gäckar längre! Er uppriktighet skall besvaras, Herman Israel! Erik Trolle går till Dalarne och reser Sturevännerna!

HERMAN ISRAEL.

Gustav Eriksson har redan haft Peder Kansler där; och Sturepartiet är slut sedan Severin Norrbys namn började inblandas i Sturesaken!

HANS BRASK till Erik Trolle.

Vad skulle vi här att göra?

HERMAN ISRAEL.

Säg det! Biskopar skulle sköta stift och icke besöka handelscomptor och varuhus. — Så är det, när man inblandar sig i affärer, som man inte förstår!

Signal utanför.

HANS BRASK.

Kom till Munkeboda, så ska vi tala med pulver och lod...

HERMAN ISRAEL.

Lübecks stridskonst bestod alltid i att undvika befästade platser... ty de falla av sig själva med tiden, herr biskop, med tiden och tålamodet —

HANS BRASK.

Tålamodet?

HERMAN ISRAEL.

Erkännes att tålamodet kan ta slut, och nu är mitt slut! Ringer.

COMPTORIST 1 in.

HERMAN ISRAEL.

För in kuriren från Strängnäs!

Paus.

HANS BRASK.

Är det skådespel ni uppför!

HERMAN ISRAEL.

Det är en comoedia! — Förhänget går!

Paus.

ERIK TROLLE.

Och vi blev narrade! Det var rätt åt oss!

Paus.

PAGE,
unga Svante Sture, som kurir in med väska.

HANS BRASK.

Sture!

PAGE
lämnar väskan åt Herman Israel, som öppnar och läser ett brev.

Paus.

HERMAN ISRAEL.

Ja! — Gustav den förste, Sveriges och Götes konung, gör veterligt — —

HANS BRASK.

Är han vald?

HERMAN ISRAEL.

I närvaro av Ture Jönsson Ros, rikshovmästare Lars Siggeson Sparre, riksmarsk, etc. etc. — —

HANS BRASK.

Men Lübeck fick inte vara med!

HERMAN ISRAEL.

»Även närvarande vid kungavalet voro: Bernt Bomhower och Herman Plönjes, rådsherrar från Lübeck.»

Paus.

HANS BRASK.

Ja! Man har bedragit oss — — och vi — — ha dragit kortaste stråt. — Vad säger unga Sture om det här?

HERMAN ISRAEL.

Blygs, biskop Brask, att vädja till ett barn och indraga en minderårig i stämplingar...

HANS BRASK.

Man kan få höra sanningen från spenabarns mun...

HERMAN ISRAEL.

Väl! Så må unga Sture tala!

Paus.

PAGE blygsamt och värdigt.

Då I, gode herrar, tillåten mig tala i er högt upplysta krets, så begagnar jag, med förlov, er välvilja! I sen, att min herre och konung hedrat mig att framföra underrättelsen om valet till Stockholms stad och den fria Hansestaden Lübecks råd. Är det icke er, biskop Brask, en försäkran att jag, trots min ungdom och mitt Sturenamn, svurit tro- och huldhetsed åt Vasa? Han är min herre, jag är hans tjänare!

HANS BRASK krossad.

Bra, Sture! — Jag har ingenting att invända — min tid är ute! — min kvast är sliten — på elden med den! — Kom, Erik!

Går åt fonden.

ERIK TROLLE.

Vasa! — Herrans vägar — — jag böjer mig.

HANS BRASK.

Du böjer dig! — Om jag kunde't! Paus. Måste väl! Går.

Paus.

COMPTORIST anmäler.

Sekreteraren i Stockholms rådstuga magister Olaus Petri!

Paus.

Ridå.

AKT V.

Salen på Stockholms slott.

(Samma dekoration som i Siste Riddaren, 2:a akten, 1:a tablån, och 5:e akten, 1:a tablån, samt i denna pjäs. 1:a akten.)

Rummet ser spolierat ut; fönsterna urtagna, möblerna kullslagna, riksrådets bord med benen i vädret.

Folk springer över scenen från vänster till höger, med flyttsaker.

FOGDEN in.

Spring inte ditåt; de skjuter på den sidan!

EN MAN.

De skjuter från alla sidor!

Ut till höger.

FOGDEN.

Spring inte ditåt; de skjuter ju!

EN KVINNA.

Vart skall man springa då?

FOGDEN.

Stå still för tusan!

KVINNAN ut till höger.

Var ska man stå då?

GUSTAV TROLLE
från vänster, utom sig.

MÄTTA DYRE lugn in från höger.

GUSTAV TROLLE.

Vart skall man fly?

MÄTTA DYRE.

Vart skall jag gå för Din anda, vart skall jag fly för Ditt ansikte? Toge jag mig morgonrodnadens vingar och flöge mot solens uppgång, så är Du efter mig, bäddade jag åt mig i helvetet, så har Du mig fatt!

GUSTAV TROLLE.

Vart skall jag fly?

MÄTTA DYRE.

Det är enahanda vart du flyr; från dig själv blir du aldrig lös.

GUSTAV TROLLE
halvkryper ut till höger.

MÄTTA DYRE står kvar på ruinerna.

Paus.

ANNA BIELKE in från vänster.

Vart skall man fly?

MÄTTA DYRE.

Anna Bielke behöver icke fly!

ANNA BIELKE.

Jag låg sjuk och måste upp...

MÄTTA DYRE.

Stanna! så kommer befriaren!

ANNA BIELKE.

Döden, menar du?

MÄTTA DYRE suckar.

Den kommer icke så snart! Vår befriare heter — Gustav!

ANNA BIELKE.

Min hette en gång Johan — — — nu har jag ingen!

MÄTTA DYRE.

Gå in i Gröna gången — dit skjuter man icke!

ANNA BIELKE.

Varför går du icke själv?

MÄTTA DYRE.

Mig tar ingen förrän min tid är ute! — Jag har gått på ruiner hela mitt liv, min eländes tid, min smärtas dagar...

ANNA BIELKE.

Varför går du inte i ett kloster?

MÄTTA DYRE.

De vill inte ha mig! Ingen vill ha mig, bödeln vill inte ha mig, därför går jag här — det är mitt straff!

ANNA BIELKE.

Gud tröste oss! så du talar! — Om min moder levde, skulle hon få bädda min sista säng och reda mitt stackars hår — jag dör, Mätta Dyre!

MÄTTA DYRE.

Och du beklagar dig!

ANNA BIELKE
släpar sig ut till höger.

Stackars Mätta Dyre!

Paus.

MÄTTA DYRE
slår eld med stål och flinta och söker tända något i väggen.

PAGE,
Svante Sture, in från vänster.

Vad gör du, farmor? Vad har du för dig? — Tänd inte på! Kungen är här, han har tagit vindbryggan —

MÄTTA DYRE.

Är du här, är du fången?

PAGE.

De tog mig på vägen till Strängnäs — tänd inte!

MÄTTA DYRE

Nej, mitt barn, jag skall inte tända! — Är kungen här? — Kom ut, tag min hand?

PAGE går motvilligt mot henne.

MÄTTA DYRE.

Du vill inte? — Gå in i Gröna gången, så är du säker!

PAGE.

Farmor! Du skall icke stå där!

MÄTTA DYRE.

Får jag din lilla hand!

PAGE räcker handen.

MÄTTA DYRE kysser hans hand.

Liten barnhand —

PAGE vill kyssa hennes hand.

MÄTTA DYRE.

Nej, du får icke lov!

FOGDEN.

Slottet har fallit! — Kungen kommer!

RÖSTER utanför.

Kungen kommer!

MÄTTA DYRE tar Pagen i famn.

Ridå.

*

Rådhuskällaren i Stockholm.

(Samma dekoration som i Siste Riddaren, 1:a akten.) Men källaren är lövad, och framför valven hänga Renässansens »fruktslingor».

TAVERNAREN

går och synar att allting är i ordning.

ERIK TROLLE in, har åldrats.

TAVERNAREN.

Går inte riksrådet med i tåget, när kungen drager in i sin huvudstad?

ERIK TROLLE.

Det är väl för mycket begärt av en Trolle; jag skall hälsa hans ankomst — ty den betyder fred för landet!

TAVERNAREN.

Åren har gått, ers nåd, sedan vi stod här sist — — Det var vid unga Sten Stures intåg — — — och I beställde gästabudet —

ERIK TROLLE.

Jag har alltid fått vara med och dukat, där andra spisat.

Går och sätter sig avsides.

TAVERNAREN.

Har jag nånsin fått göra annat än duka — åt andra? Det är visst skillnad på folk och få, men ibland är det en viss likhet; och jag är glad slipper diska.

MÅNS NILSSON och ANDERS PERSSON in.

MÅNS NILSSON ser sig omkring.

Vi ha varit här förr, vi! Samma tavernare, tror jag!

TAVERNAREN.

Densamme under alla tiders skiften... antingen de heta Trolle, Sture, Vasa —

ANDERS PERSSON.

Nya namn och gamla saker —

TAVERNAREN.

Men hur fick ni in Stockholms slott?

MÅNS NILSSON.

Fru Mätta Dyre höll på att tända krutkammaren, då kungen tog vindbryggan — — Och då flydde Gustav Trolle ur riket sista gången...

TAVERNAREN.

Men utan Lübeckarne hade de aldrig tagit Stockholm —

ANDERS PERSSON.

Ja, det kan sägas —

MÅNS NILSSON.

Och det är sant... Nu har Gustav hela riket inne, utom Braskens Munkeboda. — Han vill inte ta

det — men han vill gärna ha det ur Braskens egen hand, för han vill äga handen med!

Paus.

ANDERS PERSSON.

Vad menas med unionsvän?

TAVERNAREN.

Den som håller fast vid unionen — — de tre förenade rikena —

MÅNS NILSSON.

Då hade Gustav Trolle rätt — —

TAVERNAREN.

Ja, på det sättet hade han rätt — —

ANDERS PERSSON.

Hör nu, är det midsommarafton? Är det slut med danska kriget? Är det tiden att riva i smutstvätten? Ha vi inte kommit hit för att glömma det sämsta och minnas det bästa! — Ska vi inte dricka glömska i minnesbägaren?

TAVERNAREN och MÅNS NILSSON.

Jo! jo! jo!

ANDERS PERSSON.

Så görom det då!

MÅNS NILSSON.

Allt det där och det här är mycket bra, men vi ha gjort gästabud förr, utan att tänka på värden och räkningen. Kristian lever, och hur det går, så kommer han alltid tillbaka!

ANDERS PERSSON.

Så må han komma, bara han inte kommer i dag. Men jag tror han fått så mycket att tänka på där hemma — och för övrigt har han ångrat blodbadet —

MÅNS NILSSON.

Jag har hört han rustar borta i Flandern...

ANDERS PERSSON.

Håll nu din mun, annars få vi gå ut på backen och slåss! gamla karlarne!

MÅNS NILSSON.

Det sitter så mycket gammal laddning i kanonerna, så det behövs bara en gnista i luntan...

ANDERS PERSSON.

Tyst! Här kommer nya kvasten —

MÅNS NILSSON.

Är det sekreteraren i rådstun...

ANDERS PERSSON.

Ja, det är en djävla man, Olaus Petri — den har trut som en Mora-karl!

OLAUS PETRI och HERMAN ISRAEL in från fonden.

HERMAN ISRAEL.

Låt det vara frid, magister Olof, frid för denna dag, åtminstone. Vill ni störa denna fest, och låta midsommarsolen blygas...

OLAUS PETRI arg.

Det gör ingenting det bittersta, åskan skall gå, blir det solsken sen! — Ni begär Stockholms stad i pant — är ni från förståndet?

HERMAN ISRAEL.

Lån skall betalas och med ränta!

OLAUS PETRI.

Men inte ocker-ränta! Ska Lübeck äga Stockholm, då kungen äger landet, då få vi Käplingemorden igen! Och er hjälp blir rikets stjälp! Zahlen, zahlen, tror ni dalamännen begär betalt, och det var de, som gjorde befrielsen — förbannade tyskar...

HERMAN ISRAEL.

Det är tacken det!

OLAUS PETRI.

Först betala med sin hud och så tacka till! Dåliga varor och falskt mynt, gnidar-räntor och evig tacksamhet på köpet...

ANDERS PERSSON.

Frihet är den bästa ting, kan den köpas nog dyrt?

OLAUS PETRI.

Ja, när den kan fås billigare i nästa bod!

ERIK TROLLE reser sig.

Vad är detta? Ha vi kommit hit för att åhöra gräl?

OLAUS PETRI fram mot Trolle.

Hör nu! Paus. När man heter Trolle, så borde man inte visa sig på en dag som denna och på en plats, där svenska män komma samman för att fira en helt annan fest än Trolles blodbad!

ERIK TROLLE.

Skall sönernas missgärningar gå tillbaka på fäderna?

OLAUS PETRI.

Ja i bakarv — understundom. Men jag tycker vid er ålder borde ni förstå, att er närvaro är störande...

ERIK TROLLE.

Är det också de andras mening?

Alla tiga besvärade.

ERIK TROLLE.

Ja, då går jag väl min väg! — Ni kan ha rätt!

OLAUS PETRI.

Nej, jag har rätt, och därför står jag på mig!

ERIK TROLLE.

Följ mig ut, unge man, så skall jag ge er någonting — att bjuda kungen på — ty jag är hans vän, fastän han icke min! — Det är en god underrättelse — som jag ville framföra själv — men ni skall få kredensa segerbägaren — ty jag kan ingen glädje få mera, här i livet! Följ mig ut! — Sista tjänsten kan ni göra mig, som jag gör er den första!

OLAUS PETRI.

Men narra mig inte!

ERIK TROLLE
fixerar honom och går.

OLAUS PETRI följer honom ut.

ANDERS PERSSON.

Stackars gubben!

MÅNS NILSSON.

Den där magistern Olaus är icke tilldragande!

HERMAN ISRAEL.

Det är en hästskrapa!

ANDERS PERSSON.

Han river! Det behövs sådana nu om tiden! Och kungen vill ha honom sådan!

MÅNS NILSSON.

Har man hört något om de fångna fruarna i Danmark?

HERMAN ISRAEL.

Ja, de lär vara lösa! Kristina Gyllenstjerna är i Stockholm!

ANDERS PERSSON.

Och Severin Norrby då?

HERMAN ISRAEL.

Det vet man inte!

MÅNS NILSSON.

Anna Bielke är sjuk... men hon lär komma hit ändå!

ANDERS PERSSON.

Det är tungt i luften härnere i källarn! Det är inte riktigt midsommar det här.

HERMAN ISRAEL lyss utåt.

Men det blir! — Nu hörs de vid Söderport —

Folk cirkulerar i fonden.

TAVERNAREN.

Här komma flickorna med Brännkyrkabanéret — då blir kung Gösta glad — det finns minnen dock! andra än åttonde november!

ANDERS PERSSON.

Tala inte om'et!

TAVERNAREN.

Jag höll på att mista huvet och magister Olaus också, för han kunde inte tiga — —

ANDERS PERSSON.

Hyss!

FLICKOR in, bekransade, bära Brännkyrkabanéret och sjunga Sankt Görans visa.

LARS SIGGESON in.

Gott, go vänner! Hören mig! Paus. Det har kommit bittra tidender från Danmark! Paus. Vår konungs ädla fru moder och syster — hava avlidit under fångenskapen — man vet icke huru! Nu bönfaller jag er och besvär, att ingen, eho det vara månde, därom låter något komma ut i denna dag, som är konung Gustavs glädjedag. I morgon eller när saken är spord — då — men till dess, loven mig tystnad!

ALLA.

Vi lova!

LARS SIGGESON.

Med desto större glädje kan jag förkunna, att den ädla Stures maka, fru Kristina Gyllenstjerna, har återkommit, oskadd och kär för svenska hjärtan, så mycket mer som ryktet om hennes förening med en dansk man bevisligen är ogrundat!

ALLA.

Hell! Kristina Gyllenstjerna!

LARS SIGGESON.

Här är hon själv!

KRISTINA GYLLENSTJERNA in.

ALLA.

Kristina Gyllenstjerna!

BORGMÄSTARE och RÅD in.

BORGMÄSTAREN.

Stockholms borgmästare och råd hälsa den ädla fru Kristina välkommen tillbaka till fäderneslandet och hoppas, att hon bland sina trogna vänner må glömma utståndna lidanden.

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Jag tackar stadens äldste för deras välkommen, och jag känner mig trygg i deras krets, sedan alla faror äro överståndna — alla!

EN RÖST.

Fru Anna Bielke!

ANNA BIELKE
in, mörk, går emot Kristina hotande.

KRISTINA GYLLENSTJERNA
visar sina händer, att hon inga ringar bär.

Anna Bielke, med det vackraste namnet, den sorgefulla, den smärterika, gläds med oss i dag, ser du jag nalkas dig med rena händer, och icke så som du så illa trodde!

Omfamning.

ROP.

Kungen kommer!

ALLA.

Leve kung Gösta!

LARS SIGGESON.

Plats för kungen!

Alla draga sig, och fruarne komma undan.

GUSTAV ERIKSSON VASA

in i gyllene rustning och krans på hjälmen.

LARS SIGGESON.

Leve Gustav den förste, Vasa, Sveriges och Götes konung!

Fanfarer, rop: Leve Gustav Vasa!

GUSTAV VASA

söker Herman Israel.

Först, min tack till Sveriges folk och dalamännen synnerligen! Till den fria Hansestaden Lübeck för dess ädelmodiga bistånd!

Räcker handen åt Herman Israel.

Gör mig icke otacksam! — Stockholms borgmästare och råd! min hälsning! Jag litar på er hädanefter!

Märker Kristina Gyllenstjerna; mörknar.

Vem är där?

PAGE,

unga Sture, vill tränga sig fram till modren, men Gustav Vasa håller honom tillbaka.

ANNA BIELKE

leder Kristina Gyllenstjerna fram till Gustav Vasa.

Kristina är fri! från fångenskapens och alla andra band.

GUSTAV VASA.

Fri? från alla band?

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Ja, fri! från alla band! — Alla!

GUSTAV VASA
tar lilla Sture och lägger i hennes famn.

Då har du ditt barn igen! Du härliga kvinna, jag gick i sjön för dig en gång och tog din son med mig! Om jag gjorde dig orätt, så förlåt!

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Du gjorde mig litet orätt, Gustav, men... icke helt och hållet; och nu har jag givit mitt offer, åt Stures minne, åt Sverige och åt Gustav Vasa!

GUSTAV VASA.

Hälsa mig från mor och syster!

KRISTINA GYLLENSTJERNA förlägen.

De hälsade dig...

GUSTAV VASA.

Att...

KRISTINA GYLLENSTJERNA.

Att — ni ses igen! en gång!

GUSTAV VASA.

Fattar jag rätt?

KRISTINA GYLLENSTJERNA tiger.

GUSTAV VASA.

O, Gud!

Håller handen för ögonen.

O, Gud i himmelen; tag då mitt offer! fosterland! Mor och syster!

Musik i fonden.

GUSTAV VASA.

Mor och syster! Anna Bielke, sin man! Lars Siggeson, sin broder; Kristina, sin make — och sitt stackars hjärta!

OLAUS PETRI
in med ett pergament.

GUSTAV VASA.

Kommer du med midsommargåvor, min skyrännare?

OLAUS PETRI.

En midsommargåva till konungen!

GUSTAV VASA.

Giv!

OLAUS PETRI.

Efter det är brått! Biskop Hans Brask överlämnar härmed Munkeboda slott och fäste samt avlägger tro- och huldhetsed till Sveriges konung!

GUSTAV VASA.

Gud välsigne den gamle; så är Sveriges rike ett, och svensken är vorden sin egen!

Till Olaus Petri.

Du börjar bra, du, som skall tas med de romerske!

LARS SIGGESON in med ett brev.

GUSTAV VASA.

Är det mera midsommargåvor?

LARS SIGGESON.

Den största, den bästa!

GUSTAV VASA.

Av dig, min trogne Lars, det är mig kärt!

Läser.

Kung Kristian i Danmark har flytt, är avsatt — och Fredrik är konung! Svenskar! Kristian tyrannen

är icke mer! Låtom oss gå till Storkyrkans altare och sjunga Te Deum laudamus!

Flickorna fram med Brännkyrkabanéret; Gustav Vasa kysser på duken, räcker Kristina Gyllenstjerna den ena handen och Anna Bielke den andra.

Musik o. s. v.

Ridå.

BJÄLBO-JARLEN

SKÅDESPEL I FEM AKTER

PERSONER.

Birger Jarl.
Valdemar, hans son, konung.
Sofia, Erik Plogpennings dotter, hans gemål.
Judit (Jutta) hennes syster.
Magnus, prins, Valdemars bror, sedermera hertig och vicekonung (Magnus Ladulås).
Bengt, hans yngsta bror.
Ivar Jonsson Blå.
Biskop Kol.
Prosten Lars i Oppunda.
Väktaren på Brantberget.
Hans, hovnarr hos Magnus.
Peter, narr hos Ivar Blå.
Mats stalldräng.
Fiskaren.
Saracenen, Jarlens livvakt (stum).
Junker Karl, av Folkungaätt.
Astrologen.
Bipersoner.

SCENERI.

AKT I: Brantberget. (Sandberget, sedan Brunkeberg.)
AKT II: Yttre Borggården; Jarlens arbetsrum; Helgeandshusets gård.
AKT III: Storkyrkan; Bjälbo.
AKT IV: Helgeandshuset.
AKT V: Jarlens arbetsrum.

AKT I.

Brantberget (sedermera Brunkeberg) med Vårdtornet, nedanför tornet är en ölbod, som hålles av Väktaren, i en sänka synes tornet Kärnan av Stockholms nya slott och Storkyrkans spira. På slottet lyser i Jarlens fönster. Till vänster i berget en förfallen kyrkogård med ett par små gravar med blommor, och ljus i lyktor, som stå på marken.

Den 2 november, Alla själars dag (Aller Seelen, Le jour des morts, Alla dödas dag). Gråväder, halvskumt.

Till höger en håla med ett krusifix över, där Eremiten bor.

VÄKTAREN står nere på berget.

FISKAREN
med en korg från höger.

VÄKTAREN.

God morgon, svåger! Ge si vad du har fått i natt!

FISKAREN.

Inte något vidare att tala om! — Bara en lax i kistan, och den skall opp till slottet — för ty den här nya skvaltkvarn liksom skämmer bort fisket! — Nu ska jag sitta hos dig, tills de öppnar stadsporten.

VÄKTAREN.

Ska du på slottet? Du?

FISKAREN.

Ja, de måtte ju ha fisk till fastemat. — Allhelgona i går och Alla döda i dag. — Jarlen är ju så sträng i sina vanor, så han fastar hela året om!

VÄKTAREN.

Men kung Valdemar är lösare i köttet, han.

FISKAREN.

Det må han vara — för han har inte mord och mened på samvetet...

VÄKTAREN.

Tyst du, jarlen har öronen ute... och han sover inte. — Ser du det lyser i hans fönster nere i slottet!

FISKAREN.

Ja min sann gör det!

VÄKTAREN.

Och man vet icke, om han är oppe i otta eller om han aldrig gått i säng.

FISKAREN.

Nu får du allt ropa ut snart, för jag ser på strömmen, när det är tider — det går en grå lysning på vattnet, och då börjar laxen slå.

VÄKTAREN.

Jag har bättre märke än så. Det är skorstensröken nere i Helgeandshuset... och munkarna här i backen de följer mig. — Tyst nu!

Går upp på det låga tornet, därpå ropar han.

Dominus custodit te,
Dominus protectio tua,
Super manum dexteram tuam!

EREMITEN synes i grottan.

Per diem sol non uret te
neque luna per noctem.

Drar sig in igen.

Klosterklockan höres pingla på följande rytm.

— ⏑ | — ⏑ | — ⏑ | —⏑ |

Paus.

⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ |
⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ | — | — | — |

Paus.

⏑ — ⏑ | ⏑—⏑ | ⏑ — ⏑ | — — —

VÄKTAREN ner från tornet.

FISKAREN sitter vid ölboden.

VÄKTAREN.

Vill du ha värmt öl, svåger? Gumman sover ännu, för hon är krasslig, och pojken är oppe i stallarna och gör odygd — —

FISKAREN.

Jag vill inte dricka något, för vi ska ut till graven — din pojke är en stor rackare, som narrar mina till spela pjäs — och de sa i går, att din Hans ärnar söka till narrsysslan hos prins Magnus.

VÄKTAREN.

Gud nåde mig för den pojken — en narr är han på narri, men ska han bli det på allvar, då stympar jag honom! Jag ska ringa honom i näsan som en gris, att han inte ska mäkta säga mamma!

FISKAREN.

Han är en riktig spratt-skorv; om man lägger'n på ryggen, så knäpper han och är putz-weg... Och

när han är hemma, så bara äter han och röter — låt'en gå du, till hovs, där blir han bordheder och stor-trut — Paus. — Nu öppnar de stadsporten — go morron med dig, svåger — hälsa syster!

VÄKTAREN.

Vet du, jag får gå ifrån det här jag också, för de har fått väktare i stadskyrkans torn, och nu vill de sätta ner lön för mig...

FISKAREN.

Ni är som fjäder-loppor allesamman, kan inte sitta stilla...

VÄKTAREN.

Men du kan sitta stilla, du, i båten...

FISKAREN.

För det skall man! Paus. Här kommer — en riddare — ser du?

VÄKTAREN.

Gissa vem det är! Paus. Det är junker Karl!

FISKAREN.

Jag tror! — Han undgick hålknäcken vid Herrevadsbro, men fast han är rak som en kornknekt, står han inte Rabbis, om jarlen får'n om halsen...

VÄKTAREN.

Junker Karl!

FISKAREN.

Nu går jag! Go morgon för sista gången!

VÄKTAREN.

Go morgon med dig, svåger! Kom snart igen, för jag blir inte gammal här på berget!

FISKAREN.

Berget är bra, att bygga på, sanden är lösare!

VÄKTAREN.

Vattnet är lösast, och på det har man inte många byar ogådda!

FISKAREN.

Du är annsjuk, svåger, du skall alltid ha något annat — än det du har.

VÄKTAREN.

Som folket mest! — Junker Karl — som ville bli jarl! men inte blev.

FISKAREN.

Stackars karl, — Hör du, svåger! Vem är den här eremiten, som har kommit hit?

VÄKTAREN.

Jo, det är en dävla sort eremit. — Han var präst i Oppunda, och när det ogifta ståndet infördes av Påvliga Legaten i Skänninge, så tog de hustru och barn ifrån honom, och då blev han tokig. — Han är mänskohatare!

FISKAREN.

För så lite! Om de ville resa av med min käring, så skulle jag inte sätta mig i en håla.

VÄKTAREN.

Säg hundkoja! för han rusar och skäller som en köter bara det kommer en människa. — Min Hans, pojken, kan reta honom så bra — du skulle höra på de där två!

FISKAREN.

Nej, nu går jag!

VÄKTAREN.

Vänta lite!

FISKAREN.

Nej, nu väntar jag inte längre. Går.

*

JUNKER KARL

in, antyder en av gravarna och frågar Väktaren.

Är det d e n graven, väktare?

VÄKTAREN.

Jag är inte dödgrävarn, men det är d e n.

JUNKER KARL

lägger en krans på graven och gör en tyst bön.

Vem har tänt ljus?

VÄKTAREN.

Det har jarlen låtit göra; det låter han göra varje år på Alla dödas dag, som är dagen efter Allhelgona, som var i går! Och detta som botgöring för Herrevadsbromorden...

JUNKER KARL.

Vet du vem som ligger härnere?

VÄKTAREN.

Ja, det vet jag; men man säger det inte var dag, man har inte råd att säga't var dag, när man har hustru och barn.

JUNKER KARL.

Då vet du, att det är Magnus Broks son, min frände, Knut Folkungen. — — Är det sant, att det sker mirakler — här vid graven?

VÄKTAREN.

Inte här, men vid Holmgers grav — — Han var ju ingen ängel i livet, men efter han vart halshuggen och var slösare, så blev han helgon efteråt.

JUNKER KARL.

Jarlen Birger tänder ljus på offrets grav — han ångrar sig alltså!

VÄKTAREN.

Det tror jag inte jarlen gör — men han är tvungen ställa sig så!

JUNKER KARL.

Vem kan tvinga honom?

VÄKTAREN.

Säg det! Den obetvinglige tvingas av folket, som han tror sig betvinga.

JUNKER KARL.

Är Eremiten inne i sin grotta?

VÄKTAREN.

Ja, men han bits!

JUNKER KARL.

Han biter inte mig, bara dig!

Går till grottan.

Fader Laurentius!

EREMITEN ut.

Vem kallar?

JUNKER KARL.

Känner du mig?

EREMITEN.

Junker Karl! Vad vill du, min son?

JUNKER KARL.

Hör mig!

EREMITEN.

Tala!

Paus.

JUNKER KARL.

Efter hundraårig strid mellan Blotsvens hedniska avkomlingar och Den Helige Eriks har landet fått fred, och Kristus har segrat på Blotsven. Men det måste offras först, och Birger Jarlen tog kniven i hand och anställde offringen. — — Det ångrar han inte! Men han lider av meneden och mordet — —

EREMITEN.

Påven Innocentius IV ålade honom som bot att gå till den heliga graven, men i utbyte fick jarlen göra korståg mot finnarne, och för absolutionens erhållande måste han leva som penitentiarie. — Han bär en tagelskjorta, äter aldrig kött, dricker aldrig vin...

JUNKER KARL.

Och den dålige rådgivaren biskop Kol fick gå till den heliga graven, som nyss har återfallit i saracenernas händer, sedan den franske Ludvig den Helige gått om intet i sjätte korståget. — — Nu är som sagt fred i landet — men det återstår ett trätofrö.

EREMITEN.

Det är junker Karl!

JUNKER KARL.

Det är jag! Paus. När min far, Ulv Fasi, som före Birger var jarl hos kung Erik, hade avlidit, kastade

man sina ögon på mig såsom efterträdaren. Detta vet Birger, och han vet, att varje gång han gör sig misshaglig, så vänder sig folkgunsten till mig! Men jag känner ingen kallelse att styra, jag vill icke gå som en livdömd, och jag älskar mitt land högst av allt, därför, fader Laurentius — vill jag draga ut från min fädernebygd — taga korset och aldrig återvända mer!

EREMITEN.

Det är ett offer, som Gudi behagar.

JUNKER KARL

Men du skall först fästa tecknet på min kappa och ge mig invigningen, fastän jag icke är riddare!

EREMITEN.

Det vill jag göra!

JUNKER KARL

lämnar ett kors av rött kläde, som Eremiten fäster på hans axel.

EREMITEN.

Tag ditt kors, följ världens frälsare, ty var och en, som övergiver hus eller bröder eller systrar eller fader eller moder —

Skriker av smärta och blir vild.

— eller hustru eller barn... —

Avbryter sig.

— för mitt namn skull...

JUNKER KARL.

Jag har skiljt mig från min käresta...

EREMITEN vild.

Men icke från maka och barn! Rasar. »Jag är en man, som har prövat elände under hans vredes ris.

Mig har han fört och låtit vandra genom mörker och icke genom ljus. Han har uppfrätt mitt kött och min hud. En lurande björn är han emot mig, ett lejon, som ligger i försåt.»

JUNKER KARL
överlämnar ett pergament.

Och så har jag sålt mina gårdar — här äro köpebreven, som jag beder er överlämna åt jarlen, att utdelas till Helgeandshus, kyrkor och kloster.

EREMITEN vaknar till besinning.

Jag skall lämna dem. — Jag skall; har ni tagit avsked av er käresta, eljes gör det icke, ty det är det bittraste av allt, vem är hon, vad heter hon?

JUNKER KARL.

Fader Laurentius! Du överlämnar gåvobreven till jarlen och säger honom, att nu kan han sova lugnt för junker Karl.

EREMITEN.

Men du skall hämta svaret hos mig — jag flyttar i dag ner i Helgeandshuset och möter där med jarlen — gå nu och säg avsked åt allt vad du har kärast i livet, kärare än livet självt — Vilt. »Mina dagar hasta undan snabbare än vävarens spole; de försvinna utan hopp! Ja, tänk därpå, att mitt liv är en fläkt, att mitt öga icke mer får se någon lycka — —»

JUNKER KARL.

Fader Laurentius, man har tagit hustru och barn ifrån er...?

EREMITEN.

Kyrkan har tagit dem och förklarat min lilla son oäkta...

JUNKER KARL.

Då skall du säga med Hiob: Herren gav och Herren tog, välsignat vare Herrens namn!

EREMITEN.

Det kan jag inte; tröstare, du kommer till mig att söka tröst, men har du ett gott ord att ge ifrån dig?

JUNKER KARL.

Uträtta mitt ärende, och jag söker dig i Helgeandshuset! Går.

EREMITEN drar sig in.

HANS, Väktarens son, in.

VÄKTAREN.

Så fin du är!

HANS.

Finner du det, far?

VÄKTAREN.

När det är så, så finner jag det så!

HANS.

Du är kvick i mun, så du borde bli husnarr som jag. — Ja, jag har skänkt bort mig till prins Magnus, för jag spelte med hans stallknektar och förlorade.

VÄKTAREN.

Du skulle sluta så...

HANS.

Det är inte slut än...

VÄKTAREN.

Men halsbandet har du, gåvträl!

HANS.

Narren och hund förtjäna sitt brö med mun!

VÄKTAREN.

Trut hade du!

HANS.

Ska leva på den också! — Men nu får jag säga kungen och prinsarna vad ingen ann vågar... Det smakar något.

VÄKTAREN.

Hundpiskan smakar också.

HANS.

Bättre än mors käpp. — Nu törs ni inte slå mig mer, för jag är hovman — eller rådsherre, för jag får ge goda råd, som ingen begär. — Prins Magnus är en karl, han kan höra ett förståndigt ord utan att bli ond! Det kan inte du, far; prins Erik han håller med om allting, det är en sån där jaherre! och kung Valdemar, han vill bara ha moro med sina danska fruntimmer — —

VÄKTAREN börjar intresseras.

Och jarlen då? Den törs du inte på?

HANS.

Den törs inte fan på! Det vill säga, jag har inte kommit längre med honom än till hans kök, och det var ingenting för mig — då var mors lördagspölsa lika bra. — Men jag har ingenting egentligen emot jarlen, annat än han är inskränkt till sitt förstånd! Han förstår inte skämt, förstår du, alltid från, den enda han ger sig för är Ivar Blå, han med kappan; när jarlen får se den blå kappan, så tittar

han efter, om det sitter en kung där, men nu skall jag tala om en stor nyhet...

VÄKTAREN.

Står du och övar dig på mig till middagens förlustelse, pojke?

HANS.

På dig eller någon annan! — Jo, jarlen tänker gifta om sig bara för att reta pojkarne...

VÄKTAREN.

Tyst, för allt i världen...

HANS.

Tyst? Jag är ju anställd som pratmakare, och född till!

VÄKTAREN.

Följ då din kallelse! Du kunde ha slutat i galgen eljes, för din tungas skull.

HANS.

Jag tror jag funnit min ställning i livet — som frispråkare — bara inte halsbandet vore! — Där kommer en så kallad pilgrim, vet du varför de har snäckor i hatten?

VÄKTAREN.

För att de går så långsamt!

HANS.

Den som går långsamt borde ju ha vingar — — nej, de har snäckor i hatten, därför att du inte vet, att det är musslor — — Tack för mig, nu har du förhört min lexa.

VÄKTAREN.

Ska du ha mig till narr, din egennyttiga tok?

HANS.

Jag skall väl ha någon, ja me! Går.

VÄKTAREN.

Ja! Den har nog funnit sin plats i livet! Och så gott va de!

BISKOP KOL

som pilgrim in, en torr palmkvist på staven, sträcker på sig, flåsar, sätter sig på en bänk vid ölboden.

VÄKTAREN.

Varmed kan jag tjäna?

BISKOP KOL ser på honom.

VÄKTAREN.

Något drickbart?

BISKOP KOL

skakar på huvudet nekande.

VÄKTAREN.

Långväga? Främmande land? Saracener? Heliga graven?

BISKOP KOL.

Vad är det för grav där?

VÄKTAREN.

Herrevadsbrograven? Där ligger Magnus Broks son, som blev halshuggen, förrädiskt — — —

BISKOP KOL rörelse.

Vem har tänt ljus?

VÄKTAREN.

Det har Birger Jarlen l å t i t tända till försoningsgärd, det är nämligen Alla dödas dag...

BISKOP KOL
upptäcker slottet och Storkyrkan.

Vad ser jag? Drömmer jag?

VÄKTAREN.

Det är Stockholms hus, Kungshuset, och det är Stadskyrkan, Sankt Nikolai.

BISKOP KOL.

Vem bor i grottan där?

VÄKTAREN.

Det är en eremit, som är klok ibland och tokig ibland, för kyrkan har tagit hustru och barn ifrån honom!

BISKOP KOL.

Vad heter han?

VÄKTAREN.

Det är prosten Laurentius i Oppunda, fordom —

BISKOP KOL reser sig.

Lars i Oppunda!

Går till grottan.

EREMITEN ut.

Det är biskop Kol!

BISKOP KOL.

Ja! Det är jag, Lars!

EREMITEN.

Från Den Heliga graven?

BISKOP KOL.

Åtta år, till fots! I fångenskap och sjönöd, med hugg och slag, nu har jag sökt försona Herrevadsbro, och jag ser, att Birger ännu tänker på våra brott. — Har han frid?

EREMITEN.

Han har icke frid, men landet njuter fred. Hans dotter är gift med en norsk konungason, och hans son med en dansk konungadotter...

BISKOP KOL.

För mig till Helgeandshuset, att jag må råka jarlen, sedan jag vilat ut, och hängt upp mina blodiga skor vid Sankt Gertruds altare!

EREMITEN.

Jag skall också till Helgeandshuset för att gå i vinterläge, ty det blir för kallt häruppe — —

BISKOP KOL.

Vad gör du här?

EREMITEN.

Jag gömmer mig och min sorg. Vild. De ha tagit hustru och barn ifrån mig!

BISKOP KOL.

De tog mina först! Bär ditt kors med tålamod och späk din kropp!

EREMITEN vild.

Det är inte kroppen, det är själen, det är hjärtat! döda mig, bränn upp mig, och det gör ont ändå, det tar aldrig slut, ty det är av evigt liv...

BISKOP KOL.

Vill du gå nu?

EREMITEN lugn.

Jag skall gå, men säg ingenting; om jag möter dem, så kastar jag mig i strömmen... Hur var det du ville? Helgeandshuset? Ja! Låt oss gå! Junker Karl, och Herrevad! Nu gå vi!

Går med Biskop Kol.

Ridå.

AKT II.

Yttre borggården till Stockholms hus. I fondens bakgrund tornet Kärnan, framför är Tornerbanan; till höger stall och trädgård, till vänster en länga av slottet, där »Jarlens fönster» synes. Utanför detta balkongfönster är en bastion (runt lågt torn) med lejonkula.

Invid stallet och på rännarbanans pallisad äro tornerlansar med vimplar uppställda och sköldar upphängda. Utanför stallet äro två hundkojor; där bredvid stallkvastar.

HANS NARR, Väktarns son, i dräkten, kommer från vänster och går mot MATS STALLDRÄNG, som står och hänger utanför stalldörrn.

MATS.

Nå, Hans, har du tjänstgjort nu?

HANS vresig och allvarlig.

Nä, de va inte upplagda; och jarlen tål mig inte, det saknas sympatier, kunde man säga, och för resten var det så fint folk, mest utländingar, som talte utländska, det saknades förståelse med ett ord!

MATS.

Det är ju inte roligt att gå oförstådd genom livet.

HANS.

Dra ihop så här mycket folk, därför att staden fått privilegier, hovet tak över huvet och prosten fått en prostkörka!

MATS.

Vad var det allt för ena?

HANS.

Orkar du höra på dem? Ärkebiskop Lars Lilje, biskoparna Lars och Magnus, herrarne Brahe, Sparre, Båth, Oxenstjerna och Trolle, ryska storfursten Andreas och något konstigt på witsch som en knutpiska. Franska sändebudet från Ludvig den Helige, Englands ambassadör från Henrik III. Rådsherrar från Hamburg och Lübeck, spioner från Kristoffer i Danmark och Håkan i Norge... med ett ord: det var inte något för mig! — Jarlen talte latin och drack vatten, kung Valdemar berusade sig lindrigt vid soppan redan och fick inte säga ett ord. Prins Magnus grälade med norrmännen, det var inte lyckat! kunde man säga.

MATS.

Nå men damerna?

HANS.

De syntes inte, eftersom det inte fanns någon fru i huset.

MATS.

Men dronningen är väl fru i sitt hus...

HANS.

I jarlens hus, menar du!

MATS.

Akta dig, jarlens fönster ser på oss!

HANS.

Fadersögat! — Men gardin är ju för...

MATS.

Han står nog bakom... Akta dig!

HANS.

Rike och råd sköter han som en ryktare, men hålla reda på pojkarne, det kan han inte — men det kan inte fan själv! De trasslar och hysslar med kvinnfolken, och här kokas någon soppa, som får sörplas en gång... Det har kommit en svägerska från Danmark — —

MATS.

Ja! vad är det för en?

HANS.

Det är dronningens syster, kallad Jutta, alias Judit, som skall vara abbedissa, men är inte mera andlig än jag och du... men skön! vacker som en dag! en vacker dag nämligen!

MATS.

Men du har glömt herr Ivar Jonsson, Ivar Blå...

HANS.

Med kappan! Han kommer alltid efter, för han vet han inte är välkommen. Det är en stor skalk, och vi trivs gott tillsammans, han och jag, men man vet aldrig, när det är allvar eller skämt han menar...

MATS.

Där kommer din herre!

HANS.

Prins Magnus! — Och dronningen! med tärnor — det skall bli vapensyn till tornerspelet i morgon — då får jag inträda i tjänstgöring...

MATS.

Nej, de tog av in i trädgården!

HANS.

Jag tycker inte om det här trasslet... går och drar med andras damer; när var och en tar sin, så får jag ha min, i fred! sa far min!

MATS.

Var är kungen då?

HANS.

Han går och bynnas på svägerskan, och här ha vi mycket olevat än...

MATS.

Är de inne på odygden?

HANS.

Jag vill inte båsa för oburet fä; men so med ok och kvinna med blått öga, de ha de inte fått för dygdens skull! — — — Vad är detta för ett åbäke?

Ivar Blå's husnarr PETER in; vanskaplig och utspökad.

MATS.

Det är en kollega, tror jag?

HANS misslynt.

Den där?

PETER, Ivar Blå's husnarr.

Ursäkta!

HANS.

Vad vill herrn? Vem är herrn?

PETER.

Jag heter Peter!

HANS.

Säg Petter eller Jöns, hälst Jöns från Jönsarbo!

PETER.

Nej, jag är från Gröneborg...

HANS.

Från Ivar Jonsson Blå, då är det rätt då, att du är från Jonasbo! —

Till Mats.

Det är visst en sån här objektiv narr.

MATS.

Vad är det för sort?

HANS.

En subjektiv narr, det är ett kvickhuvud, som skojar med de andra, det är jag; en objektiv narr är ett dumhuvud, som de andra skojar med! — Nå, Jöns, var är din herre?

PETER.

Han kommer strax.

HANS.

Jag frågte var han är!

PETER.

Det vet jag inte! — Vad heter du?

HANS.

Det rör dig inte!

PETER

pekar på sköldar och lansar.

Vad är det där för slag?

HANS.

Det är stekpannor och spett!

PETER enfaldigt.

Vad ska de göra med dom?

HANS.

De ska slakta grisar!

PETER pekar på kvastarna.

Vad är det för slag?

HANS.

Det är tornerlansar! Ska vi bryta en lans på rännarbanan kanske?

Räcker en kvast och tar en själv.

Wollen Sie, mein Herr! — Ein, zwei, drei! De sköna damerna betrakta oss från sina upphöjda platser, trumpeterna smattra, hästarna gnägga och stridsropen runga! Ha, matador! Kärlek och skönhet! Vem är min hjälte, mitt hjärtas dam? Allez, riddare!

De låtsas rida in på banan och tornera med kvastarna.

A vous, Monsieur!

Saluterar.

De rida spärr.

PRINS MAGNUS och DROTTNING SOFIA ha inträtt med TÄRNOR och PAGER samt betrakta skrattande skådespelet.

PETER.

Du slåss, kältring!

HANS.

Öppet visir, riddare av den blå kappan! Andra volten! — Qui vive?

PETER.

Jag förstår inte vad du säger!

HANS.

Qui vive? — Bête noire mon joli! — Tredje

volten! Damernas mêlée! — Pêle mêle! mina herrar och damer. — Honnör för fanan! Hup! Hup! Hup!

Peter faller, Hans sätter sin fot på hans bröst.

Dö, din hund!

DROTTNINGEN fram, skrattande.

De gråce! Nåd, stränge riddare!

HANS.

Ingen nåd för den, som svikit sitt hjärtas dam!

MAGNUS befriar Peter.

Håll! Håll!

PETER upp, flyger på Hans.

Du ska få, du, kältring! Brottas.

MAGNUS skiljer dem.

Vad är det här för en riddare som slåss! Få se på vapnet! — Ivar Blå! Himmels Tausend! Släpp honom, Hans! Annars få vi!

HANS lyfter Peters kappa.

MAGNUS.

Vad ser du efter?

HANS.

Jag ser efter, om han har en liten kung under kappan! — Men du ska bära'n på båda axlar; och skall jag bryta en lans till för min dam — så må det vara med en riddare utan tadel!

DROTTNINGEN.

Vad heter din dam, Hans?

HANS.

Belle et Fidèle! Skön och trogen!

DROTTNINGEN förlägen.

MAGNUS blir ond.

Stalldräng! Bind opp de här hundarna, så de inte slåss och skälla!

MATS.
binder narrarna vid var sin hundkoja.

MAGNUS.

Vapensyn, mina damer! till morgondagens tornering. Sköldarna prövas, om de ge klang, och lansarna skådas, om kvist eller kvissla kan vålla en tapper riddares ofärd.

Damerna slå med stålspön på sköldarna, och lansarna undersökas av pagerna.

TÄRNOR och PAGER sjunga därvid.

(Melodi: Se Bergström & Höjer, Svenska Folkvisor.)

Och jungfrun hon gångar i rosendelund,
där fick hon se ståndande så fager en lind,
den allrin'gen sorg fördriva kunde.

Och kära du lind, emedan du kan tala:
Är ingen i världen till, som dig kan hugsvala,
den allrin'gen sorg fördriva kunde.

Och ingen är i världen, som mig kan hugsvala,
förutan kung Magnus, den jag aldrig med får tala,
den allrin'gen sorg fördriva kunde.

DROTTNINGEN till Magnus, talar.

»Förutan kung Magnus, den jag aldrig med får tala.»

Vilken kung Magnus?

MAGNUS.

Säg det!

DROTTNINGEN.

Är det du?

MAGNUS.

Inte är jag kung, men vore jag, skulle far icke skicka mig ner på gården att leka.

DROTTNINGEN.

Vad heter det?

MAGNUS.

Jo: när jarlen ville bli ensam med de främmande herrarne, vinkade han Valdemar, kungen: »Gå ner på gården och lek!» sa han.

DROTTNINGEN.

En leksakskung.

MAGNUS.

Hur var det med sköldarna? Klang det friskt i stålet, eller klang där svek? Kunde lansarna sjunga om ärlig strid eller om dulgadråp?

DROTTNINGEN.

Spörj du, lite vet jag; mången har fallit i den leken, som stod i striden. — — Där är Valdemar och Judit!

MAGNUS.

Med larver för ansiktena! Valdemar älskar det förtäckta!

DROTTNINGEN.

Icke alltid; och när han döljer, röjer han!

MAGNUS.

Låt oss gå! — Vi ha ingenting att säga dem! Fråga var de varit?

DROTTNINGEN.

Som man vet förut; varför skulle jag skicka efter min syster?

MAGNUS.

Att fördriva ledsnaden! »Gå ner på gården och lek!» som man säger åt pojkar!

Se! Där är fader jarlen! — Nu tänder han snart ljus oppe i sitt fönster! Kom, så gå vi!

Alla gå.

JARLEN
ut på bastionen; ser uppåt i luften.

KUNG VALDEMAR och JUDIT
in, maskerade.

KUNGEN.

De voro här; de ha gått!

JUDIT.

Låt dem gå! De gå hälst för sig själva!

KUNGEN.

Där ser du, hur jag kan ha det! Alltid ensam även i deras sällskap... jag finns inte, när de äro i rummet — — Ser du jarlen? Han står och beundrar lejonen i kulan! Han älskar lejon, önskade han vore ett!

JUDIT.

Folkungavapnet!

KUNGEN.

Det vapnet ville han bruka; fick han släppa lös dem mot sina fiender, såge han gärna! — Nu ryter de! Då ler han! — Vet du att Richard Lejonhjerta förde dessa lejonens föräldrar från Palestina — —

JUDIT.

De ha stamtavla också?

KUNGEN.

Tänka sig att där står m i n jarl, och här står h a n s kung!

JUDIT.

Det kan jag inte drömma ens!

KUNGEN.

Judit!

JUDIT.

— — och Holofernes!

KUNGEN.

Å, var tyst! — Där sitter Magnus' husnarr på hundkojan och gnager på ett ben! — Hör du, Hans, vad gör du här?

HANS.

Jag spelar schack! Akta löparn! — Dronninglöparn!

KUNGEN.

Där sitter en till! Vem är det?

HANS.

En till! Det är en vanlig fåne, den där! Jag är konstnär, han är fuskare; vi äro två näktergalar, som icke tåla varandras sång...

PETER.

Jag är ingen näktergal! Skratt.

HANS.

Det hörs nog, Petter! — Men det var en fågel, som sjöng nyss om lejon och lejonhjärta, men först

sjöng han om kung Magnus; vem är det? sa dronningen!

JUDIT.

Hör inte på'n! Varför skall ni hålla giftblandare vid hovet? — Buss på'n, Petter! Bit honom!

PETER
visar tänderna åt Hans och morrar.

HANS
rusar med kedjan och morrar åt Peter.

JUDIT.

Stick'en!

KUNGEN.

Är du så grym, Judit, det är inte jag! — Tout beau!

JUDIT.

De ha ju sin föda för att roa oss!

HANS.

Kan man roa er, vackra mask, har ni så mycket förstånd, att ni fattar en verklig kvickhet, fastän den är maskerad som kungen där...

JUDIT.

Respekt för kungen!

HANS.

Du skall ha, men inte jag! — Jag är utanför, nedanför och följaktligen ovanför allt det där! Ifrån min hundkojas tak ser jag ner på hela bråten, liksom jarlen från sitt fönster; och ni äro leksaker för mig, som jag roar mig med; om det roar er, det ger jag fanen...

KUNGEN till Judit.

Vet du, jag skulle vilja vara narr ibland, för att få säga sån't där!

HANS.

Men man skall k u n n a säga sån't där också! Och det kan du inte, dumsnut, som inte ser, att de tar både byxor och dronning ifrån dig!

JUDIT.

Nu har jag fått nog! — Men ett rapp ska du ha, hund!

Hon rappar åt Hans, som sätter sig på baken och morrar.

— — Biter du?

HANS.

Nej, jag gör som kungen, jag bara morrar, för jag törs inte bita ännu!

JUDIT.

Hu, fy! nu räddar jag mig. Går.

KUNGEN.

Man skall gå på stallgårn för att få höra hovets hemligheter...

HANS.

Det finns inga hemligheter, herre, så länge det finns pigor och drängar i världen!

Det har mörknat, och Jarlen har gått in.

HANS till Peter.

Det här var en sämre syssla, och jag lägger in om avsked med ålderdomsförsörjning — — Se, nu tänder gubben sitt fadersöga, då är det liggdags snart, han gör som tjuven: när de andra sova, så vakar

han, och när de andra vaknar, så äger han, vad de saknar! — Nu går jag och lägger mig, Petter; glöm inte att göra ditt behov, innan du kryper till kojs!

PETER.

Jag behöver ingenting!

HANS.

Men känn efter riktigt, för om du väter i halmen, så får du risbastu i morgon!

PETER.

Du kältring, du!

HANS.

Tyst för tusan! — Här kommer husbond, herr Ivar Blå! Ivar Jonsson till Jönsarbo!

IVAR BLÅ
in, följd av en fackelbärare.

Är någon hovman här?

HANS.

Här är en!

IVAR BLÅ.

Du?

HANS.

Ja, jag är vid hovet hos prins Magnus och dronningen.

IVAR BLÅ.

Är du inte hund, du?

HANS.

Det beror på vem jag talar med!

IVAR BLÅ.

Hut! — Vet du om jarlen lagt sig?

HANS.

Han? Lägger sig aldrig varken för kungar eller damer, bara för Ivar Jonsson Blå!

IVAR BLÅ.

Det var en artig hund! — Men vem ser jag? Vem, ser, jag? Peter! — Och vem har vågat, är du kopplad?

HANS.

Ja, här finns kopplare i gårn...

IVAR BLÅ.

Välj dina ord!

HANS.

Han är städslad då, om det skall vara finare!

IVAR BLÅ.

Vem har vågat?...

HANS.

Prins Magnus är en våghals...

IVAR BLÅ.

Stalldräng! Ut och lös min pojke!

HANS.

Är det din pojke? hur ser flickan ut då?

PETER.

Hans är en kältring!

HANS.

Kan du inte säga någonting annat? Du kan ju inte skälla, för kältring är intet skällsord!

IVAR BLÅ.

Stalldräng!

MATS ut.

IVAR BLÅ.

Lös Peter! Och om ni bär hand på mina tjänare en gång till...

HANS.

Så blir det tronskifte!

PETER
lös, nalkas Ivar Blå och talar halvhögt.

IVAR BLÅ.

Du har ögonen med dig, fast du hör illa!

HANS.

Tänk om den fånen inte vore fånig!

IVAR BLÅ.

Då satt du fast, och flera till!

HANS.

Tänk om den fanen inte vore fåne!

IVAR BLÅ till Fackelbäraren.

För mig till jarlen!

KUNGEN in, maskerad som förut.

Vem skriker på borggården, var tyst!

IVAR BLÅ.

Vad är det för en skråpuk?

KUNGEN demaskerar.

Det är konungen!

IVAR BLÅ.

Är far oppe ännu?

KUNGEN.

Far?

IVAR BLÅ.

Vet du inte vem far din är?

KUNGEN tiger.

IVAR BLÅ.

Så finner jag honom väl!

KUNGEN.

Vi ska vara fina, herr Ivar.

IVAR BLÅ.

Jo! Ni är fina!

KUNGEN.

Vad behagar...

IVAR BLÅ.

Vi skola söka en ändring i det livet, som förs här...

HANS.

Riktigt hundliv!

IVAR BLÅ.

Det har du rätt i, Hans! — Nu går jag till jarlen!

KUNGEN.

Om han tar emot!

IVAR BLÅ.

Det sörjer jag! Mig tar han alltid emot. Men, »Gå ner på gården och lek, du!»

Ridå.

*

Jarlens arbetsrum på Stockholms slott; i fonden »fönstret» utåt bastionen och lejonkulan med utsikt över Staden, Strömmen och Brantberget.

Ett mycket stort skrivbord med kartor, pergament, papper, handskrifter, skrivdon. Skåp vid väggen; bönepall. Ett stort vaxljus brinner på bordet, två otända stå bredvid.

EN SARACEN i turban och kroksabel står vid dörren till vänster; en dövstum PAGE vid dörren till höger.

IVAR BLÅ in från vänster.

Är jarlen här?

PAGE hejdar honom med en gest.

IVAR BLÅ.

Är du döv?

PAGE tecknar »ja».

IVAR BLÅ.

Är du stum också?

PAGE
tecknar »ja», men missförstås av Ivar Blå.

IVAR BLÅ
tränger in med lyftad hand.

Är du förryckt, pojke?

SARACENEN drar sabeln.

IVAR BLÅ.

Vad nu, din hund! Vet du vem jag är! — Det förstod han inte! Förstår du det här då?

Drar av en ring och visar.

SARACENEN lugnar sig.

IVAR BLÅ sätter sig vid bordet.

Paus.

PAGE ut till vänster.

Paus.

JARLEN in från vänster.

Paus.

Du kommer sent.

IVAR BLÅ.

Nej, du låter mig vänta!

JARLEN.

Våldgästning är förbjuden i riket!

IVAR BLÅ.

Du hade bjudit mig, och nu kommer jag, det stod ingen tid i brevet!

JARLEN.

I laga tid, stod det!

IVAR BLÅ.

Har du dövstum dörravård?

JARLEN.

Ja! Så slipper jag tala, och så slipper han lyssna. Är du rädd för saracenen, så må han gå, jag fick honom av ryska storfursten — —

IVAR BLÅ.

Det var storfrämmande?

JARLEN.

De hitta hit slutligen — och stanna inte i Roeskilde — —

IVAR BLÅ.

Och danskorna börja också hitta vägen...

JARLEN.

Har du något viktigt ärende, eller är du bara grälsjuk?

IVAR BLÅ tuggar.

Ja! — —

JARLEN.

Efter du betraktar dig som kungligt råd, så vill jag upplysa, att rikets tillstånd är i bästa skick...

IVAR BLÅ allvarligt.

Det betvivlar jag icke, Birger, jag ser ditt bord digna under pappersbördorna, riket åtnjuter fred i alla väderstreck, man kan färdas på vägarna utan att bli slagen, man kan sova i sin säng utan att frukta bli innebränd, men under det du sköter riket så vansköter du eget hus...

JARLEN.

Tig!

IVAR BLÅ.

Konungen förlorar allt anseende, och när du går bort, kan ingen av sönerna styra riket, utan folket faller till den djärvaste första bästa!

JARLEN.

Är det junker Karl?

IVAR BLÅ.

Kanske han! Paus. Och den möter du inte vid Herrevadsbro!

JARLEN.

Herrevadsbro? Håller du på med det ännu? Jag straffade upprorsmän, som reste sig mot d i n lagvalde konung, var det inte rätt?

IVAR BLÅ.

Mot given lejd!

JARLEN.

Lejd? Ord!

IVAR BLÅ.

Jag trodde du ångrat dig; folket säger, att du bär en tagelskjorta närmast...

JARLEN.

Folket?

IVAR BLÅ.

Nå! Då förstå vi varann! — Återvändom till konungamakten! — Valdemar sudlar sig!

JARLEN.

På vad sätt?

IVAR BLÅ.

Det vet han inte!

JARLEN.

Är det svägerskan, Judit?

IVAR BLÅ.

Skicka hem henne!

JARLEN.

Jag trodde det var oskyldigt!

IVAR BLÅ.

Gift Magnus, innan det blir försent!

JARLEN.

Jag har en holsteinska åt honom! — Holstein ligger så bra till — nära Hamburg och Braunschweig och lagom i syd från Danmark.

IVAR BLÅ.

Du gifter barnen efter kartan!

JARLEN.

Är det inte bra så? Dottern med Norge och sonen med Danmark! Det ger stadga åt nybygget.

IVAR BLÅ.

Men barnen kanske ha en annan mening —

JARLEN.

Det får de inte! De skulle byta varannan dag, om de fick välja! Se på Valdemar, som gifte sig av älskog och med fri vilja — — Nu är det en annan. Så gott att ta den andra med detsamma!

IVAR BLÅ.

Här fattas ett ris i huset!

JARLEN.

Här fattas intet, men jag kan inte risa stora kvinnorna.

IVAR BLÅ.

Det skall husfrun sköta!

JARLEN.

Hon ligger tyvärr i graven!

IVAR BLÅ.

Ja! Paus. Birger, kasta mig inte för lejonen, ropa inte på saracenen, om jag nu säger dig: skaffa en husfru, så blir det tukt och Herrans förmaning i Stockholms slott!

JARLEN
sticker med passaren på en karta på bordet.

IVAR BLÅ.

Efter kartan! — Låt gå för geographica — men inte för mycket syd!

JARLEN fixerar honom.

IVAR BLÅ.

Känner du Margareta Spränghäst . . .

JARLEN rycker till.

IVAR BLÅ.

Det gör du, efter det är Danmarks drottning. Men hon har en svägerska, kung Abels änka — se nu fattade han! — Och — Mechtild heter hon — har två söner, som äro hertigar i Slesvig —

JARLEN »stora ögon».

IVAR BLÅ.

Slesvig — läs på kartan! ligger mycket nära Holstein! — Kung Kristoffer har sin Spränghäst och anses vara sprängd snart nog!

JARLEN reser sig.

IVAR BLÅ.

Birger Jarl var en gång gift med Valdemar den Stores dotterdotter... Mechtild är visserligen Holsteinska — och har efter Abel lite rykte på sig — Erik Plogpennings dotter Sofia är drottning i Sverige, eftersom hon är gift med Birger Jarls Valdemar. — Äpplet är lite surt, men det är ett riksäpple, Birger! det sitter en mask i kärnhuset — men den kan man skära bort!

Paus.

JARLEN.

Vad har du för dig borta på Gröneborg?

IVAR BLÅ.

Jag äter och sover ett år i taget, men så tänker jag emellanåt, och så måste jag ut och härja...

JARLEN.

Är du ärelysten?

IVAR BLÅ.

Nej, inte för egen del! Men jag är road av att vara med i leken understundom tills jag tröttnar igen!

JARLEN

går till skåpet och tar fram ett pergament.

Ivar Jonsson! Endast du har rättighet att tala som du gjort! — Här ligger mitt brev till änkedrottningen Mechtild av Danmark. Vill du föra fram det?

IVAR BLÅ.

Ja! Medan jag är i tagen, så — — jag skall gå till Danmark! och fria!

JARLEN.

Mechtild sitter visserligen i ett kloster, men hon har icke avlagt löftet.

IVAR BLÅ.

Och du skall veta, att hon är av den skarpa senapen...

JARLEN.

Då kan hon tas med den unga drottningen här, som börjar visa mig klorna. — Och det var den förnämsta orsaken varför jag skrivit detta brevet! — Det ska bli styvmor och ris, så få vi ordning i gården!

IVAR BLÅ.

Det var ju fägnesamt, att vi råkade vara ense en gång... Nu går jag att sova — och i morgon rusta vi ut flottan, så att vi kommer som folk! — God natt!

JARLEN.

God natt! — Nu skall jag arbeta!

IVAR BLÅ nickar och går.

Paus.

JARLEN

öppnar fonddörren. Astrologen synes med sin Alhidad.

Doktor Wilibald!

ASTROLOGEN.

Släck ljuset!

JARLEN.

Vad säga stjärnorna i denna ödesdigra natt?

ASTROLOGEN in i rummet.

Tecknen äro gunstiga! — Jupiter har gått i Lejonets stjärnbild, och Mars träder vid midnatt in i Jungfrun syd om Björnvaktaren och Nordliga Kronan.

JARLEN.

Kronan? och Lejonet? Det gitter jag tolka själv.

ASTROLOGEN.

Jarl, du står vid dina femtio år inför din levnads slutmål; ett ogunstigt öde nekade dig, den värdigaste, kronan, men nu, sedan dina brott äro försonade, skall lyckan vända sig till din fördel, och din ålder skall skörda, vad ditt långa arbete har utsått.

JARLEN.

Skall Valdemar — —?

ASTROLOGEN.

Nej! — Lejonet, som står med ansiktet mot aspekten, är det sydliga lejonet, ett av de tre blå, som trampar på nio röda hjärtan. — —

JARLEN.

Det är Dannebrogs!

ASTROLOGEN.

Ja! Och för att nedstiga till jorden — Kristofer sitter icke länge på sin tron — Jakob Erlandsson arbetar för Abels söner — som snart äro dina... Då har du tre kronor på dina tre ginbalkar, Folkunge!

JARLEN.

Det skall ske alltså! Himlen har skrivit det, jorden bevittnar det, och själva helvetet skall icke hindra det!

ASTROLOGEN.

Ite, missa est!

JARLEN.

Amen! Paus. Men du talade om försoning, hur skall jag tolka det?

ASTROLOGEN.

Vet du icke, att biskop Kol är hemkommen från sin botgörarfärd?

JARLEN.

Det visste jag icke!

ASTROLOGEN.

Och när han gjort penitensen för dig, så inträder påvens absolution i gällande kraft!

JARLEN.

Då är min strafftid ute; livet kan ännu skänka en bägare, vinet självt lockar mig mindre, men pärlan som ligger på botten.

ASTROLOGEN.

Säg kronan!

JARLEN.

Sägom kronan! — En välsignad natt på en härlig dag! — Jag tror jag kan vaka till morgonen!

ASTROLOGEN.

Ja, vaka jarl!

JARLEN.

Jag får bränna opp min tageltröja, jag får bada, sova i linlakan! jag får dricka vin och äta villebråd, jag får leva upp, när jag trodde mig se slutet. — Välkommen liv!

ASTROLOGEN.

Jarl Birger!

JARLEN.

Nu kastar jag masken, Wilibald; nu känner jag livet och mänskorna, och jag vill begagna min dyrt förvärvade visdom! Människor, säg skurkar! Vänner? Medbrottslingar, det är vänner! Kärlek? Säg hat! Alla hata varann! Mina barn hata mig, såsom jag hatar dem! De kommer varje morgon för att höra om min hälsa, i hopp att jag skall vara sjuk. Ber jag få veta något, så ljuga de för mig! Höll jag icke spejare, så blev jag dragen vid näsan. På min födelsedag sist så kom de med blommor och ljög mig full! Frågar jag Magnus, hur broder Valdemar har det med sin gemål, då äro de så lyckliga, så satans lyckliga, fastän maken lever i öppet hor! — Och de här främmande sändebuden, som kommo att lyckönska — — Olycka önskade de! men jag spelte räv med dem! — Statskonst! skriva falskt, lova för att inte hålla, avnarra löften. — Köpenskap och handel, bedrägeri, Hamburgs och Lübecks ficktjuvar har jag suttit till bords med i dag! Biskoparne, svin! Påven...

ASTROLOGEN.

Man säger icke sådant!

JARLEN

tar av sig och får bort tageltröjan.

Jo, i nattens mörker, när ljuset är släckt och mänskorna sova! Då tar man av sig och visar sin nakenhet. — Vet du, Wilibald, jag tror jag är hedning, och alltid varit, fastän jag icke vetat det! — — Vad jag tror på? — Den här! Näven!

Slår i bordet.

Men den här, tagelskjortan, den tror jag inte på, och har aldrig gjort! — Nu kastar jag den i spisen!

ASTROLOGEN.

Jarl Birger!

JARLEN.

Och finns det flera upprorsmakare, så ska de få möta mig vid Herrevadsbro eller i helvetet, och jag tar deras huven! med eller utan lejd... Nu, astrolog, gå vi ner i matsaln och låter täcka taffel! tända ljus och fylla bägare!

ASTROLOGEN.

Jarl Birger!

JARLEN

slår i bordet; Saracenen in med en fackla.

Jag vill ha kött och blod, druva och malt, efter tio års svält! Tio år — för ingenting! — jag tok! — Kom ska vi leka lejon!

TAFFELTÄCKAREN

in, dörrarna slås opp, ett dukat bord med mat, hel påfågel, svinhuvud, vinkannor, blommor och kandelabrar bäres in av tjänare, en trumpetare följer.

JARLEN.

Vad nu? Kan astrologen trolla?

ASTROLOGEN.

I jarlens hov är konsten ringa! att trolla fram ett gästabud!

JARLEN.

Välan! Till bords!

TAFFELTÄCKAREN
vinkar åt Trumpetaren.

JARLEN.

Nej! vänta!

Tar ett stort fat från bordet och lämnar åt Taffeltäckaren.

Låt mina lejon först kredensa bordet!

Taffeltäckaren går ut med fatet på bastionen.

Så får jag dem att sjunga sånger, från Richard Lejonhjertas stora dar! Paus.

I natt jag viger mig åt livet åter, en stund åt vin och vänskap, blandad upp med visdom! Trumpetare! gör bordsbön, blås »till taffeln».

Ridå.

Helgeandshusets gård öppen åt högra sidan mot Strömmen. En stor lind mitt på gården med stenstol inunder; brunn till höger. I fonden åt höger synes en del av slottet med »Jarlens fönster».

Utmed Strömmen går en väg, på vilken vandrare synas då och då.

FISKAREN
från 1:a akten med en korg, från Strömmen.

VÄKTAREN
från 1:a akten kommer ut från Sjukstugan.

Se där är svåger, skall du till slottet med fisken?

FISKAREN.

Nej, där ha de slutat med att äta fisk — jarlen har ändrat sig sedan biskop Kol kom hem, och nu lyser det i matsaln till långt fram på morgonen.

VÄKTAREN.

Han lär gå i giftastankar, säger de...

FISKAREN.

Du har blivit gårdskarl här nu...

VÄKTAREN.

Ja, det är bättre villkor, men — —

FISKAREN.

Men du trivs inte. — Var trivs du egentligen?

VÄKTAREN.

Jo, där det är måttligt med arbete...

FISKAREN.

Och omåttligt betalt!

VÄKTAREN.

Kanske det! — —

Torkar av stenstolen under linden.

FISKAREN.

Väntar ni jarlen i dag ?

VÄKTAREN.

I dag och alla dagar sitter han här under linden som Carolus Magnus och mottager ansökningar och klagomål — och han hör på alla, men svarar icke på alla —

FISKAREN.

Han räcker till, som man säger, för stort och smått —

Går in i huset.

Nu skall jag in till abbedissan —

VÄKTAREN
sopar omkring stenstolen.

HANS, Narren, in allvarlig.

God dag, far!

VÄKTAREN.

Vad är det med dig, du ser så sur ut?

HANS.

Jag gick oppe på Sandberget — och så fick jag se en avrättning — husch!

VÄKTAREN.

Nå, det är vardagskost efter de här nya lagarna — var det rövaren från Bromma?

HANS.

Rövaren? Han hade tagit sig in hos en bonde för att få lite mat... Men att jarlens saracen befattar sig med halshuggningar — — Se, där är han! med kroksabeln! Nej, jag kan inte se blod!

SARACENEN
in med bar sabel, som han tvättar vid brunnen, därpå ställer han opp sig vid linden.

VÄKTAREN.

Då är han själv icke långt borta! — — Han kan sätta skräck i folk så det förslår — och inte älskar man honom särskilt. — —

HANS.

Där kommer han! Då går jag — — Är det stjärnkikarn han har med sig?

VÄKTAREN.

Doktor Wilibald — kanslern — som är blotare och hedning — det är dåligt sällskap —

HANS.

Bättre kunde han välja —

Lyfter på sin kappa.

VÄKTAREN.

Ge dig åv du, och skramla inte med bjällrorna, för då blir jarlen vild!

HANS.

Ser du så kry gubben ser ut! sedan tagelskjortan kom bort och han börja simma i Strömmen — han kastar sig ifrån vattenporten mitt i natten och simmar i månskenet. — Den där blir hundra år gammal!

VÄKTAREN.

Kalla'n inte för gubben — om han hörde dig, så toge saracenen ditt huvud.

HANS.

Saracenen, ja! Akta dig för den! — Jag tror inte det är någon, utan — Halvhögt. — det är en spejare!

JARLEN

in, kry, följd av den dövstumme Pagen och Astrologen.

Har inte folket kommit?

HANS avsides.

Jo, men de gick, när de fick se dig! Och nu går jag också. Går.

JARLEN sätter sig i stenstolen.

För hit biskop Kol och säg, att jag icke väntar på honom!

ASTROLOGEN

går in i huset och återkommer med Biskop Kol.

JARLEN

reser sig och går fram på scenen med Kol för att icke höras av de kringstående.

Efter vårt sista samtal hade jag väntat, att du hörsammat min befallning! Varför sitter du kvar här?

BISKOP KOL.

För att vinna själaro!

JARLEN.

Gå i ditt ämbete, får du ro!

BISKOP KOL.

Du har så lätt att glömma, du!

JARLEN.

Tio år tog det! Både långt och svårt var det. Men nu är det över! Jag börjar nytt, och det framfarna är försonat.

BISKOP KOL.

Det kan aldrig försonas; mened är dödssynd, och jag skall sitta här och lida för dig så länge livet varar!

JARLEN.

Tok!

BISKOP KOL.

Du är lika obotfärdig som den hånande rövaren på korset!

JARLEN.

Liknar du dig vid Frälsaren då? — Och du skall utöva satisfactio vicaria för mig?

BISKOP KOL.

För mig och dig! Gå din rövarstig, du vildman, du tänker ta en kvinna i famn också; må hon stinga dig i hälen!

JARLEN.

Gå in i stian du, ät med svinen, kom och gruva dig sedan!

BISKOP KOL.

Du har nyat opp dig, Birger, och du har fått en dålig gackmed i sida kläder, den där pusslaren och trollkarlen; men när det börjar osa mot, och ormsaltaren sviker, då har du biskop Kol att krypa genom hålet till!

JARLEN.

Akta dig för saracenen!

BISKOP KOL.

Turkar och blåmän har jag sett förr, ett korståg har du gjort, det sista har du olevat!

JARLEN
vänder ryggen och går till stenstolen.

BISKOP KOL går in i huset.

JARLEN till Astrologen.

Vem är det som skriker därinne i huset?

ASTROLOGEN.

Det är prosten Lars i Oppunda.

JARLEN.

För hit honom!

ASTROLOGEN.

Han kommer självmant!

EREMITEN
från 1:a akten, Lars i Oppunda, in, upprörd.

JARLEN.

Varför skriker du?

LARS I OPPUNDA vild.

Man har tagit hustru och barn ifrån mig!

JARLEN.

Vem har gjort det?

LARS I OPPUNDA.

Kyrkan har tagit dem!

JARLEN.

Då äro de i gott förvar. — Du menar Innocentius den fjärdes bulla om prästernas ogifta stånd; det kan jag ingenting göra åt, ty jag har blott den världsliga makten! Det andliga skall andligen dömas! Korsfäst ditt kött med lustar och begärelser.

LARS I OPPUNDA.

Det är icke köttet, det är anden som lider.

JARLEN.

Korsfäst din ande då!

LARS I OPPUNDA.

Stenar i stället för bröd.

JARLEN.

Jag är inte präst, men jag har i tio år svultit och burit tagelskjorta, gack du och gör sammaledes!

LARS I OPPUNDA.

Birger Jarl! — —

JARLEN.

Lars i Oppunda! Jag förlorade en gång min hustru och ett litet barn — i min stora sorg gick

jag till dig för att få tröst! Vad hade du att säga mig då? Du sade så här: »Det är syndigt att sörja! Slå bort det där.» Och så tillade du: »Det är icke värt så mycket, din sorg! — Det är icke värt!» Minns du det?

LARS I OPPUNDA.

Jarlen är minnesgod! — Jarlen kommer långsamt, men säkert!

JARLEN.

Säkert! — Tag dig nu ett kallt sjöbad, och gå sedan i arbete, så glömmer du det där! Arbetet är det enda, som ger livet värde, det ger matlust och sömn, resten får bli som det kan!

LARS I OPPUNDA.

Kanske det är så!

JARLEN.

För att förströ dig skall du få gå ett ärende åt mig! Du vet var junker Karl är.

LARS I OPPUNDA funderar.

JARLEN.

Tänk inte ut någon lögn nu, utan svara sannfärdigt! Jag vet du har råkat honom.

LARS I OPPUNDA försäger sig.

Hur vet — —?

JARLEN.

Alltså har du råkat honom, eftersom du vill veta, hur jag vet det. Vad spinner han nu?

LARS I OPPUNDA.

Junker Karl har parti för sig —

JARLEN.

Tänker du hämnas? Det är bara hedningar som hämnas; jag gav dig igen ett grymt ord nyss, det var ingen hämnd, det var en naturlig följd av din handling. — Var är junker Karl?

LARS I OPPUNDA tiger.

JARLEN.

Nå! Gå då in pace! Ner i källarn och svalka dig! Gårdskarl, sätt prästen i carcer... när han blir mjuk, skall jag skrifta honom!

LARS I OPPUNDA vild.

Jag skall dömas av andlig domstol, jag hör till clerus... Andliga frälset gäller än...

JARLEN.

Du har hört till clerus, men sen du förlupit tjänsten, är du en laicus, en lekman, eller helt enkelt en sjuk, för att icke säga en galning! Följ gårdskarln, eljes skall saracenen följa dig!

LARS I OPPUNDA
går ner åt Strömmen, där han ser något.

Se, se! O ve! — Det är de!

JARLEN till Wilibald.

Ser han i syne?

ASTROLOGEN.

Där går en kvinna och ett barn på andra stranden!

JARLEN.

Andra stranden? Jag tror du har rätt!

LARS I OPPUNDA vild; på knä.

Margareta, min hustru, mitt barn! Herre Jesus, de hör mig inte! — Hören mig, när jag ropar, ur djupen ropar jag, fräls mig, Gud, ty vattnen tränga mig inpå livet, jag har sjunkit ned i djup dy, där ingen botten är! Margareta!

Han faller ner.

Mitt barn!

JARLEN upprörd.

Arma människor! Ja, det här är inte rätt, men — jag tvår mina händer! Gårdskarl, hjälp in prosten i hans rum, och låt kvinnorna vårda honom! Han är sjuk, och som sådan må han behandlas!

Reser sig.

GÅRDSKARLEN
leder Lars i Oppunda in i huset.

JARLEN.

Sjuk, men elak har han blivit, sen de tog kvinnan från honom! Paus. Vem är där? Bengt, min son!

BENGT, Jarlens yngste son, in.

Är jarlen här?

JARLEN milt.

Ja, mitt barn, min Benjamin, min ålders tröst, min sista vän — — vad har du att förtälja?

BENGT.

Jag mötte junker Karl.

JARLEN.

Det var inte väl mött!

BENGT.

Jo, han bad mig säga, att han ville komma till Storkyrkan och bjuda farväl om tre dagar vid vespertid.

JARLEN.

Ett nytt förräderi! Men jag skall möta honom — manstark! — kom.

AKT III.

Gravvalv under Storkyrkan. Drottning Ingeborgs grav, Jarlens första gemåls, till höger. Till vänster ett litet altare. Uppe i kyrkan sjunges vespern: Ave Maris Stella.

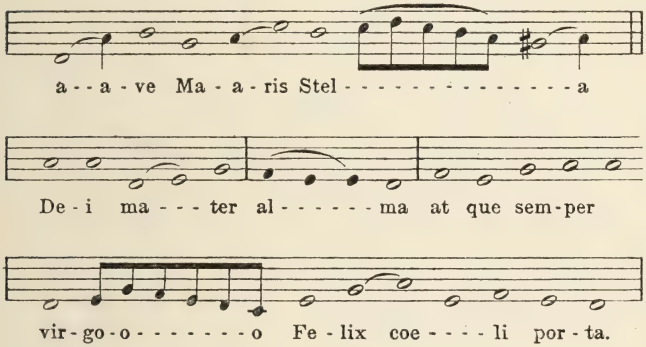

PRINS BENGT
in, faller på knä vid modrens grav.

Paus.

JARLEN in.

Är det Bengt, min son? Vad gör du här?

BENGT.

Jag ber vid min moders grav! Det är hennes dödsdag, ju!

JARLEN.

Så? Det är vackert att du hedrar din moders minne, men — allt skall ha sin tid — sorgen efter de döda får icke komma oss att glömma de levande!

BENGT.

Minnet av den käraste får icke utplånas av de levande, och ännu har ingen utträngt min moder ur mitt sinne!

JARLEN.

Vänta tills du får en egen brud, som själv blir mor till små barn!

BENGT.

Det vill jag inte ha! Jag vill vara barn hela mitt liv, Guds och den heliga kyrkans barn och min moders son!

JARLEN.

Du menar — inträda i det andliga ståndet?

BENGT.

Det är min kallelse!

JARLEN.

Det får du inte. Du är konungaättling, din moder var konungadotter, och din far — är mera än konung!

BENGT.

Vad är broder Valdemar då?

JARLEN avsides.

Nu biter han också! Högt. Stanna icke härnere i köld och fukt, din hälsa fördrager icke sådant.

BENGT.

Jag känner mig alltid styrkt efter ett besök hos min moder — hon lärde i lidandets hårda skola — —

JARLEN.

Jag tror inte att hon led mer än andra —

BENGT.

Det sägs — —

JARLEN.

Bengt! Jag väntar ett möte... Du vet vem jag väntar — — lämna detta rum — — Men var mig icke gramse — då lider jag — ty du är den sista, den enda människa jag — — kan fördraga! Lova mig det! — — Och vad som än må hända — — övergiv mig icke!

BENGT.

Nej, far, så länge du icke vänder ditt sinne från mig, och så länge vi kunna råkas vid denna grav — —

JARLEN.

Låt de döda begrava sina döda! sade Försonaren — — gå upp i ljuset och livet, min son — — där har du din plats, du som är ung! Hårt. Gå nu! jag befaller!

BENGT undergivet.

Du har glömt moder...

JARLEN.

Gå fort!

BENGT går.

JARLEN för sig.

Allt lossnar i fogarna, och brister — — Så må det brista, det gamla! att man må förnya!

PRINS MAGNUS
in, lite kall och tillbakadragen.

JARLEN smickrar för att vinna.

Magnus, du är alltid hörsam, när jag kallar dig, och du vet vad som sömmar sig, tack för att du kom!

MAGNUS köld.

JARLEN.

Valdemar hade icke tid, som vanligt; han saknar eljes sinne för regeringsbestyren...

MAGNUS.

Du inbjöd honom också till mötet så, att han måste utebliva...

JARLEN.

Alltid så kall och tvär, Magnus; — Hycklar. — kan icke åsynen av din moders grav värma ditt sinne — har du att klaga på mig? Din ställning är ju icke att rosa — din som min — vi äro ju i själva verket ingenting, du och jag; Valdemar är allt!

MAGNUS.

Jag vet inte d e t!

JARLEN glömmer sig.

Är ni vänner nu igen? Vänder. Det är vackert, när bröder sämjas, och för att befästa denna lika naturliga som för rikets väl nödvändiga släktsämja, har jag hos påven Clemens utverkat åt er, konungens bröder, den nya värdigheten här i landet såsom hertigar — —

MAGNUS ljusnar.

Vad hör jag?

JARLEN.

Men — endast du Magnus tillträder din värdighet i min livstid — bröderna få vänta! Ser du, jag vill att Valdemar skall äga ett verkligt stöd i dig, sin förståndige broder; en rådgivare, men med inflytande, för att icke säga makt...

MAGNUS

stryker sitt hakskägg med en mine, som om han förstod sveket.

Hertig alltså?

JARLEN.

Hertig av Södermanland med Nyköpings befästade hus som palatium eller Pfalz, detta för att stärka konungamakten, förstår du?

MAGNUS lömskt.

Stärka konungamakten, jag förstår...

JARLEN bakslugt.

Men du skall icke missförstå min goda vilja och avsikt...

MAGNUS ironiskt.

Nej, för allt i världen; här finns inte plats för något missförstånd!

De fixera varandra.

JARLEN.

Också skall du veta den andra orsaken varför jag kallat dig. — Jag väntar möte med vår släkts urfiende, Karl Folkunge eller junker Karl.

MAGNUS.

Vad vill han? Lever han, och med vad rätt?

JARLEN.

Det må du spörja! — Sannolikt ett nytt förräderi, falska förespeglingar, tomma löften... Men jag vill att du skall vara ett vittne, ett osett vittne vid samtalet.

MAGNUS.

Där kan inga hinder förefinnas — —

JARLEN.

Magnus, jag ville jag kunde lita på dig — — jag önskade du vore min förstfödde — nu då Valdemar har sålt sin förstfödslorätt för en grynvällings värde —

MAGNUS vaknar och börjar fatta.

Har Valdemar — —

JARLEN.

Jag säger icke att så är, men att så kan varda, om han går ett steg längre... Firnarverk är urbota, även för regerande förste, och kan endast lösas i Rom av den Helige fadren, — Hycklar. — men jag hoppas han icke drager den sorg och skam över mina gråa hår, ty då går jag i graven före min tids utgång... Se efter din bror, Magnus, din vilsegångne, olycklige broder!

MAGNUS oberörd.

Varför skickar du icke hem Judit, fader?

JARLEN enkel och falsk.

Jag? Vem lyder mig, vilken makt har jag, stackare? Ser du icke hur drottningen beter sig? Hon är oartig, hon gör mig hälst emot och omger sig med mina fiender...

MAGNUS faller ut.

Det skönjer jag icke!

JARLEN vasst.

Ja, du är ju hennes förtrogne, — Vänder. — men den ende, som jag icke behöver misstro i hennes omgivning — — och därför vädjar jag till dig... Är det rätt, frågar jag... är det rätt att ett barn, hon är ju ett barn, skall befatta sig med rikets styrelse...

MAGNUS.

Det gör hon inte! Det är förtal, hon leker endast med sina små — —

JARLEN vred.

Och med unga herrar — med dig framför alla andra...

MAGNUS.

Jag är hennes svåger och vän — —

JARLEN.

Men hon är icke din — hon har ett spenamn på dig, som du icke känner...

MAGNUS.

Spenamn? Vad är det?

JARLEN.

På stallgården känner man det, i staden, vid Strömmen, överallt! Paus. Hon kallar dig Kettilbotaren, för din mörka hy!

MAGNUS.

Kettil-bo-taren! — Jag skall bota hennes kittlar — — när jag — — blir utlärd!

JARLEN.

Du skall emellertid icke gå allena med henne; om något händer får du skuld, och gott är skuldlös vara, när stunden kommer...

MAGNUS.

Vad är det för stund som skall komma, och vilken alla tala om?

JARLEN.

Du får se — — snart — — mycket snart en uppgörelsens dag... en stor dag... men först skall du bära kronan... hertigkronan, som förste, kanske med säte och stämma vid kejsarvalet — på kurfurstedagen...

MAGNUS ljusnar.

Kejsarvalet?

JARLEN.

Hohenstauferna äro slut; det lutar åt Habsburg, alla röster äro välkomna, ingen är försmådd. — Norden har ögonen på sig, Norge har vi i brudgåva, och Danmark väntar jag på... Men hör mig, Magnus, ett sista ord: som hertig bör sig, att du äger en hertiginna, och därför skall du komma med rena händer: lös det lösa bandet, som binder dig!

MAGNUS.

Du menar Karin? Det är olösligt...

JARLEN.

Från din sida törhända... men hon är ganska lös...

MAGNUS

Vad nu?

JARLEN.

När hon går med Valdemar, så är hon snart från dig gången!

MAGNUS.

Död och domedag! Det var detta! Nu brast något mellan bröder! Ont gör det, men det känns friare, att icke ha bindel om hjärtat... allt går över, och det skall snart värka ut!

JARLEN.

En krona är något värd, även om den icke är kunglig... jag kan aldrig få någon, ävlas icke efter, men du är född till...

MAGNUS.

Nu har du sått frö, fader; du har stöpt dem väl, så nu gro de fort! Jag plägade alltid säga Valdemar: »rör vid mig; ditt krönta huvud är skottfritt, men rör du vid min kvinna, så hjälper varken krona eller krisma...»

JARLEN.

Magnus! bordet är dukat, vägen är öppen — —

MAGNUS.

Vägen är öppen, men det ligger en sten kvar och spärrar — —

JARLEN.

Det är junker Karl — —

MAGNUS rått.

Han borde ha varit med vid Herrevadsbro...

JARLEN listigt.

Det finns andra broar över bäcken, och är man väl över, får man säga hej! — Här kommer han! —

Gå undan Magnus; men om du ser det minsta, som kan vändas i hot, så hugg in; du har ju folk med dig?

MAGNUS klarvaken.

Jag har! och jag hugger gärna! Går.

Paus.

JUNKER KARL
in, i vit kappa med rött kors.

JARLEN.

Väl mött!

JUNKER KARL.

Jarl Birger! Detta kan I säga med gott hjärta och blitt sinne...

JARLEN.

Må tro det?

JUNKER KARL.

Har jag icke ådagalagt med mina handlingar att jag endast ser på rikets bästa?

JARLEN.

Era handlingar äro icke alla uppenbara! — Varför bär I denna kappa?

JUNKER KARL.

Har icke prosten Lars i Oppunda framburit mitt ärende?

JARLEN.

Han synes av ondska eller av mindre vetande ha förtegat ert möte...

JUNKER KARL.

Mindre vetande? — Nåväl! Jag bär denna kappa, emedan jag lämnar mitt land för att gå ut i kors-

tåget, och jag har sålt mina gårdar, för att icke äga något, som binder mig. — Detta är mitt offer, som jag lagt i era händer, ehuru — —

JARLEN.

Karl Folkunge! Jag är ur stånd att fatta en handling, som är lika med bära hand på sig själv!

JUNKER KARL.

Jag vill dö från världen, många ha gjort det, och jag vill icke gå i vägen för andras lycka, som äro värdigare att njuta den...

JARLEN.

I talar som en riddare, men är icke! Befinnes ert offer rent, så tar jag det emot, och i gengäld ger jag er denna riddarkedja, som en pant på den värdighet, vilken endast vår krönte konung kan förläna!

JUNKER KARL.

Jag mottager den, men som ett vårdtecken, att nu är försoningen gjord, nu är Folkungaträdet kvistat, och det kan växa rakt upp genom tiderna, utbreda sig över Norden och grönska, vattnat av de tre älvarna, Bälten, Sundet och Ishavet!

JARLEN.

Riddar Karl! Gå upp i kyrkan — gör din riddarvakt i denna natt; i morgon kommer jag med konungen och ger dig värdigheten, i Guds och Sankt Michaëls namn, att du må vara tapper, trogen och rättsinnig!

JUNKER KARL drar sitt svärd.

Vid Gud och Sankt Michaël! Går.

Paus.

MAGNUS in.

JARLEN.

Har du hört?

MAGNUS.

Jag har hört allt!

JARLEN räcker handen.

Vägen är fri! Gå den nu — jag skall trampa före — och så: rakt fram! Magnus!

Ridå.

*

Bjälbo. Stora salen; det brinner i spiseln. Stolar i halvkrets framför spiseln.

MAGNUS står framför brasan.

HANS, Narren, in med ved.

MAGNUS.

Kom nu ihåg vad jag sagt till dig! För mig är du väpnaren, för andra är du narren; ditt naturliga förstånd gör dig berättigad till en bättre plats, och om du tjänar mig troget — du fattar ju! — så skall jag upphöja dig i sinom tid!

HANS allvarligt.

Ers höga nåde, mitt sinne är icke lustigt av sig självt — och nu särskilt, då jag fått en sorg, är det mig mera pina än eljes att roa sällskap — —

MAGNUS skrattar.

Har du fått sorg?

HANS.

Skall ni skratta åt det?

MAGNUS.

Det kan ju vara en löjlig sorg.

HANS som förut.

Ja, men en, som man inte talar om — —

MAGNUS.

Är någon död?

HANS.

Ja, för mig!

MAGNUS.

Du menar hjärtesorg! — Göm den väl!

HANS.

Så gott jag kan!

MAGNUS.

Var är kung Valdemar och — de andra?

HANS.

Konungen är ute på isfiske med — de andra!

MAGNUS.

Vet du var jarlen befinner sig just nu?

HANS.

Det vet icke ers nåde?

MAGNUS.

Då frågte jag ej.

HANS.

Köket och stallgårn vet ju allting först, mest och bäst! — Nåväl: Jarlen är syd på...

MAGNUS.

I Lund?

HANS.

Sydligare!

MAGNUS.

Vid Sundet?

HANS.

Ja!

MAGNUS.

Vad gör han där?

HANS.

Han friar!

MAGNUS.

Till Mechtild!

HANS.

Kung Abels änka! — Mördarns änka!

MAGNUS.

Tyst! — Det var sant alltså?

HANS.

Inte fullt dock! — Herr Ivar Blå friade och fick ja! Nu tror jag att jarlen är nere och viger sig, lite clandestint — partiet är icke så fint — och det är oroligt i Danmark — biskopen Erlandson bromsar — fru Mechtild har utsikter till kronan för sina två söner — jarlen blir styvfar till danska kungen, liksom han är svärfar till norska —

MAGNUS.

Allt det där vet ni i köket? — —

HANS.

Och på stallgårn! — Förstår ers nåde, varför ni får veta så litet häruppe? — Jo! Det är ingen, som vågar upplysa er oåtspord. Och när ni nån

gång frågar, så får man endast hålla med eller bara tala om det, som är angenämt. Si, därför vet ni ingenting! — Vi i köket därnere, vi sjunger ut, även om man riskerar en käfthuggare!

MAGNUS.

Det är nog så som du säger!

HANS.

Och jag är säker ers nåde icke känner sin omgivning — — icke sina närmaste — — icke vet vad som sker i huset...

MAGNUS.

Och det skulle jag få veta av dig — köksvägen!

HANS.

Nå, så tiger jag!

Paus.

MAGNUS strider med sig.

Hans!

HANS.

Ni vill gärna veta't, men inte av mig! Jag fattar det, men fråga Karin, drottningens kammarpiga, hon vet det bestämt, att det är säkert!

MAGNUS.

Nu har du sagt allt! Tack för att jag slapp fråga — — Du är en klok gosse, och jag skall ta halsbandet av dig vid nästa tillfälle — Paus. Var är Ivar Blå?

HANS.

Hans Peter syns här i mellanåt, och han är spejare, varför jag brukar tratta i honom allt vad

jag vill skall rinna ut... Herr Ivar Blå kan icke vara långt borta, ty nu är han i tagen som gäddan efter midsommar...

MAGNUS.

Jarlen kan väl aldrig överraska oss här?

HANS.

Den är man aldrig säker för...

MAGNUS.

Var är prinsessan Judit?

HANS.

Var hon befinner sig? Hur hon befinner sig, i vilken belägenhet, i vilket år, i vilken månad hon befinner sig?

MAGNUS slår honom en örfil.

Fall inte in i gamla travet hos mig!

HANS

Så tiger jag, och ers nåde får inte veta det han vill!

MAGNUS.

Nu vet jag allt! — Gå! — Nej, stanna du och vårda elden! — Jag är i lönnkammaren; bulta två gånger två tag, om du får något att säga mig!

HANS.

Det tål att tänka på... och jag tror inte jag får något mer att säga! efter sista orren!

MAGNUS.

Är du långsint?

HANS.

Nej, men jag låter korrigera mig!

MAGNUS.

Är det Else du plågar dig för?

HANS.

Inte säger man sådant! Ers nåde vet ju med sig själv, att man inte hänger sin vanära på en stång utanför fönstret...

MAGNUS slår en örfil.

Akta dig!

HANS.

Det är så dags att säga si opp! när skottet har gått.

MAGNUS går.

Paus.

JUDIT

in, förtvivlad, går av och an, kastar sig i en hörnbänk till vänster och döljer ansiktet i händerna.

HANS

hostar för att ge sig tillkänna.

JUDIT.

Vem är där! — Hans! Hjälp mig! Vill du?

HANS.

Ja, vad kan jag hjälpa?

JUDIT.

Gå ett bud åt mig, till prästgården...

HANS.

Till Rackarbostället skulle jag gå...

JUDIT.

Jag vet icke vad d e t är, men jag ser du menar något styggt, och jag vill icke fråga mer — — kan du icke vara allvarsam bara en stund?

HANS.

Det här är allvar, och jag är inte lagd för skämt, allraminst i såna här amur-affärer — —

JUDIT.

Är det långt till Alvastra kloster?

HANS.

Där är bara munkar, och de förstå sig inte på sånt här, och nunnor inte heller, skicka efter barnmorskan, det är det lugnaste!

JUDIT
med ansiktet i händerna.

HANS.

Ja, jag säger som det är, och i såna här angelägenheter får man inte smussla, för kommer barnet bort, så blir det levande i jord!

JUDIT.

Å, min Gud, min Gud!

HANS.

Se så! Nu ska vi tala som människor, fast jag inte räknas dit; vi sitter på Bjälbo, men det är inte långt till utgården. Jag kan ta hästar i stallet, och när jag skalat av mig, så är jag redo... mig kan ni lita på, fastän jag icke är riddare...

JUDIT.

Bara jag får dölja mig...

HANS spelar gammal.

Ja, stackars barn, där han I för ert oförstånd. Vad sa jag på stallgårn? Det kommer surt efter, sa jag, men det var som att tala för döva öron — —

Tyst! det blåser i lur... främmande! Det är för sent! — — Jag vet vem det är...

JUDIT.

Jarlen?

HANS.

Nej! Herr Ivar Jonsson Blå!

JUDIT.

Vad skall jag göra? Vad...

HANS.

Gör som jag... spela pjäs... kan ni inte? Åjo, ni kan, det har jag sett! — Tag emot honom med öppna armar, han är så lätt att lura som alla rävar... jag skall hjälpa er... Ett, två, tre! — —

Paus.

PETER, Ivar Blås narr, in.

HANS.

Se där är den däveln! — Nå, din dumma hund, var har du din fågel Blå? Är ni ute och friar?

PETER.

Du är en stor kältring!

HANS.

Har du inte kommit längre än till kältring? Du ska vara kvick, även om du bara är här för att snoka! Snoka på nu! Eller kanske Monseigneur vill bryta en lans för sin dam... fendez-vous! un, deux, trois!

IVAR BLÅ in.

HANS.

Si, där ha vi Riddar Blå — skägg!

IVAR BLÅ.

Är konungen här?

HANS.

Nej, han är ute på hal is och fiskar i grumligt vatten —

IVAR BLÅ till Judit.

Prinsessan Judit! Till narrarna. Ut! Fort!

JUDIT.

Herr Ivar... jag ber er välkommen till Bjälbo...

IVAR BLÅ.

Jag plägar icke vara välkommen på Bjälbo, men denna gång måste jag våldgästa, ty jag har ärenden av allra största vikt! — Få vi sätta oss!

JUDIT.

Sitt, herr Ivar!

Paus.

IVAR BLÅ.

Var är konungen?

JUDIT.

Han är ute på isen med Sofia...

IVAR BLÅ.

Var är prins Magnus?

JUDIT.

På sin kammare!

IVAR BLÅ.

Prins Erik på Hova gård och prins Bengt på Årsta!

JUDIT.

Vart vill ni komma?

IVAR BLÅ.

Ja! Här har skett stora ting!

JUDIT.

Är jarlen — — vigd?

IVAR BLÅ.

Jarlen är vigd... i all tysthet!

JUDIT.

Med änkan till Abel, som mördade min och Sofias fader, Erik Plogpenning!

IVAR BLÅ.

Det är icke bevisat, och Abel svor sig fri på Danahovet!

JUDIT.

Men hela Danmark säger, att så var!

IVAR BLÅ

reser sig och går till dörren.

Kalla prins Magnus!

Tillbaka till Judit.

Abels söner göra anspråk på danska kronan! Paus. Hur är det med er hälsa, prinsessa?

JUDIT ser på honom.

IVAR BLÅ.

Vi ska vänta tills prins Magnus kommer! Paus. Det blir kall vinter, för det är gott om rönnbär, säger folket. — Har ni inte hört det ordstävet?

Paus.

JUDIT.

Kom herr Ivar på släde över isarna?

IVAR BLÅ.

Nej, jag red landsvägarna, och på Holaveden råkade vi rövare...

Tittar åt dörren.

— det var fredlösa och stigmän från Småland... Paus. Leds ni inte härnere i bygden? Vad roar ni er med?

JUDIT.

Skall jarlen komma hit?

IVAR BLÅ.

Jag tror inte!

JUDIT.

Är han lycklig?

IVAR BLÅ ler.

Vilken fråga, lilla barn. Han är ju nyförmäld!

JUDIT.

Varför ler ni?

IVAR BLÅ.

Jag tänkte på något... förlåt mig...

JUDIT.

Vill ni inte spisa eller dricka, herr Ivar? efter resan...

IVAR BLÅ.

Tack, sedan! Först det angelägna! — Ni har det fett här i Östergötland, och man magrar åtminstone inte...

JUDIT förlägen.

IVAR BLÅ.

Jag menade inte...

Tittar åt dörren.

HANS in.

Prins Magnus skall infinna sig så fort tid och omständigheter — — tillåta!

IVAR BLÅ.

Vem är du? Är det inte — Hans narr?

HANS.

Jag är tillförordnad väpnare hos prins Magnus!

IVAR BLÅ.

Ja, men du har varit narr?

HANS.

Mitt förflutna är dunkelt liksom min härkomst, men framtiden skall utvisa, att ni fullkomligt misstagit er på min ringa person.

IVAR BLÅ.

Jag tror att väpnaren är roligare än narren!

HANS.

Är jag nu rolig också?

JUDIT reser sig för att gå ut.

IVAR BLÅ.

Stanna, prinsessa, vi har att tala vid er!

JUDIT förskräckt.

Vid mig?

IVAR BLÅ.

Ja!

Närmar sig henne.

Men vi äro icke grymma — vi sakna icke medlidande, och som riddare försvarar jag den värnlösa och olyckliga — därför säger jag så här: tag mina hästar och tjänare — res till Kungslena gård — dölj

er där, tills allt är överståndet — på Bjälbo skall rasas ut, röjas opp, och den skyldige straffas. Gå i frid! Gud vare med er!

JUDIT böjer huvudet och går.

IVAR BLÅ till Hans.

Säg åt din herre, att han kommer genast — Ivar Blå har en gåva med sig åt honom!

HANS schappar ut.

Paus.

IVAR BLÅ
går till fönstret och ser ut.

Paus.

MAGNUS in, stel och högfärdig.

Herr Ivar vill mig något!

IVAR BLÅ.

Ja, min gosse! — Din far hälsar dig och lämnar dig i gåva en ny hätta han har köpt i Roskilde på sin bröllopsresa...

MAGNUS.

Den hade bättre varit ogjord!

IVAR BLÅ öppnar ett schatull.

Det kan du inte döma!

Tar fram en hertigkrona och visar den.

Här har du en liten krona; den liknar en kunglig, men det sitter en huva inunder — en barnmössa, som man kan växa ur med åren —

MAGNUS.

Ni hanterar kronor som andra narrmössor — herr Ivar! Har ni ingen åt er?

IVAR BLÅ.

Sådant står jag över —

MAGNUS.

Det fattar jag inte...

IVAR BLÅ.

Jag tror dig om'et! — Men jag har en brud åt dig också, en holsteinska, greve Gerhardts dotter.

MAGNUS.

Då blir jag släkt med min far...

IVAR BLÅ ler.

Är du inte det förut?

MAGNUS.

Varför behandlar ni alla människor som dumhuvun?

IVAR BLÅ.

Därför att jag finner dem så narraktiga... Det var blixten! nu kommer dundret! — Valdemar, din broder, har gjort firnarverk, illgärning, då han som äkta man hävdat sin svägerska, vilken avlagt klosterlöfte, och därför har påven Clemens den fjärde dömt honom att infinna sig i Rom för att höras och dömas!

MAGNUS slår näven i bordet.

Och sedan?

IVAR BLÅ.

Den näst äldste brodern förestår under tiden regeringen med konungsliga rättigheter. — Det är du, Magnus!

MAGNUS.

Och jarlen?

IVAR BLÅ.

Den talas inte om i påvebrevet!

MAGNUS tuggar i skägget.

Då går han till Norge och hämtar förstärkning!

IVAR BLÅ.

Det kan han inte, ty hans svärson är död — i dessa dagar!

MAGNUS.

Är Håkan död?

IVAR BLÅ.

Ja! — Nu har du steken på spettet — vänd på'n, men låt'en inte brännas!

MAGNUS.

Det finns då rättvisa i världen!

IVAR BLÅ.

Finner du det nu först?

MAGNUS.

Men jarlen?

IVAR BLÅ.

Han är slut! Har gått i galen tunna! Ja, han har fått en djävel, oss emellan sagt!

MAGNUS.

Vem narrade honom?

IVAR BLÅ.

Fråga det! — Emellertid, nu tror jag mitt ärende är väl uträttat, och jag är icke angelägen att upprepa den här litanian för bror Valdemar — det överlämnar jag åt dig! Is fecit cui prodest! Den som har gagnet får ta bannorna!

MAGNUS.

Men jarlen?

IVAR BLÅ.

Han är slut! Tjänat ut! Behöver vila och åldras i ro... Nu far jag hem och avvaktar nästa vår, går i vinterkvarter, lägger opp mitt skepp! — Bed Valdemar inte vara mig gramse; kronan fick han av mig, men han skulle hålla den ren, det gjorde han inte, därför tar jag igen lånet! — Och Magnus! Var härskare! men icke tyrann! Skydda de svaga, när de förtjäna, eljes icke, och kläm efter de mäktige, när de illa bruka sin makt, eljes icke! — Var tapper, trofast och rättrådig, så går dig väl i alla din levnads dagar, och du blir ärad, om icke älskad, mänskor älska mest sig själva och dem som tjäna deras självisk-het! Amen! Och Gudi befallat!

Skakar hand och går.

MAGNUS

ensam, i tankar, sätter kronan på huvudet.

HANS in.

Är det kungen?

MAGNUS tar av kronan.

Hans, kom hit!

HANS fram.

MAGNUS.

Nu tar jag av dig halsbandet, och du är fri!

HANS.

Fri? — Gå på landsvägen som strykare! Nä! då tjänar jag hellre!

MAGNUS.

Tjäna mig då som väpnare! men betrakta dig som människa hädanefter — —

HANS.

Det har inte fattats!

MAGNUS
ger honom en vänlig örfil.

Och spar på truten!

Tar av halsbandet.

HANS betraktar halsbandet.

Friheten är ju bra — men maten var inte dålig. — Får jag behålla det här?

MAGNUS.

Vad vill du med det?

HANS.

Jag tänkte ge min fästmö ett halsband...

MAGNUS.

Ett munlås skulle du få...

HANS.

Då blev jag som ni andra —

MAGNUS.

Men hur känns det att vara människa nu?

HANS.

Är det att vara människa? Får jag känna?

Han tar på sin kropp.

Det är nog sig likt!

MAGNUS.

Var är kungen?

HANS allvarlig.

Han kom hem just nu!

MAGNUS.

Var är han?

HANS.

I borgstugan!

MAGNUS.

Säg honom att jag kommer!

HANS går, allvarlig.

Paus.

MAGNUS
ensam, lägger in kronan, faller i tankar och synes läsa över, vad han skall säga.

Dörren slås upp! HANS i dörren.

HANS allvarligt.

Konungen väntar prins Magnus!

MAGNUS
bemannar sig och går ut genom fonddörren.

AKT IV.

I Helgeandshusets kapitelsal. I fonden ett stort gallerfönster, där besökande mottagas utan att få inträda. Till vänster i fonden ett valv med en »Julkrubba», Stjärnan, Herdarne, Barnet i krubban, Tre konungarne etc.

Dörr till höger och vänster.

Altare med krusifix till höger.

Vid ridåns uppgång är scenen tom och mörk utom i Julkrubban, där belysningen är stark.

Bakom krubban sjunges »O! sanctissima» trestämmig (icke fyr-) och med undvikande av tersgångar.

GÅRDSMÄSTAREN

förre Väktaren på Brantberget, in, putsar ljusen.

HANS

in, allvarlig, som Väpnare klädd.

God jul, far!

GÅRDSMÄSTAREN.

God jul! tillbaka.

HANS.

Hur trivs du med ditt nya, far?

GÅRDSMÄSTAREN.

Det är så sjukt här.

HANS.

Det brukar vara så på sjukhus.

GÅRDSMÄSTAREN.

Vad har ni för er på hovet?

HANS.

Bara elände! Fru Mechtild, nya frun, sitter på Årsta och vill inte visa sig.

GÅRDSMÄSTAREN.

Har hon råkat med sina styvbarn då?

HANS.

Jo! Och där blev en drabbning. — När Sofia, drottningen, fick se Abels änka, så skrek hon och föll till golvet! Med ett ord: det var icke lyckat! — — Vad skall ni ha för er här i dag på julafton?

GÅRDSMÄSTAREN.

Rysliga saker! — Biskop Kol skall skrifta kung Valdemar, innan denne går till Rom, det vill säga, han skeppas ut till Danzig, och sen får han gå till fot.

HANS.

Och den stackars prinsessan då? Judit...

GÅRDSMÄSTAREN.

Efter barnets födelse går hon här som botgörerska och sköter sjuka.

HANS pekar på gallerfönstret.

Vad är det för giller där?

GÅRDSMÄSTAREN.

Jo, där få de ta emot besök — se men inte röra!

HANS.

Vet du att jarlen kommer hit?

GÅRDSMÄSTAREN.

Han brukar det på julafton, för att trösta de sjuka och fattiga — han vill visa, att fadersögat vakar över de ringaste...

HANS.

Men fadersögat är argt; han är hårdare än någonsin, sen han förlorade greppet på Norge... Folket hatar honom, som förr, men fruktar honom icke längre...

GÅRDSMÄSTAREN.

Har du något särskilt ärende hit?

HANS.

Jag har ett brev från min hertig att lämnas till biskop Kol — hertig Magnus kommer också hit — senare, och övertar regeringen...

GÅRDSMÄSTAREN.

Där ha vi Lars i Oppunda och biskop Kol — — lägg brevet ifrån dig och gå — —

HANS lägger sitt brev på bordet.

LARS I OPPUNDA och BISKOP KOL in.

BISKOP KOL.

Den kanoniska lagen och dekretalerna gälla över hela kristenheten...

LARS I OPPUNDA lugnt.

Erkännes, men landslagen, borgerliga lagen, upphäves icke av Roms dekreter...

BISKOP KOL.

Jo, för Andliga Ståndet och för brottmål, som röra sedelagen... Själva Kung Valdemar måste lyfta på kronan inför mitran...

LARS I OPPUNDA vild.

Men du vill väl icke räkna en andligs äktenskap som sedlighetsbrott?

BISKOP KOL.

Jo! Det är hor, om en andlig lever med kvinna, och det har varit i hundra år alltsedan Gregorius VII:s stora dagar...

LARS I OPPUNDA ursinnig.

Skäms dig! Du har aldrig haft maka och barn, du vet icke vad ett rätt äktenskap är...

BISKOP KOL oböjlig.

Det är hor!

HANS håller för öronen.

BISKOP KOL fortar på.

Den Helige Chrysosthomus säger: »Vad är kvinnan annat än en vänskapens fiende, ett oundvikligt straff, ett nödvändigt ont, en naturlig frestelse, en önskvärd olycka, en rinnande tårekälla, ett ont naturens verk, överdraget med skimrande fernissa!»

LARS I OPPUNDA.

Å, vad vet du om livets högsta goda, om maka, om barn, om hemmet?...

BISKOP KOL.

Jag vet mer än du om den saken, ty jag har själv varit gift — och jag har varit skriftefader och penitentiarius — — bara ni fått det högsta goda, så blir det till ett ont, som ni vill komma ifrån; därför rycker vi ut tanden, så är det klippt med en enda gång...

LARS I OPPUNDA.

Herre Gud, Kol, min broder, min vän, låt mig se dem, se dem, det är jul; låt mig gå ut på en timme bara i marknan...

BISKOP KOL.

Gå ut? är du tokig?

LARS I OPPUNDA.

Kol, i Jesu namn och den Heliga Modrens...

BISKOP KOL.

Du skall få hälsa på dem genom gallret där!

LARS I OPPUNDA synar gallret.

BISKOP KOL.

Men om du tjuter, så blir du inlåst...

LARS I OPPUNDA
flyger emot Biskop Kol.

O, du Satans ängel...

GÅRDSMÄSTAREN
fram och skiljer dem åt.

LARS I OPPUNDA lugnad.

Icke genom gallret, då dör jag; för mig i min cell i mörkret... Jag väntade ljuset, och si mörkret kom!

BISKOP KOL.

Gå i din cell! — Jarlen är här!

LARS I OPPUNDA
föres ut av Gårdsmästaren.

Paus.

BISKOP KOL till Hans.

Gå ut, gäck!

BENGT.

Jag är sändebud från min herre, med ett brev!

BISKOP KOL.

Låt brevet ligga! Ut!

HANS går.

Paus.

JARLEN åtföljd av SARACENEN in.

BISKOP KOL.

God jul, Jarl Birger, men hav ut hedningen!

JARLEN.

Vad vågar du?

BISKOP KOL.

Du umgås med hedningar och trollkarlar, Birger, och därför är din makt slut, inom dessa vigda murar åtminstone... Ut med hedningen, annars blir du stenad av folket!

JARLEN
avskedar Saracenen motvilligt.

BISKOP KOL.

Nu ligger Herrans hand tung över dig, Birger; din båge har brustit och pilarna gå bakut! Ditt hus ramlar, och du gjorde bättre dra dig tillbaka och packa in till sista resan!

JARLEN.

Vilken domare är du?

BISKOP KOL.

Här dömes andligen, sedan de världsliga herrarne ha strukit på foten efter sista Hohenstaufens fall... det finns inga kejsare mer...

JARLEN tuggar.

Vill du tala om Valdemar?

BISKOP KOL.

Tala vid honom skall jag göra, men i enrum, här!

JARLEN.

Talar du vackert då?

BISKOP KOL.

Nej, inte om fula saker! — Jag tror du ångrar dig redan, att du slog larm!

JARLEN.

Har jag fått Rom över huvet på mig?

BISKOP KOL.

Du var alltid den första att vädja till Rom — nu har du't här! Och en vacker dag kommer en stråle från Lateranen och Sankt Peter att slå ner i Stockholms Hus!

JARLEN.

Vad nu?

BISKOP KOL.

Du har gift dig för nära din sons kvinnosida — du lever i blodskam, Birger. Men du gifte dig i hat, icke i kärlek, och du tog dig hustru för hämndens skull...

JARLEN.

Är det skriftermål?

BISKOP KOL.

Här skriftas hela dagen... och önskar du avlösning, så skilj dig de facto från Mechtild... Det är blodskam, och du har samma brott över dig som Valdemar!

JARLEN.

Nu flyttar jag striden på en annan mark, där jag är hemma; här håller jag icke hov längre...

BISKOP KOL.

Gör du det, Birger, så råkar du den rätta! Du känner inte Magnus ännu!

JUDIT

in i hätta och botgörardräkt, med en sparbössa, stannar obemärkt vid dörren.

JARLEN.

Magnus är min vän — —

BISKOP KOL.

I spel är inga vänner, och ni har spelat om spiror; jag tror att Valdemar är bättre människa än herrarne, ty han äger blygsel och rättskänsla... Ivar Blå är en skalk, som narrat dig i träsket, och trollaren Wilibald är en fransk bandit, som dragit dig vid näsan. Men så går det på krokvägar, och den som icke lyder goda råd får dåliga, den som vill härska över alla blir ofta behärskad! Det var ditt fall!

JARLEN.

God jul! och tack för trakteringen!

BISKOP KOL.

Giv din julgåva först!

JARLEN.

Åt vem?

BISKOP KOL.

Sjuka och fattiga! Du är ingen glad givare och önskade hälst alla arma i gropen!

JARLEN
kastar en börs i Judits sparbössa.

BISKOP KOL.

Vill du icke hälsa Jesusbarnet i krubban?

JARLEN
korsar sig slarvigt för krubban.

BISKOP KOL.

Man går icke förbi korset utan att böja knä...

JARLEN strider med sig.

BISKOP KOL.

Folket ser dig genom gallret...

JARLEN antyder Judit.

Vem är den tiggerskan?

BISKOP KOL.

Det må man icke fråga!

JARLEN.

Är hon död?

BISKOP KOL.

Levande begraven! Men var i livstiden prinsessan Judit, dotter till Erik Plogpenning, som mördades av sin broder Abel...

JARLEN fixerar Judit.

BISKOP KOL.

Kanske I två viljen skrifta varandra?

JARLEN
ämnar säga något, men tiger.

BISKOP KOL.

Vem är domare, och vem är anklagad?

JARLEN tuggar.

BISKOP KOL.

Räck din hand! Det är jul! De kristnes försoningsfest! — — — Räck din hand, Birger!

JARLEN
vänder sig och går sakta ut.

BISKOP KOL fram till Judit.

Gå i frid, mitt barn, dina synder förlåtas dig, icke av mig, den störste bland syndare, utan av din ånger, din lydnad och din tro!

JUDIT går.

Folk synes bakom gallerfönstret.

BISKOP KOL vid gallret.

Vem söker du, kvinna, med ditt barn? — Då vet jag. — Prosten i Oppunda! — Herre evige Gud! — — Ni sliter sönder mig, människor! — Julafton? ja! — Barnet? Ja! — Erkännes! — ja! — Men jag är icke hård! Nej! Jag har själv slitit mina ris, jag har lidit det mina ogärningar voro värda, varför skulle jag då skona er? — Oskyldiga? Ja! Den ena får lida för den andra! Vi få hjälpas åt! — Gå hem till härbärget, pynta och sopa, tänd ett litet ljus på bordet, red en måltid, köp en leksak, ett julträd, var glad i sinnet och prisa Gud för det lilla barnet, som är fött i denna välsignade natt! — Han kommer, ja, han kommer!

Paus.

VALDEMAR
in, klädd till pilgrim men utan stav.

BISKOP KOL.

Kung Valdemar!

VALDEMAR.

Tala, biskop Kol, jag hör gärna...

BISKOP KOL.

Vad din rättskänsla sagt dig själv, vill jag icke säga om! — Gå till den heliga graven, men du får icke tala på vägen varken med tunga eller ögon — i ensamheten och tystnaden skall du höra nya röster, lyssna till dem och kom åter med ett fast hjärta — ett gott sinne har du fått av födseln!

Lämnar sin pilgrimsstav med palmen.

Tag min vandringsstav på färden — den stödde mig och ledde mig — fridens palm har torkat, men den kan grönska igen, och då är den förbytt i segerns!

VALDEMAR

mottager staven, böjer knä för krusifixet och går.

BISKOP KOL

Gå i frid!

Folket rör sig utanför gallret.

BISKOP KOL

bemärker nu brevet på bordet, tar det tankfullt i handen och öppnar, under det han går till vänstra dörren.

Gårdsmästare! För hit prosten Lars i Oppunda!

Hanterar brevet.

Paus.

LARS I OPPUNDA in.

Den Helige Augustinus säger i Civitate Dei...

BISKOP KOL

under det han läser brevet.

I min egenskap av penitentiarius och i betraktande av denna heliga aftons betydelse ger jag dig

tre timmars dispens att i sällskap med guardianen besöka hustru och barn — —

LARS I OPPUNDA
faller på knä i extas.

BISKOP KOL.

Vänta lite! Vad står här? — I brev från påven Clemens den fjärde till — vad står det? — konung Magnus Birgersson meddelas fullständig licens för sekulära präster att i livstid fortsätta rätt äktenskap — — Där fick du en julgåva av konung Magnus! Spring inte som elden var lös... De gå inte från dig... De vänta i härbärget — — du är en gammal tok, Lars... Nå, god jul, dig och de dina!

LARS I OPPUNDA
har betett sig som en tok, kysst Biskopens kläder, sprungit till dörrn och vänt om.

BISKOP KOL.

»Gråta har sin tid och le har sin tid.
Klaga har sin tid och dansa har sin tid.»

LARS I OPPUNDA.

»Var icke alltför rättfärdig, och var icke alltför vis, icke vill du fördärva dig själv?»

BISKOP KOL.

»Ett glatt hjärta gör ansiktet ljust!» — Nu lyser du på mitt mörker! Lars!

Ridå.

AKT V.

Jarlens arbetsrum från 2:dra akten, 2:dra tablån.

JARLEN sitter vid bordet, med en bok för sig, vid sitt stora ljus, mörk och kall.

ASTROLOGEN står framför Jarlen, ser skrämd ut.

ASTROLOGEN.

Det var ett fel i räkningen sist — det tionde himmelshuset är icke Skorpionen helt och fullt, utan Vågen är det — Vågen är ett lyckosamt tecken; och den som är född i Vågen, han bliver en sannfärdig människa förutan falskhet, men han är snar till vrede.

JARLEN hostar otåligt.

ASTROLOGEN.

Han skall vandra många land igenom, men han skall dö i sitt fädernesland. Hans största lyckas tid skall vara när han levat sin halva ålder — —

Blir försagd av Jarlens köld.

Och om han lever fyrtiofyra år, så lever han vid sjuttiofem. Paus. I hör icke på mig!

JARLEN fixerar honom.

ASTROLOGEN.

I Jungfrun får han en passelig rikedom — — — Tveksam. — och i Tvillingarne får han ångest och motgång. Paus. Tror I icke vad jag säger?

JARLEN hugger ut.

Nej!

ASTROLOGEN krymper.

Han tror inte vad jag säger?

JARLEN.

Inte ett ord tror jag!

ASTROLOGEN.

Ja, då — —

JARLEN.

Här i boken står motsatsen av vad du sagt...

ASTROLOGEN.

Vilken bok?

JARLEN.

»De Gamle Kaldéers Stjerntydning»...

ASTROLOGEN.

Den duger till intet!

JARLEN.

Wilibald! Du har varit mig en dålig rådgivare, men du kan vara vilseledd. — För min heders skull, icke för din, skall du få draga dig undan...

ASTROLOGEN vasst.

Tror I jag vill det?

JARLEN.

Om jag befaller, så vill du!

ASTROLOGEN.

Är det klokt låta en man gå ut kring land och rike med hemligheter?

JARLEN.

Du har rätt; det kan vara oklokt! — Hemligheter äro avsedda att gömmas...

ASTROLOGEN.

Men hemligheter kunna bevaras — bättre, om man gör sig till ägare av dem...

JARLEN ser åt vänster dörr.

Tala lite tydligare; jag fattar icke fullt din mening!

ASTROLOGEN.

Man kan sälja hemligheter...

JARLEN.

Om det finns köpare! — Eljes givs ett mycket säkert sätt att gömma sådana skatter — man gräver ner dem, i jordens djup, så äro de anförtrodda åt tystnaden — den eviga tystnaden...

ASTROLOGEN
tar efter en dolk under kläderna.

Sättet är godkänt och kan användas när behovet påkallar...

JARLEN
slår med klubban i bordet.

SARACENEN
in bakom Astrologen, avväpnar honom och för ut vid halsen.

JARLEN ensam; oberörd, iskall.

Paus.

IVAR BLÅ in.

JARLEN.

Var dörren obevakad?

IVAR BLÅ.

Ja!

JARLEN.

Vad önskar du?

IVAR BLÅ.

Gissar du inte?

JARLEN.

Det vill jag inte!

IVAR BLÅ.

Du ägde en vän, som spådde dig tre kronor på dina ginbalkar; den första, den norska, har gått den andra, den danska, har också gått...

JARLEN.

Vad är det?

IVAR BLÅ.

Kristoffer i Danmark är förgiftad, och Margareta Spränghäst har tagit styret. Det var kronan numro två som gick. Den tredje, Valdemars, går just nu!

JARLEN.

Kristoffer? förgiftad?

IVAR BLÅ.

Träd undan, Birger, du har gjort nog för riket, och ditt namn skall vårdas, om du icke förstör det med att sitta för länge som objuden gäst...

JARLEN.

Vem skall då styra?

IVAR BLÅ.

Magnus!

JARLEN.

Det kan han inte.

IVAR BLÅ.

Är du säker?

JARLEN.

Han vet ju ingenting!

IVAR BLÅ.

Mer än du tror. Hans första regeringshandling hedrade honom...

JARLEN.

Vilken handling?

IVAR BLÅ.

Du vet ju ingenting, men därför att du aldrig hör, och ingen vågar tala dig till — mer än jag!

JARLEN.

Vilken handling?

IVAR BLÅ.

Magnus har i skrivelse till påven Clemens den fjärde fått bullan om prästernas ogifta stånd upphävd, och därigenom har denna allmänna jämmer av övergivna kvinnor och barn upphört att förmörka landet.

JARLEN.

Har Magnus vågat det?

IVAR BLÅ.

Hertigen är förordnad regent av påven i Rom.

JARLEN reser sig och faller ner.

Jag tror att...

IVAR BLÅ.

Vidare! — Ämnar du verkligen hålla intåg i Stockholm med din gemål?

JARLEN.

I morgon dag för jag min brud in på Stockholms slott.

IVAR BLÅ.

Då blir mörderskan stenad vid Stadsporten som drottning Jisebel...

JARLEN.

Skäms du...

IVAR BLÅ.

Stenad av folket, och du blir bannlyst av påven som blodskämmare!

JARLEN

kastar en bok mot Ivar Blå.

IVAR BLÅ.

Du är slut, Birger, och du förstör din vackra historia, om du går på! Alla dina visa och rättvisa lagar har du skrivit för folket, men själv följer du dem icke! — Gå till Visingsö, det är en bra lejonbur, det är en vacker fotställning till din ståndbild, en grönskande ram till ditt konterfej. Där har du skog och sjö, åker och äng; där leva enkla, goda människor, som ära ditt namn för vad gott du gjort; lev ut din saga, gamla hedning, du som dock har kristnat ditt land, och hav mod gå levande i din grav som Håkan den Röde! Tag lejonen med dig, som ett minne av dina segrar i Finska landet, och som ett vårdtecken att Folkungarna nu blivit kungar!

JARLEN.

Har du slutat?

IVAR BLÅ
reser sig och öppnar höger dörr.

Nu har jag slutat! Och nu får Magnus ta vid!

Går.

Paus.

MAGNUS in från höger; djärv.

JARLEN.

Jag vill inte tala vid dig! Jag vill söka min Bengt!

MAGNUS.

Lycka till!

JARLEN går åt vänster.

MAGNUS ropar.

Hans!

HANS in.

Durchlaucht!

MAGNUS.

Du skall vara allvarsam!

HANS.

Det är så tråkigt att vara allvarsam! — Jag tror jag återvänder till min narrsyssla.

MAGNUS.

Vi så?

HANS.

Man får ju aldrig säga ett förnuftigt ord, när man är anställd som ordentlig människa.

MAGNUS.

Jag tror du har rätt! Och vore jag inte den jag är, så ville jag vara narren! Följ din kallelse då och förbliv en tok!

HANS.

Jag tror nästan det är så gott! Det här kungliga är för fint för mig!

MAGNUS.

Röj av det där bordet först! men låt ljuset stå!

HANS.

Va ska gubben säga om det? Han blir väl tokig!

MAGNUS.

Ställ den stolen där på kortändan... Men låt ljuset stå!

HANS.

Ska han regera — och anfäkta den?

MAGNUS.

Lägg klubban där! Men rör inte ljuset!

HANS.

Fadersögat!

MAGNUS.

Ställ skrivdonet här! Paus. Gå ut!

HANS.

Nu förstår jag! — Farväl, ers majestät, nu återvänder jag till köket och stallgårn! Men giv mig en orre först!

MAGNUS

ger honom en örfil och går ut på bastionen.

HANS.

Den var kunglig! — Skomakare, bliv vid din läst; det skulle V a l d e m a r och jag aldrig ha glömt!

JARLEN

in med Prins Bengt; utan att märka förändringen går ned mot rampen.

Du skall få bli hertig och få en liten hertiginna... vill du det?

BENGT lillgammalt.

Ja, min far — men Magnus är ju kung!

JARLEN.

Är han kung? Du har missfattat det — — här finns ingen kung så länge jag lever, men den jag vill ha, han bliver! Och... du skall ta dig till vara för Magnus! Han är inte vår vän... Jag har en prinsessa åt dig!

BENGT som förut.

Min far! Jag har stannat vid det beslutet att aldrig gifta mig!

JARLEN.

Kors har du det? Varför vill du inte gifta dig?

BENGT.

Jag har sett så mycket elände i gifta ståndet. — De bli så sällan lyckliga!... och för övrigt!

Paus.

JARLEN.

Bengt, min älskade son, mitt hopp, mitt sista på jorden, vill du icke råka din nya... din styvmor?

BENGT.

Nej, det kan jag icke!

JARLEN.

Du också! Vred. Vem har tagit dig från mig? Vem har skiljt oss åt? Vem går emellan våra hjärtan?

BENGT.

Min moders minne! O, att jag kunde sörja henne ur grav!

JARLEN.

Hämnas du så, Ingeborg, från andra sidan! Förbannad vare den stund, då jag blev ditt minne otrogen! Allt brister! — Men, Bengt, du skall bli riddare, du skall få en krona och ett hertigdöme...

BENGT.

Din rödaste gullkrona, den passar jag ej på...

JARLEN.

Och kanske... ett rike en gång, ett helt konungarike...

BENGT.

Far, jag har sett så mycket kronor och konungar rulla i gropen — och för att du icke skall fresta mig mer: Jag har givit löfte åt Gud att tjäna honom — vars rike icke var av denna världen —

JARLEN utom sig.

Vad säger du?

BENGT.

Jag har avlagt löftet...

JARLEN.

Vilket löfte?

BENGT.

Att inträda i det andliga ståndet! Jag vill bli en Herrans tjänare!

JARLEN.

Innan du varit ung! Lämna allt vad livet kan bjuda...

BENGT.

Var det så mycket? Och det, som var, höll det vad det lovade?

JARLEN
faller ner på en stol vid bordsändan.

Paus.

Isak skulle offras! — Präst!

Paus.

BENGT.

Har du något mer att säga mig, far?

JARLEN.

Du vill gå; jag tröttar dig; Du är led på mig, du också — — Gå, kära barn, jag blir ändå ensam!

BENGT går dröjande.

JARLEN ensam.

Bara de fäller mjölktänderna, så bits de. Paus. Tre kronor och ingen kvar! Paus. »Och jag såg att all möda och all skicklighet i vad som göres icke är annat än den enes avund mot den andre. Också detta är fåfänglighet och ett jagande efter vind.»

Reser sig och lystrar utåt balkongen, där Magnus gör ett buller.

Vad är det? — Det är väl aldrig — Drar svärdet. — mina lejon? — Eller är det ett spökelse?

Magnus visar sig.

Är det ett djur? Tvifan! det var en människa!

Sticker in svärdet.

MAGNUS
in, sätter sig vid bordets kortända, fräck.

JARLEN
bemärker städningen och stolarnas omflyttning nu först.

Vad är detta? Vem har...

De fixera varann.

MAGNUS.

Det har jag gjort!

JARLEN.

Sitter du i min stol?

MAGNUS.

Det är min!

JARLEN tar åt svärdet.

MAGNUS drar sitt svärd, sittande.

Paus.

JARLEN.

Vem tror du att du är?

MAGNUS.

Jag vet mig vara i kungens ställe.

JARLEN.

Men jag är jarlen själv!

MAGNUS.

Vi har avskaffat jarlsämbetet!

JARLEN.

Vi?

MAGNUS.

Vi, med Guds nåde och påve Clemens den fjärdes goda mening!

JARLEN
ser åt vänster dörr, för att söka Saracenen.

MAGNUS.

Se icke efter Saracenen, han är redan exekuterad — i lejonkulan! Paus. Du, som hållit korståg, skulle icke hysa hedningar i ditt hov! — Ja, han ligger i lejongropen!

JARLEN

betraktar Magnus med hot, men med en viss beundran.

Du är modig, du!

MAGNUS.

Din son kan icke vara något lamm!

JARLEN tuggar.

I sanning!...

JARLEN.

Hedrar du min gemåls intåg i morgon?

MAGNUS.

Det är inställt...

JARLEN.

Det hänger på mig, det!

MAGNUS.

Nej, på mig! Jag har förbjudit intåget, emedan — fru Mechtild bleve ihjälslagen om det skedde... Och hon har återvänt till sitt land!

JARLEN.

Har hon?...

MAGNUS.

Ja!

Paus.

JARLEN lystrar.

Vem är det som sjunger?

MAGNUS lystrar.

Det är på stallgårn!

JARLEN.

Vad sjunger man?

MAGNUS.

Ja! icke vill jag blotta min faders skam!

JARLEN.

Vad sjunger man?

MAGNUS.

Hör efter själv!

JARLEN lyss.

»Herr Ivar Jonsson» — — »som hämtade jarlens brud» — Nidingar! — Magnus, jag förbannar dig!

MAGNUS.

Det skall du icke, far! — Minns att det var du, som väckte splitet mellan bröder — att du lärde mig umgås med ränker — du var plogkarlen, jag är skördemannen! Men gruva dig icke, Valdemar måste bort! Nu är jag kommen! Du har själv satt en krona på mitt huvud, spiran var jag född till.

JARLEN strider med sig.

Jag börjar tro — jag ser att jag fött en konung — jag visste det icke, jag hoppades dock, nu vet jag, att Folkungaätt är avlad...

MAGNUS.

Det visste du redan vid Herrevadsbro.

JARLEN.

Herrevadsbro? — Det var icke mina ungar! Icke mina! Och så länge Junker Karl lever, kan endast jag hålla riket uppe!

MAGNUS.

Junker Karl trädde undan — offrade sig för landsfreden. — Gör du sammaledes! fader!

JARLEN.

Så länge jag lever och står upprätt offrar jag ingenting; och så länge Junker Karl kan hämnas får landet ingen ro.

MAGNUS.

Junker Karl hämnades aldrig sina fränders dulgadråp — han förlät, och därför blev det slut på fejden! Nu vet du ju, att han är död.

JARLEN.

Död? Det visste jag inte! Är han död?

MAGNUS.

På korståg i Ryssland! Den oskyldige gick i döden för det allmännas väl!

JARLEN efter en lång paus.

Är du kristen, Magnus? Jag menar ända in i hjärtat!

MAGNUS.

Jag är kristen, och därför känner jag mig berättigad!

JARLEN.

Karl Folkunge är död! — Herrevadsbro är försonat! Min saga är slut! Paus. Magnus, tag förstfödslorättens arv, var herre och härskare! — Min son, jag förlåter, vad du i denna stund brutit mot din far; min konung, jag hyllar dig!

Bugar sig.

MAGNUS
reser sig orolig, ger handen.

Min far, Birger Jarl, så har du aldrig talat, och du får icke... Är du trött?...

JARLEN.

Jag är trött, på alltsammans; och nu går jag — jag far till Visingsö! — jag skall gå på skogen, se på sjön, tänka över vad jag levat, söka försoningen med det förflutna och bereda mig till det kommande!

MAGNUS.

Gå i frid, fader, göm dina sår, glömd blir du aldrig!

JARLEN tvivlande.

Aldrig?

MAGNUS flyttar ljuset på bordet.

Nej! aldrig! Du har stiftat lagar, jag skall skipa dem!

Och ifrån detta fönster skall ditt fadersöga
allt framgent lysa över stad och land!
ty jag, din son, skall hålla ljuset brinnande — —
och när då natten vilar över Ström och strand,
skall Väktaren på berget se att ej
han ensam håller vård och vaka,
ty när som dagens sol till sömns har gått
så lyser ännu Jarlens ljus från Stockholms slott!
Och främst i Svea kungalängden, fast ej kung,
ditt namn du ristat har som drott!

Ridå.

ANMÄRKNINGAR TILL FYRTIONIONDE DELEN.

SISTE RIDDAREN. RIKSFÖRESTÅNDAREN. BJÄLBOJARLEN.

Siste Riddaren utkom första gången 1908 på Björck och Börjessons förlag. Från samma förlag utsändes 1909 Riksföreståndaren och samma år Bjälbojarlen.

Originalhandskriften till Siste Riddaren äges av bankokommissarien V. Nylin, som älskvärt ställt den till disposition för denna upplagas redaktion. Originalmanuskripten till Riksföreståndaren och Bjälbojarlen, tillhöriga Nordiska museet, ha icke varit tillgängliga.

Siste Riddaren hade premiär på Dramatiska teatern 22 januari 1909 och uppfördes där 19 gånger. Riksföreståndaren gavs å Dramatiska teatern första gången 31 januari 1911 och gick 13 gånger. Bjälbojarlen spelades första gången 26 mars 1909 på Svenska teatern i Stockholm, där den framfördes 16 gånger.

*

SISTE RIDDAREN.

Handskriften till Siste Riddaren är skriven på Lessebopapper i stor kvart och består av ett ark som innehåller

titel och sceneriförteckning, ett löst blad med personförteckning samt 10 hopbundna lägg. Texten är skriven inom olikfärgade ramar. Pagineringen, som anger 213 sidor, är icke exakt; de åtta första sidorna, som uppta titel, personer och sceneri, äro opaginerade; sid. 44 har överhoppats; sid. 142 är dubblerad; två blad, paginerade 139 b och 150 b, äro infogade.

Titeln Siste Riddaren, Fem akter av August Strindberg, på första arkets framsida är textad med svart tusch och begynnelsebokstäverna fyllda med röd vattfärg; de textade A i aktrubrikerna äro fyllda med rödkrita; även begynnelsebokstäverna till ett flertal scener äro textade och fyllda med olika färger.

Handskriften ligger inom en papp-pärm omsluten av ett pergamentomslag på vars framsida inom ram titeln textats likalydande och med samma rubrikstilar som titeln på handskriftens första sida.

En ompaginering som Strindberg verkställt i femte akten antyder att han först avsett största delen av första tablån i nuvarande femte akten, sid. 99—sid. 119, rad 15, till en sista tablå i fjärde akten. Nuvarande andra tablån i femte akten har han då tänkt sig som ensam tablå. Senare har han tillskrivit sid. 119, (petit-)rad 7—sid. 122 till den förra tablån och av det hela gjort en första tablå i femte akten. Efter att ha skrivit några sidor på nuvarande andra tablå i femte akten har han bestämt sig för den nuvarande dispositionen. Att döma av att han under scenanvisningen Ridå skrivit Slut! synes han dessutom ett ögonblick ha tänkt sig att förkasta nuvarande andra tablån i femte akten och sluta med dess första tablå.

Tryckfel i uppl. 1.

Titeln har ändrats till Siste Riddaren enligt hskr., som överallt har denna läsart. Uppl. 1: Sista Riddaren.

Sid. 7, (petit-)rad. 4—5: det är stamvalv med stambord för stadens rådmän. Uppl. 1: der (sic!) är stamvalv. Läsfel.

— (petit-)rad. 17—18: Fria utgångar till höger, vänster och i fonden. Uppl. 1: Från utgången till höger etc.; svårt läsfel.

Sid. 8, rad. 2—3: tjärtunnor och utropare! I uppl. 1 kolon för utropstecken. Så ock flerstädes utan att vidare anmärkas.

— rad 5: icke. Uppl. 1: inte. Strindberg skriver omväxlande i hskr. icke och inte och har givetvis själv här ej företagit ändring.

— (petit-)rad 8: knektarne. Uppl. 1: -na. Senare hskr:s läsart i sådana fall iakttagen utan särskild anmärkning.

— rad. 7—8: Alltså — efter vad riksföreståndaren behagat förordna — fri drickning etc. I Uppl. 1 felaktigt punkt efter "förordna".

— 16: lite dåligt spanskt. Uppl. 1: litet. Likaså sid. 28, rad 3 och sid. 106, rad 1.

— 17: saln. Uppl. 1: salen.

Sid. 10, rad 10: Krut-tunnor! under golvet! Uppl. 1: Krut-tunnor under golvet.

— rad 12: Fyffan vad etc. Uppl. 1: Fy fan; tryckeriändring.

Sid. 11, rad. 1—2: Vi är bara junkrar. Uppl. 1: äro. Likaså sid. 19, rad 2. Sid. 59, rad 15: de är elaka. Uppl. 1: de äro.

Sid. 13, (petit-)rad 7: vid en kall nick av Lars S. Uppl. 1: från Lars S; antagligen ändring av korrekturläsare, som tyckt "av" mera ovanligt.

Sid. 14, rad. 7—8: vi bruka nya [skick] nu om tider! Uppl. 1: tid e n.

Sid. 17, rad 3: Spelar vi en pott landsknekt då? Uppl. 1: ett parti landsknekt.

— (petit-)rad 12: bordslåda. Uppl. 1: bordlåda.

Sid. 18, rad 11: bergsman; Uppl. 1: kolon i stället för semikolon.

— rad. 13—14: sätt er nu, gossar, därborta! Uppl. 1: sätt er nu I gossar, därborta! Hskr: s komma har på slarv lästs som I.

Sid. 21, rad 10: I denna stund k a n Sten Sture vara vald. "Kan" icke spärrat i uppl. 1.

Sid. 22, rad 20: tronföljarn. Uppl. 1: tronföljaren. Likaså sid. 34, rad. 14—15: allmogeslaktarn och sid. 35, rad 16: kejsarn etc. I uppl. 1: -aren.

Sid. 23, rad 3: timma. Uppl.. 1: timme.

Sid. 24, rad 17: åttio år kännas efter. Uppl. 1: kännes.

Sid. 26, rad 10: Sten Sture, riksföreståndare. I uppl. 1 punkt i stället för komma.

— rad 18: Såsom olivtelningar dina barn. Uppl. 1: olivtelningen; läsfel.

Sid. 30, rad 3: förspråkare. Uppl. 1: förespråkare.

Sid. 32, rad 12: Men en biskop får man kyssa hand. Uppl. 1: kyssa på hand.

Sid. 34, rad 13: Kristiern. Uppl. 1: Kristian.

Sid. 37, rad 8: Arme alle, som få lida oskyldigt! Uppl. 1: alla.

Sid. 39, rad 5: låtsas. Uppl. 1: låtsar.

Sid. 40, rad. 16—17: Så här tala vi vårt språk, Sten, min frände hör! hör på mig. Uppl. 1: Så här tala vi vårt språk. Sten, min frände, hör här på mig. Läsfel.

Sid. 41, rad. 10—11: Herman Israel får själv uppfinna en hederlig reträtt. Tillskrivet i hskr: s marginal av Strindberg. Lik i uppl. 1.

Sid. 55, rad. 5—6: Jag tog nämligen som villkor av påven, Julius, etc. Komma efter "påven" saknas i uppl. 1.

Sid. 62, (petit-)rad 15: comptoristen. Uppl. 1: kontoristen. I hskr. växlar sedan denna stavning med comtoristen.

Sid. 63, rad. 4 och 7: comptor. Uppl. 1: kontor.

— rad. 18—19: riksföreståndarvalet. Uppl. 1: riksföreståndare valet.

Sid. 64, rad 9: Men hederlig! Spärrning av "men" ej iakttagen i uppl. 1.

Sid. 65, rad 14: denna man. Uppl. 1: denne.

Sid. 67, rad 10: Vad vill han må tro? Uppl. 1: mån tro.

Sid. 78, rad 7: Låt Sture in, så skall jag etc. Uppl. 1: Låt Sture komma in etc.

— rad 9: Han har rätt! Spärrning saknas i uppl. 1.

— rad 11: till. Uppl. 1: tills.

Sid. 79, rad. 1—2: Han frågar mig, om jag vill bli fadder åt hans son? Spärrningarne saknas i uppl. 1.

Sid. 81, rad 15: Stäkes län. Likaså sid. 85, rad 5: Stäkes slott. Sid. 86, rad 18: Stäkes slottsmur. Uppl. 1: Stäkets. Likaså i akt. IV. I nominativ Stäket enligt hskr Namnet avser Almare Stäke.

Sid. 87, rad 4: Kristian har rustat och Norrby ligger med i sundet. Uppl. 1: nere i sundet; missförstånd.

Sid. 90, rad 1: Du var riksföreståndare nyss. Spärrning saknas i uppl. 1.

Sid. 95, rad 1: Är det tider tala om sådant nu? Uppl. 1: Är det tider att tala etc.

— rad 6: jag skall simma efter honom. Spärrning saknas i uppl. 1.

Sid. 102, rad. 5: handspaken. Uppl. 1: handspraken.

— rad 10: Har du begript? Uppl. 1: begripit.

— rad 21: de svälter ihjäl. Uppl. 1: svälta.

Sid. 104, rad 13: Sten, Sture, tänk på. Komma efter "Sten" saknas i uppl. 1.

Sid. 109, rad 5: min käraste. Uppl. 1: kära sta.

Sid. 110, rad 1: Ja, h a n äger den goda handen. Spärrning saknas i uppl. 1.

Sid. 111, rad 2: jag har fått varningar. Uppl. 1: varning e n.

Sid. 120, rad 18: Det var Sten, Sture. Komma saknas i uppl. 1.

— rad 26: Reser sig. Uppl. 1 saknar "sig". "Sig" inskrivet med blyerts i hskr.

Sid. 124, rad 2: invid stora notslangan. Uppl. 1: notslangen.

Sid. 131, rad 10: lilla, vän . . . så, så! Komma efter "lilla" saknas i uppl. 1.

Sid. 132, rad 17: Du barn, lilla! Komma efter "barn" saknas i uppl. 1.

Ändringar i hskr. av Strindberg.

Strindberg har i handskriften med blyerts gjort ett mindre antal ändringar sedan den redan använts för sättning vid första upplagan. De ha här iakttagits.

Sid. 41, rad. 12—13: Finns ännu sådan tro och kärlek till vårt arma land, då vill jag leva många år till! Uppl. 1 och hskr:s första läsart: Finns ä n n u sådan tro — — då vill jag ä n n u leva i många år. Rättelse för att undvika tautofoni.

Sid. 63, rad 15: båda ha svurit vårt fördärv. I uppl. 1 enligt hskr:s första läsart: vår undergång. I raden ovanför: hotar oss med undergång. Ändring för att undvika tautofoni.

Sid. 111, rad 2: Alla skola vi dö! Uppl. 1 och hskr. först: ska vi.

Sid. 132, rad 10: en gärning, om vilken ryktet ensamt är en skam! Uppl. 1 och hskr. först: ryktet endast är etc.

Korrekturändringar av Strindberg.

Sid. 6, rad 7: sedermera den förres hustru. Hskr.: hans hustru.

Sid. 22, rad. 8—10: Det är verkligen icke Sturepartiet, som genomdrivit valet, icke heller Lübeck. Hskr.: det är icke heller Lübeck.

Sid. 77, rad. 6—7: handskriften till Plato. Hskr.: Timaios.

— rad. 10—11: Du hade väl så lite, att det inte räckte till en åt mig. Hskr.: så det inte. Möjligen ändring för att undvika kakofoni av två "så" i samma mening.

Sid. 90, rad. 1—2: men du kunde inte bli kvar i sadeln. Hskr.: sitta kvar. Ändring för att undvika tautofoni; "sitta" i nästa mening.

Sid. 110, rad. 5—6: Att det kan finnas i världen en varelse som Gustav Trolle! Hskr.: en människa. Ändring för att undvika tautofoni; "mänskligt" i följande sats.

Sid. 131, rad 2: hans lycka att ha fått dö. Hskr.: att ha fått gå bort. "Går in" i samma replik.

Sid. 133, rad. 17—18: och de äro komna hit. "De" uteglömt i hskr.

*

RIKSFÖRESTÅNDAREN.

Tryckfel i uppl. 1.

Sid. 147, rad. 12—13: och detta gav mig mod, mod att leva, mod att tala, mod att möta dig! Uppl. 1: mot att tala.

Sid. 150, rad 11: Stäkes uppbyggande; enligt hskr:s läsart i Siste Riddaren; jfr ovan tryckfel sid. 81, rad 15.

*

BJÄLBOJARLEN.

Tryckfel i uppl. 1.

Sid. 263, rad. 1—2: vem är det? sa dronningen! Uppl. 1: så dronningen.

Sid. 304, rad 11: lite clandestint. Uppl. 1 bokstavsfel: l i l e.

Sid. 336, rad 11: fått bullan om prästernas ogifta stånd upphävd. Uppl. 1: upphävt.

JOHN LANDQUIST.

173334

LSwed
S9185

Author Strindberg, August

Title Samlade skrifter. Vol.49.-Siste riddaren, etc.

DATE

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU